

ਸਾਲ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਮਾਰਚ, 2008

ਵਾਉਂਡਰ ਚੇਅਰਮੈਨ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਚੇਅਰਪਰਸਨ

ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	80 \$	800 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Postal Address for 'ATAM MARG' Enquiry, Money Order, Cheque, Draft & correspondence

V.G.R.M Charitable Trust 'Atam Marg'
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.O. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S. Nagar
(Mohali) 140901 Pb.India.

Office 'Atam Marg' Ph. No. - 0160-2255002,
Fax.-2255009, , **Mobile** - 9417214391,79

FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼) CONTACT NO.

U.S.A. - **Baba Satnam Singh ji Atwal**
Phone and Fax : 408-263-1844
Bhai Kuldeep Singh Sher Gill
Phone : 408-230-8319
Bibi Sukhvinder Kaur Bains
Phone : 403-270-3387
Canada - **Bhai Sarmukh Singh Pannu**
Phone - 604-433-0408
England - **Bibi Gurbax Kaur / Jagtar Singh Jagi**
Phone : 0121-200-2818
Fax : 0121-200-2879, **Raj Mobile** : 07968734058
Australia - **Bhai Jiwan Singh ji**
Phone : 03-943-65865, Fax : 03-943-65867

For more information please visit us on internet at:-

Email : atammarg@glide.net.in

[http:# www.ratwarasahib.org](http://www.ratwarasahib.org), [http # www.ratwarasahibmedia.org](http://www.ratwarasahibmedia.org)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਰਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਬਾਰਾਹਮਾਹਾ 2
2. ਸੰਪਾਦਕੀ 3
3. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੇ 5
4. ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹਾਤਮ 8
5. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਛਿਪੇ ਹੋਏ ਹੱਥ 29
6. ਵਿਸਾਖੀ 37
7. ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ (ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ) 50
8. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤ 54
9. ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਨਾਂ 59

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
280/-	2080/-	(For outstation cheques)

ਸੰਪਰਕ ਨੰ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	0160-2255001
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਬੀਜੀ	9417214381
ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	- 9417214378
ਜਥੇਦਾਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਇੰਚਾਰਜ	9417214383
ਜਰਨਲ - 9417214384, ਬੀ ਐਡ ਕਾਲਜ - 9417214382	
ਬਾਬਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਲੰਗਰ	9417214380
ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ	9872814385, 9417214385
ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ	9417214386
ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ	9417214390

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ 0160-2255003

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸਕਾਈ ਟੀ.ਵੀ. ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਚੈਨਲ 0176
ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ -

ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 11.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਸੋਮਵਾਰ ਸ਼ਾਮ 7.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਯੂ.ਕੇ. ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ www.amritbani.com ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਯੂ.ਕੇ. ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੋ।

ਜਾਰੀ ਕਰਤਾ - ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਪਿਰਿਚੁਅਲ ਸਾਇੰਟਿਫਿਕ
ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਯੂ.ਕੇ.

ਬਾਰਹਮਾਹਾ

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ

ਵੈਸਾਖੁ

ਵੈਸਾਖੁ ਭਲਾ ਸਾਖਾ ਵੇਸ ਕਰੇ ॥
ਧਨ ਦੇਖੇ ਹਰਿ ਦੁਆਰਿ ਆਵਹੁ ਦਇਆ ਕਰੇ ॥
ਘਰਿ ਆਉ ਪਿਆਰੇ ਦੁਤਰ ਤਾਰੇ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ
ਅਢੁ ਨ ਮੋਲੋ ॥ ਕੀਮਤਿ ਕਉਣ ਕਰੇ ਤੁਧੁ
ਭਾਵਾਂ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਵੈ ਢੋਲੋ ॥ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਨਾ
ਅੰਤਰਿ ਮਾਨਾ ਹਰਿ ਕਾ ਮਹਲੁ ਪਛਾਨਾ ॥
ਨਾਨਕ ਵੈਸਾਖੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਵੈ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ
ਮਨੁ ਮਾਨਾ ॥ ਅੰਗ - 1108

ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬੜਾ ਸੁਹਾਵਣਾ, ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਤੇ ਚੰਗਾ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਭਰ ਜੋਬਨ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਸਫਲ ਹੋਈ ਮਿਹਨਤ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਧੰਨਵਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ, ਲੈਣ ਦੇਣ ਮੁਕਾ ਦੇ ਉਹ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਵੀ ਭਰ ਜੋਬਨ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਖਿੜ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਸੋਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਸਜਾਵਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵੈਸਾਖੁ ਭਲਾ ਸਾਖਾ ਵੇਸ ਕਰੇ ॥
ਅੰਗ - 1108

ਨਵੀਆਂ ਫੁੱਟੀਆਂ ਲਗਰਾਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਨਿਕਲੇ ਨਰਮ ਨਰਮ ਕੂਲੇ ਕੂਲੇ, ਹਰੇ ਕਚੂਚ ਪੱਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੰਗ ਰੂਪ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਗਰਾਂ ਦਾ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਨਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਧੂਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਤੇ ਖਲੋਤੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਰਾਹ ਤਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤ ਰਾਣੀ ਦਾ ਸੁਹਜ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਮਾਹ ਭਰੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ-ਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੂਕ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ! ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉ।

ਧਨ ਦੇਖੇ ਹਰਿ ਦੁਆਰਿ ਆਵਹੁ ਦਇਆ ਕਰੇ ॥
ਅੰਗ - 1108

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਵਸੋ ਤਾਕਿ ਇਹ ਬਿਖਮ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨਿਮਾਣੀ ਨਿਤਾਣੀ ਦਾ ਕੌਡੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ। (ਘਰਿ ਆਉ ਪਿਆਰੇ ਦੁਤਰ ਤਾਰੇ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਢੁ ਨ ਮੋਲੋ) ਪਰ ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ-ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਕੌਣ ਮੇਰਾ ਮੁੱਲ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਕੀਮਤਿ ਕਉਣ ਕਰੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾਂ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਵੈ
ਢੋਲੋ ॥ ਅੰਗ - 1108

ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਅੱਧੀ ਕੌਡੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਅਮੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਐਸਾ ਅਨੁਭਵ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਸਦਾ ਹੈਂ।

ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਨਾ ਅੰਤਰਿ ਮਾਨਾ ਹਰਿ ਕਾ ਮਹਲੁ
ਪਛਾਨਾ ॥ ਅੰਗ - 1108

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਸਾਖ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਉਹ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਵੈਸਾਖੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਵੈ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਨੁ
ਮਾਨਾ ॥ ਅੰਗ - 1108

ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗ ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਹਲਾ ੫
 ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ॥
 ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥
 ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥
 ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥ ਇਕਸੁ
 ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ ॥ ਦਯੁ
 ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਹੁ ਪਰਾਪਤਿ
 ਹੋਇ ॥ ਵੈਸਾਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੈ ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੈ
 ਹਰਿ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - 133

ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬੜੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਰੀੜਾਂ ਵਾਲਾ ਮਹੀਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਇਸ ਸੁਹਾਵਣੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਵੇਂ ਟਿਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਤੀ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ। (ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ) ਵਿਛੋੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਖ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਦੁਖ ਹੈ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਜੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਉਦਮ-ਸ਼ੀਲ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਬੜੀ ਦੁਖਦਾਈ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨ-ਮੋਹਣੀ ਮਾਇਆ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਉਹ ਇਹ ਸਚਾਈ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਪੁੱਤਰ, ਨਾ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਨਾ ਧਨ, ਕੋਈ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ, ਇਕ ਅਥਿਨਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਅਸਲ ਸਾਥੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਹੋਣੀ ਹੈ (ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ)

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -
 ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਇਸਟ ਮੀਤ
 ਅਰੁ ਭਾਈ ॥

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ ਅਤੰਹਿ ਕੋ ਨ
 ਸਹਾਈ ॥ ਅੰਗ - 700

ਇਸ ਸਚਾਈ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਨਾਸ਼ਵੰਦ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਦਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ, ਉਲਝ ਉਲਝ ਕੇ ਆਪਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਤਮਿਕ ਮੌਤ ਮਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੁਖ ਸਹੇੜ ਰਹੀ ਹੈ। (ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ) ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਭੁਲੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੋਹ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੀਵ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। (ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ)

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ
 ਜਾਗਾਤੀ ਲੁਟੈ ॥ ਅੰਗ - 747

ਇਹ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਨਾਲ, ਭੁੱਲਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਖੁਆਰੀ ਹੀ ਖੁਆਰੀ ਹੈ (ਹਰਿ ਬਿਸਰਤਿ ਸਦਾ ਖੁਆਰੀ) ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿੰਦ ਦਾ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ) ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਭਲੀ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ)

ਤਾਂ ਤੇ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਸੰਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਰੱਜਵਾਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇ। (ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਹੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ) ਵਿਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੈ, ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਖੇੜੇ ਤੇ ਹਰਿਆਵਲ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖ ਦਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹਰੀ ਸੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ। (ਵੈਸਾਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੈ ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੈ ਹਰਿ ਸੋਇ) ਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੀ ਸਰਵੋਤਮ ਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਸੁਖ, ਸਹਿਜ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਹੋ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਹੈ।

(*****)

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸਾਖੀ ਅਪ੍ਰੈਲ 1699 ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਦਿਹਾੜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ 200 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਮਹਾਨ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਸਪਿਰਟ ਭਰ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜਾ ਆਪਣੀ ਸਦੀਵੀ ਯਾਦ ਬਣਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਉਪਰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬੀਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮਾਸਿਕ ਪੜ੍ਹਕਾ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ 13 ਸਾਲ ਦਾ ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਦਾ ਪੰਧ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ। ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅੰਦਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਫਿਲੋਸਫੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੂਹਜ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਦਰਜਨਾਂ ਹੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਅੰਦਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ ਰੂਹਾਨੀ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 13 ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਲਾਇਫ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਕੇ ਪੱਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਠਕ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਹਰ ਸਾਲ ਸਲਾਨਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਰੂਹਾਨੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਖੜਾ ਪੈਂਡਾ ਅਜਿਹੇ ਰੂਹਾਨੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਮਾਇਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਾਰਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਜਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗੁਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਇਕ ਸਾਧਨ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਸ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਐਫ.ਡੀ.ਆਰ. ਕਰਾ ਕੇ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮੈਟਰ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਛਪਣ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵਚਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਕੇ 13 ਸਾਲ ਦੇ ਇਸ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਫ਼ਰ ਅੰਦਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਦਕਾ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਆਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਗੰਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਐਫ.ਡੀ.ਆਰ. ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਜ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀ ਪੈਸਾ ਇਸ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਲਿਟਰੇਚਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਭੇਜਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਦਕਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਚਲ ਰਹੇ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲ੍ਹਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ. ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿਆਣੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਤੋਂ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਟੇਟ ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਦਾਰੇ ਵੀ ਗੁ. ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਨਾਂ ਮਾਤਰ ਫੀਸ ਉਪਰ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਹਿੱਤ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਉਪਰ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਾਠਕਾਂ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਕਰਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਸਹਿਯੋਗ ਨਿਰੰਤਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਾਗੂੰ ਹੀ ਇਹ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਭਰਪੂਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਲੇਖ ਆਪ ਜੀ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ

(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੇ ਬਚਨ)

**ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ**

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ!

**ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।**

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਦਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਆਪ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਸੁਣ ਰਹੇ ਸੀ ਉਪਰੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਖੋਜ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਜੁਗਤ ਮਿਲੇ, ਕੋਈ ਐਸਾ ਤਰੀਕਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਏ ਹਾਂ ਉਹ ਮਨੋਰਥ -

**ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥**

ਅੰਗ - ੧੨

ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਬਹੁਤ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਹਉਕੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਗਹਿਰੇ ਸਾਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਅੰਦਰ ਇਕ ਸੋਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਬੀਤ ਗਿਆ ਜੋ ਬੋਝਾ-ਬਹੁਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੀਤ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਬਣਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਤੱਕ, ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਗੁਆ ਲਿਆ। ਇਕ ਐਸੇ ਵੀ ਨੇ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੈ ਨਾ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਨੇ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਹਨੂਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਏ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲਗਨ ਹੈ ਉਹ ਵਧਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨੀਆਂ ਸਾਧਨਾਵਾਂ ਐਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲਗਨ, ਨਾ ਖਾਣਾ, ਨਾ ਪੀਣਾ, ਨਾ ਸੌਣਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਆਸ਼ਰਮ ਦੀ - ਇਕੋ ਲਗਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਤਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਵੀ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਹੁਤ

ਔਖੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ। ਜਨਮ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਕੋਈ ਹੈ ਤਰੀਕਾ? ਆਦਮੀ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥
ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੭**

ਜਿਸਨੂੰ ਲੱਗ ਗਈ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਓ, ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁ-ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ, ਕਿੱਡੀਆਂ-ਕਿੱਡੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ, ਕਿੱਡੇ-ਕਿੱਡੇ ਤਪ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੇ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਨੇ ਸਾਲ ਇਕੋ ਲਗਨ 'ਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਅੰਦਰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਛੋਟੇ-ਜਿਹੇ ਭੋਰੇ ਵਿਚ ਆਪ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨੇ ਸਾਲ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਧਰਤੀ ਨਾਲ। ਦੋ-ਚਾਰ-ਦਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਨੇ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਪਲੰਘ ਕੋਲ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਵਧੀਆ, ਕੋਈ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਟੋਕਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਲੰਘ ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਨੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦੇ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਫ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਸੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਪਲੰਘ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਨਾ ਪਿੱਠ ਲਾ ਕੇ ਸੌਂਦੇ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵੀ ਸੀ ਕਿ 4 ਫੁੱਟ ਮੁਰੱਬੇ ਦਾ ਟੋਆ ਹੁੰਦਾ। ਆਦਮੀ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣ ਨੂੰ, ਛੇ ਇੰਚ ਓਧਰ, ਛੇ ਇੰਚ ਏਧਰ ਜਗ੍ਹਾ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਹਿਲਾਉਣ ਜੋਗੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਦਿਨੋ ਕਿਸੇ ਦਰਖਤ ਥੱਲੇ ਬਹਿ ਜਾਣਾ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ

ਥਾਂ ਜਾ ਬੈਠਣਾ। ਸੋ ਇਹ ਲਗਨ ਹੈ -

**ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ
ਬਹਿੰਦੇ।**

**ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ
ਵਹਿੰਦੇ।**

**ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੌਰ ਅਨੰਤ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ**

**ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ
ਰਹਿੰਦੇ।**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੋਚਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਬੰਦੇ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਲਗਨ ਲਾਈ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੋਏ ਨੇ, ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਜਦੋਂ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਪੜ੍ਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਲਗਨ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਉਹ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ -

ਗਲੀ ਹਉ ਸੋਹਾਗਣਿ ਭੈਣੇ

ਕੰਤੁ ਨ ਕਬਹੂੰ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੩੩

ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗੂ 'ਚ ਹੈ, ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਇੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਜੋ ਜਨਮ ਹੈ ਬਿਰਥਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਿਸੇ ਨਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਅੰਦਰ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੦

ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਨਗੇ, ਕਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਨਗੇ, ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ, ਸਮਗਲਰਾਂ ਨੂੰ, ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰਾਂ ਨੂੰ, ਬੇਈਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਨਗੇ, ਪੈਸੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਨਗੇ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸੰਪਰਕ ਹੋਏਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਲਾ-

ਦੁਆਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਐਨਾ ਸੁੱਧ ਹੋਏਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਏਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ, ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਸੱਜਣ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਰਸਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦੇਵੇ। ਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਨਾਲ, ਨਾ ਸੁਣਿਆ ਨਾਲ ਕੁਝ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਗੈਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਇਹ ਰਸਤਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਪਈਆਂ ਨੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਲੇਕਿਨ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਧ-ਸਾਧਕ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਨੇ ਤੇ ਥੱਕ ਗਏ, ਬੜੇ-ਬੜੇ ਜਫਰ ਜਾਲ ਕੇ, ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਕੱਟ ਕੇ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਕੇ, ਕੱਪੜੇ ਲੀੜੇ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ, ਰੋਟੀ ਦਾ, ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੇਵਲ ਸੁੱਕਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਖਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਨਮਕ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਿਰਚ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਸਾਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਿ ਛੇ-ਛੇ ਦਿਨ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਲੈਣੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਛੇਵਾਂ ਦਿਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਉਸ ਦਿਨ ਕੱਢ ਕੇ ਖਾ ਲੈਣੀ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜਫਰ ਜਾਲੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਧਨਾ ਕਰੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਥੱਕ ਗਏ ਪਰ ਨਾਮ ਨਾ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਕੋਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਓਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਲਖ-ਬੁਖਾਰੇ ਤੱਕ, ਈਰਾਨ ਤੱਕ, ਤੁਰਕੀ ਤੱਕ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪ 11 ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੋਰ ਤਪ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਮਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਸੁਣੇ, ਮਾਂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸੀ।

ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਬੇਟਾ! ਅਜੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਬਣਿਆ, ਫੇਰ ਜਾਹ ਤੂੰ।”

ਫੇਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰੀ, ਬਹੁਤ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਐਸਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪੂਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਫਰੀਦਾ! ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ? ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦਿਤਾ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਉੱਠਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਕੁਰਸੀ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਈ। ਬੁਖਤਿਆਰ ਕਾਕੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਦਰਖਤ ਸੁੱਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਦਰਖਤ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਦੇਖਦੀਸਾਰ ਟਾਹਣੇ ਕੱਢ ਦਿਤੇ ਕਿ ਦਰਵੇਸ਼ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਧੁੱਪ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਾਂ ਮਿਲੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਟਾਹਣੇ ਹੋ ਗਏ। ਫਕੀਰ ਨੇ ਉਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸਾਰੇ ਟਾਹਣੇ ਗਾਇਬ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ।

ਅਖੀਰ ਪੂਰੇ ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ 14 ਸਾਲ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਗੁਆ ਕੇ -

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨਉ

ਸਹਜ ਜੋਗ ਨਿਧਿ ਪਾਵਉ ॥ ਅੰਗ - ੩੬੦

ਏਸ ਅਸੂਲ ਦੇ ਪਾਬੰਦ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣਾ-ਆਪਾ ਗੁਆ ਦਿਤਾ। ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੇਵਾ ਤੋਂ, ਓਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘੁੰਡੀ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਐਸਾ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ 36 ਸਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਐਨਾ ਜੱਫਰ ਜਾਲਿਆ।

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਧਿਰਕਾਰਯੋਗ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵੀ ਧਿਰਕਾਰਯੋਗ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ, ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਅਜੇ ਤੇ ਇਸੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ -

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ

ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਅੰਗ - ੫੯੩

ਲੇਕਿਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਮਾਣ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ, ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦੇ, ਆਪ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਹਾੜ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਈ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ।

ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ਐਨਾ ਹਨੂਰ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਕਿੱਥੋਂ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਸੁੰਨ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਮਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਨੇ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਐਸਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਹ ਜਿਹੜੇ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਾ ਦੇਹ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਖਿਆਂ ਤੇ ਨਾਮ ਚੱਲ ਪਏ, ਨਾਮ ਚਿੱਤ ਆ ਜਾਵੇ ਐਸਿਆਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਾਈਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਫੇਰ -

**ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੪੯**

ਫੇਰ ਇਹ ਫਾਲਤੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸਤਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਵਾਧੂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।”

ਕਹਿੰਦੇ, “ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਥੇ ਨਿੰਦਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦੀ, ਉਹ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਗ ਤੇ ਦੂਸ਼ ਵਾਲਾ ਮੰਡਲ ਪਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਿਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ, ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਜੇ ਅਜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕੀਮਤ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾਣਨਿਕ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਬਾਤ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਇਹ ਧਿਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮੰਡਲ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਡਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ ਉਹ ਏਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕਮਿਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਪਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 64 ਤੇ)

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹਾਤਮ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ

ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ।
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਪਾਰਨਾ - ਗਾਵਹੁ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ,
ਆਵਹੁ ਸਿਖਹੁ ਪਿਆਰਿਓ
ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਓ
ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥

ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ
ਬਾਣੀਆ ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ
ਹਿਰਦੈ ਤਿਨਾ ਸਮਾਣੀ ॥

ਪੀਵਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ
ਜਪਿਹੁ ਸਾਰਿਗਪਾਣੀ ॥

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਦਾ ਗਾਵਹੁ ਏਹ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੦

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਸਦਕੇ ਐਸੀ ਧੁੱਪ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਹਾੜ੍ਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਆਪ ਆਏ ਓਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸੰਗਤ ਕਿੱਥੋਂ-ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਬਾਲਾ, ਰੋਪੜ, ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੱਕ, ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਤਪ ਹੈ ਇਹ, ਕਿੰਨੀ ਗਰਮੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪਦਾ ਹੈ, ਚਾਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਵਾਂ ਸੂਰਜ ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੱਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਜੇ ਸੌ ਸਾਲ ਤਪ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦੀਵਾਨ ਸਰਵਣ ਕਰ ਲਓ, ਇਹਦਾ ਫਲ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਨਿਰਾਰਥਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੱਠ ਤਪ ਹੈ, ਇਹ ਸਹਿਜ

ਤਪ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਤਪ ਦਾ, ਸਹਿਜ ਭਜਨ ਦਾ ਫਲ ਬੇਅੰਤ ਵੱਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਇਹਦੇ 'ਚ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕੇ, ਨੇਤਰ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਵਲ ਰੱਖੇ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਓ, ਫੇਰ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੬

ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਕਰੋੜ ਜੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਿੰਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਇਹ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ੁੱਕਰ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਘਰ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਜੇ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹ ਗਰੀਬੀ 'ਚ ਰਹਿਣ, ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਗਰੀਬੀ 'ਚ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਮੰਦਭਾਗੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਤਾਂ ਕਲਜੁਗ 'ਚ ਜਨਮ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਲੱਖ ਸਾਲ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੁੰਡੇ ਦੇ ਅੰਦਰ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਹ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ ਲਓ ਮਨ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਮਾਮੂਲੀ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਕਈ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਿਸਨ ਬਿਸਨ ਕਬਹੂੰ ਨ ਧਿਆਉ ॥

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਦੇਵਤੇ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਇਕ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਮੇਰਾ ਨਾ ਕੋਈ ਆਦਿ ਹੈ ਨਾ ਅੰਤ ਹੈ, ਨਾ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਨਾ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ

ਜਾਣ ਸਕਦੇ -

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ
ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ
ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥
ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ
ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੭

ਕਹਿੰਦੇ ਅਸਚਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ। ਪਰ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਵੇਦ ਉਚਾਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਤਰਸ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਜੁਗ ਹੈ, ਐਡਾ ਮਾੜਾ ਯੁੱਗ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਲਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਨਾ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਚੰਗਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਣਗੇ ਓਥੇ ਨਾ ਤੂੰ ਗੜਬੜੀ ਮਚਾਈਂ, ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਅਸੀਂ ਤੇਜ ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੇਰੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਜੇ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ, ਅੱਲਾਹ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ।

**ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ
ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ ॥ ਅਕਾਲ
ਉਸਤਤਿ**

ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਸੀ ਉਹਦੇ ਗਲ ਨਹੀਂ ਪਏਗੀ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਯੁੱਗ ਹੈ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਰਹਿਮਤ ਸਾਡੇ ਤੇ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਵੀ ਖੁੰਝ ਜਾਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਬੇਭਾਗ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨੇ, ਓਅੰਕਾਰ ਉਹ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜਦੋਂ ਏਕੰਕਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।

**ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ
ਸਦਾਇਆ।**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 26/2

ਓਸ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਹੋਈ, ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਹੋਈ।

**ਏਕੰਕਾਰਹੁ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ
ਬਣਾਇਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 26/2**

ਆਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ, ਆਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ -

**ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥ ਅੰਗ - ੩**

ਆਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣ ਗਈ, ਕਿਤੋਂ ਨਹੀਂ ਇੱਠਾਂ ਆਈਆਂ, ਕਿਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਏ ਪਾਣੀ, ਕਿਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅੱਗ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

**ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ ਸੋ ਧੁਨ ਪੁਰ ਜਗਤ ਮੋ
ਰਹਾ।**

ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਿਆ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ 'ਓ.....ਅੰ.....ਕਾਰ। ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਿਆ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਨਹੀਂ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਧੁੰਨ ਚੱਲ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬਣਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈ ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਪਰਲੋਂ ਆ ਜਾਏਗੀ -

**ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਸਬਦੇ ਹੋਵੈ ॥
ਸਬਦੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਓਪਤਿ ਹੋਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੭**

ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰਲੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਇਹ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੰਭਾਲ ਲਈਏ, ਇਹਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਉੜੀ ਹੈ ਇਹ ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਸੋ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਪ ਦਾ ਜੋ ਹਿਰਦਾ ਸੀ ਵਿੰਨਿਆ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਅੱਜ ਵੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨ ਦਬਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਤੋਂ ਖੂਨ ਸਿੰਮਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਝਰੀਟਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ, ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਖੂਨ ਦੇ ਕਤਰੇ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਹੱਥ ਖੂਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ, ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਪਏ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਹੀ ਤੇ ਖੂਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਤਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ

ਹੈ, ਝਰੀਟਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਫੇਰ ਦੇਖਿਆ ਚੋਲਾ ਵੀ ਫਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਏ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਈ, ਆਹ ਚੋਲਾ ਵੀ ਆਪ ਦਾ ਫਟ ਗਿਆ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਝਰੀਟਾਂ ਵੀ ਆ ਗਈਆਂ, ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਦੇ ਉਤੇ, ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਆਪ ਮੇਰਾ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਕਰੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ! ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਗੁਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ। ਚਾਹੇ ਇਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਕਰੋੜਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਲਵਾਂਗੇ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ! ਜਦ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਉਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹੀਏ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਦੇ।**

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ, ਜਦ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਸਰੂਪ ਇਥੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਸੀ ਤੁਸੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ, ਤੂੰ ਦੇਖ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਰੋੜ ਬਰਤਨ ਭਰੇ ਹੋਣ, ਸੂਰਜ ਚਮਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਲਿਆਓ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਭਰੋਸਾ ਲਿਆਓ, ਜਦ ਤੱਕ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਰੋਸਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ।

**ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ॥
ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ ॥**

ਅੰਗ - ੨੮੩

ਦੂਸਰਾ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਸਾਡਾ ਇਕ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਸਾਡਾ ਹੋਰ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਗਏ, ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਣ ਲੱਗੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ 16 ਹਜ਼ਾਰ 108 ਸ਼ਾਦੀ ਕਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਰਾਣੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਐਨੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਰਬੱਗ ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਰਤਦੇ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਉਹ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਦਿਸਦੇ ਹੋਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਈ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਹੋਵੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਦੇਖੋ ਤੁਸੀਂ ਹੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਘੱਟ ਓ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਦਿਸਦੇ ਵੀ ਓ ਤੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਇਹ ਤੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਹ ਉਹ ਪਰਨਾ ਲਿਆ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਤਾਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰਨਾ ਲੈ ਆਇਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਗ। ਜਦੋਂ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੰਢ ਦੇਵੇ, ਪਰਨਾ ਉਹਦੇ ਹੀ ਹੱਥ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਲੱਕ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਵਲੋਟੇ ਫੇਰ ਗੰਢ ਦੇਵੇ ਫੇਰ ਹੱਥ 'ਚ ਆ ਜਾਏ। ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਰਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਰਨਾ ਤਾਂ ਲੱਕ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ? ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਗੰਢ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜਨ! ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਆਹ ਸਰੂਪ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦੋਂ ਨੰਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਆਖਰੀ ਵਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਨਾਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਚਿਖਾ ਚਿਣ ਲਈ, ਕਨਾਤ ਤਾਣ ਲਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੈਰਾਗ ਕਰਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿਹੜੀ ਉਮਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ, ਅਜੇ 42 ਸਾਲ ਦੀ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮਰ ਤੇ ਐਨਾ ਸਰੀਰ ਤੁਹਾਡਾ ਤਕੜਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਓ ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਮੈਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ -

**ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ ਕਰਹੁੰ ਸੰਭਾਲ ਮੈ
ਤਿਸ ਕੇਰੀ।**

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਿਸਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਅੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਣਾ, ਉਹ ਨੇਤਰ ਹੋਰ ਨੇ, ਅੰਦਰਲੇ।

ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ
ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੇ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੫੭੭

ਉਹ ਨੇਤਰ ਜਦੋਂ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਦਾ
ਸੂਰਮਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ।

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ
ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ
ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਦਿਸਿਆ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਹ ਨੇਤਰ ਹੋਰ ਨੇ
ਇਹ ਨੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇਤਰ
ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਓਹੀ ਚੀਜ਼ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਤੇ
ਚਾਨਣਾ ਪਵੇ, ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਨੇਤਰ
ਹੋਰ ਨੇ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਬਜ ਨੇਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ-

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੪੦੭

ਸਭ ਪਾਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ
ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਵੀ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਵੀ
ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਕਨਾ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ, ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਪਤਾ
ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਵੀ ਅੱਖ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਨਾ
ਦਿਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਰ
ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਜੱਫਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਚਰਨਾਂ
ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਛੁਡਾਉਣ, ਪੂਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣ,
ਚਿਖਾ ਤੱਕ ਜਾਂਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਜਥੇਦਾਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਸੀ, ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਉਚੀ-ਉਚੀ
ਰੋਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਵਿਛੋੜੀ ਨਾ-ਵਿਛੋੜੀ ਨਾ ਅਸੀਂ
ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਦੇਈਂ। ਨੱਠ ਕੇ
ਜਾ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਹਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ
ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਜੱਫਾ ਪਾ ਲਿਆ ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।
ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਬਾਹਾਂ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਆਣ ਲੱਗੀਆਂ।
ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਪਾਇਆ, ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਪਾਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ
ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘਾ! ਫੜ ਲੈ ਫੇਰ
ਸਾਨੂੰ ਜੇ ਫੜ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ
ਸਰੀਰ ਤੁਹਾਡੀ ਭਾਵਨਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ
ਅਸੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਸਰੂਪ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ
ਰਹਿਤ ਹੈ ਇਹ ਪਕੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਨਿਰਾ ਹੀ ਨੂਰ
ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ! ਸਾਡਾ
ਸਰੀਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਰ
ਦੇ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਜਪੁਜੀ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,

ਚਾਹੇ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸ੍ਰਾਸ ਦੇ
ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ
ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਸੰਤ ਇਹ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ, ਸਿੱਖਾਂ
ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਿੱਖਾ! ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬੈਠਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਦੇਖੀਂ ਫੇਰ ਮਾੜੇ
ਫੁਰਨੇ ਨਾ ਉਠਾਈਂ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ
ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ,
ਨਾਲ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁੱਝਾ
ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੁਛ।

ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ
ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤ।
(ਚੌਪਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦)

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਫੇਰ ਹੁਣ ਐਸ ਵੇਲੇ ਕੌਣ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ
ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ! ਐਸ ਵੇਲੇ
ਇਕ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ
ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰਣ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,
ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਬੱਕਰੀਆਂ ਝਾੜਾਂ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ
ਪਾਸੇ ਫਸਲ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਝਾੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ
ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ
ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ
ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਕੰਡੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇ ਰਹੇ, ਇਹ
ਕੰਡੇ ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਹੇ ਨੇ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਏਕ ਅਯਾਲੀ ਅਜਾ ਚਰਾਈ ॥
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1164)

ਅਯਾਲੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਨ ਇਕਾਂਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਯੁਤ ਪਢਹਿ ਸੋਹਿਲਾ
ਸੋਇ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165)

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ
ਸਿੱਖ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ
ਕਰਕੇ, ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ
ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੋਈ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਆਉਣ
ਦਿੰਦਾ। ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਬੀਬੀਆਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਦਬਾਅ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਤੁਸੀਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ,
ਦਬਾਅ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹਟ ਜਾਏਗਾ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਭੂਤ
ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭੂਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ
ਆਪ ਭੂਤ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭੂਤ ਤਾਂ ਆਉਣੇ ਹੀ ਨੇ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਬਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖ
ਬਣੇ, ਭੂਤ ਆਪੇ ਹਟ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ -

ਮਨ ਇਕਾਂਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਯੁਤ ਪਢਹਿ ਸੋਹਿਲਾ

ਸੋਇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਨ ਏਕਾਂਤ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਉਹ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੰਟਕ ਝਾਰ ਅਪਾਰ ਜਹਿ ਫਿਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿ
ਹੋਇ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165

ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਝਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੂੰ ਸਮੀਪ ਬਿਚਰੋਂ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165

ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਝਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ -

ਲਗਨੇ ਦੇਉਂ ਨ ਕੰਟਕ ਅੰਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165

ਮੈਂ ਮੁਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਝਾੜੀ ਦੇ ਕੰਡੇ ਲੱਗਣੇ ਨੇ ਮੈਂ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੰਡੇ ਰੋਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਤਹਾਂ ਝਰੀਟ ਲਗੀ ਇਹੁ ਜਾਨਹੁ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165

ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਝਰੀਟਾਂ ਸਾਡੇ ਲੱਗੀਆਂ ਨੇ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਓਥੇ ਲੱਗੀਆਂ ਨੇ, ਇਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨਿਹਚੇਪੂਰਵਕ ਜਾਣੋ -

ਲਹਿਣੇ! ਸਾਚ ਬਚਨ ਮਮ ਮਾਨਹੁ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165

ਹੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਤੂੰ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਤੇ ਮੇਰਾ ਬਚਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ -

ਪਢਹਿ ਸੋਹਿਲਾ ਜੋ ਕਿਤ ਕੋਊ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165

ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹੇਗਾ -

ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੈਂ ਹੋਊ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 1165

ਉਥੇ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਨਿਹਚੇ 'ਚ ਰੱਖਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿੱਥੇ ਚਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਯਾਲੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਚਾਰਦਾ ਹੈ ਐਸ ਪਾਸੇ। ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਦੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਕਹਿਣ

ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ ਕਾਕਾ! ਤੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕੰਡਿਆਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ ਆਹ ਦੇਖ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਝਰੀਟਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫਿਰਦੇ ਸੀ। ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਹੈ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਜਦੋਂ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਣ, ਸੌਣਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਸੌਂ ਜਾਣ। ਨਾ ਸੁਪਨੇ ਮਾੜੇ ਆਉਣ, ਨਾ ਕੋਈ ਦਬਾਅ ਪਵੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਭੂਤ ਆਵੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਤ ਆਵੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਚੋਰ ਆਵੇ। ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਓ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸੌਦਾਗਰ ਆਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘੋੜੇ ਵੇਚਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਮੰਡੀਆਂ 'ਚ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘੋੜੇ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸਦੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮੁਨਾਫਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗਰੀਬੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਬੂਟੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ, ਸੁੰਗਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਵੀ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਐਉਂ ਕਰ, ਤੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ। ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦੀ ਰਾਖੀ ਗੁਰੂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਲਾ ਲਿਆ ਕਰ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਨੋਟ ਕਰ ਲਓ। ਜਿੰਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦਬਾਅ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਸਾਨੂੰ ਭੂਤ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਜੀ, ਵਿਘਨ ਹੈ ਜੀ, ਸਾਡੇ ਘਰ 'ਚ ਆਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਨੋਟ ਕਰ ਲਓ ਬਚਨ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰੋ, ਕੁਰਲਾ ਕਰੋ, ਸਾਫ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਬੈਠੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਕਰੋ ਧਿਆਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ -

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਖਵਾਰੇ ॥

ਚਉਕੀ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥

ਜਮੁ ਲਜਾਇ ਕਰਿ ਭਾਗਾ ॥ ੧ ॥

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤੂ ਮੇਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥

ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਕਰੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥

ਤਾ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਸੀ ॥
 ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾ ॥
 ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਆਸਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੨੬

ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ,
 ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਣਾਈ ॥
 ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਕਾਰ
 ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੋਟਿਆ ਜਿਨਿ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਦੀਆ
 ਏਕਾ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਤਿਨਿ ਰਖਨਹਾਰਿ
 ਸਭ ਬਿਆਧਿ ਮਿਟਾਈ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਸਹਾਈ ॥
 ਅੰਗ - ੮੧੯

ਇਹ ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰ। ਤੀਸਰਾ ਹੈ ਸਲੋਕ-
 ਸਲੋਕੁ ॥

ਜਹ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ਨਾਨਕ ਨੀਤ ॥
 ਠਾ ਹਉ ਠਾ ਤੂੰ ਠਹ ਛੁਟਹਿ
 ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਈਅਹੁ ਦੂਤ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬
 ਚੌਥਾ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥
 ਮਨ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਚਿਤਵਨੀ
 ਉਦਮੁ ਕਰਉ ਉਠਿ ਨੀਤ ॥
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਕਾ ਆਹਰੋ
 ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮੀਤ ॥ ਅੰਗ - ੮੧੯

ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸਲੋਕ ਹੈ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰੋ
 ਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਲੋਕ ਹੈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ
 ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ -

ਸਿਰ ਮਸੂਕ ਰਖਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ
 ਹਸੁ ਕਾਯਾ ਰਖਾ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰਹ ॥
 ਆਤਮ ਰਖਾ ਗੋਪਾਲ ਸੁਆਮੀ
 ਧਨ ਚਰਣ ਰਖਾ ਜਗਦੀਸ੍ਵਰਹ ॥
 ਸਰਬ ਰਖਾ ਗੁਰ ਦਯਾਲਹ ਭੈ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨਹ ॥
 ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਅਨਾਥ ਨਾਥੇ
 ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤਹ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫੮

ਇਹ ਸਾਰਾ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ
 ਕਰੋ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ।

ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰੀਂ ਤੇਰੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ
 ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ, ਚੌਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ। ਫੇਰ
 ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ ਦਾਖਲ ਹੋ
 ਜਾਵਾਂਗੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏਗਾ।
 ਜਿਹੜੇ ਅੰਦਰ ਨੇ, ਅੰਦਰ ਰਹਿਣਗੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਬਾਹਰ
 ਰਹਿਣਗੇ। ਫੇਰ ਸਵੇਰੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੀ ਚਾਬੀ ਹੈ
 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ
 ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ, ਤੇਰੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੇ ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰੀਂ, ਉਹਦੇ
 ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹਟ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਘੋੜੇ ਉਵੇਂ
 ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ
 ਨੇ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਮੰਤਰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਬਾਣੀ
 ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀ, ਬਾਣੀ ਮਹਾਂਮੰਤਰ ਹੈ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ।
 ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਹੁੰਚ ਹੀ
 ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ, ਨਾ ਦੁਆਪਰ ਦਾ, ਨਾ
 ਤ੍ਰੇਤੇ ਦਾ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਕੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਐਡੇ
 ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਮੰਤਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਛੱਡੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛੀ
 ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਬੀਬੀਆਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬੀਮਾਰ ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੈਂ
 ਕਿਹਾ ਬੀਬੀ! ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਹੈ? ਕਹਿਣਗੀਆਂ ਨਾ
 ਜੀ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ। ਦੱਸੋ ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ
 ਕੀ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਮੰਤਰ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੱਸਦਾ
 ਹੀ ਹਾਂ। ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਣੀ 'ਚ ਐਨੀ
 ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਆਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿੰਨੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ
 ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਰੋਗੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਏ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
 ਉਮੀਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕੋਈ ਕਰ
 ਲਓ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ,
 ਕੋਈ ਕਰ ਲਓ ਜਿਹਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
 ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ।
 ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਜਿੱਥੇ ਚੋਰ ਪਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਉਥੇ ਆਇਆ,
 ਹੁਣ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਦਾਅ ਨਹੀਂ
 ਲਗਦਾ। ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮੱਥਾ ਥੜਾਕ ਦੇਣੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ,
 ਜਿਹੜਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ,
 ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ
 ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ
 ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਓਸਦੀ ਲਾਗਬਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਈ
 ਜਿਹੜਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਸੀ ਓਸ ਨਾਲ। ਉਹਨੇ ਘਰ
 ਮੰਤਰ ਦਿਤਾ ਉਸਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਵੜੇ ਉਹਦੀ ਛਾਤੀ
 'ਚ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਘਸ਼ੁੰਨ ਲੱਗੇ, ਹਾਏ-ਹਾਏ ਕਰਦਾ ਬਾਹਰ ਆ
 ਜਾਏ। ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਟੱਬਰ ਅੰਦਰ ਨਾ ਵੜੇ।
 ਜਿਹੜਾ ਵੜੇ ਕਿ ਇਥੇ ਕੀ ਹੈ ਉਸੇ ਵਕਤ ਘਸ਼ੁੰਨ ਪਵੇ।
 ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ! ਐਉਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਮੇਰੇ
 ਮਰਾਉਣੇ ਨੇ ਘਸ਼ੁੰਨ। ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੀ 20 ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ।
 ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਚਲੋ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਮੂਲਮੰਤਰ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ

ਉਪਰ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ। ਮੂਲਮੰਤਰ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਘਸ਼ੁਨ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਫੜਿਆ, ਫੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹਨੇ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ।

ਸੋ ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਮੰਤਰ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਘਰ ਦੀ ਵੀ ਰਾਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਵੀ ਰਾਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਵੀ ਰਾਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਤਿਆ ਕੇ ਦੇਖੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਜਾੜ 'ਚ ਪੈ ਜਾਓ, ਰੋਹੀ 'ਚ ਪੈ ਜਾਓ, ਕਿਤੇ ਪੈ ਜਾਓ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਮਜ਼ਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਚੋਰ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੋਈ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਥੜਾਕ ਦੇ ਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਇਹ ਜਾਦੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ, ਵਿਚਾਲੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਹ ਉੱਘਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਇਹ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਏ। ਜਾਗ ਆ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਘੋੜੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗੇ, ਅਗਾੜੀਆਂ ਪਛਾੜੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਲਗਾਮ ਦੇ ਲਈ ਮੂੰਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬੈਠਣ ਲੱਗੇ, ਉਧਰੋਂ ਇਹਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ ਸੀ ਇਹਨੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਫੇਰ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹ ਦਿਤਾ, ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਖੁਰਲੀ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਵੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਟਾ ਦਿਤਾ ਕਿਲ੍ਹਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਸੀ ਇਹਦੇ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੜ ਲਏ ਚੋਰ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਫੜ ਲਓ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਲਕ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬੜੇ ਘੋੜੇ ਚੋਰੀ ਕਰੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਲਾਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਦਿਨ ਦੇ ਤੇਰੇ ਮਗਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਤੂੰ ਕਲਾਮ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹ ਲਈ, ਸਾਡਾ ਦਾਓ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਕੁੱਟ, ਜੇ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਰ ਲੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਲਾਮ ਦੱਸ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਲੈ ਜਾ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਨੋ ਮਨੋ ਸਿੱਖ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਖ ਲਈ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿਹੜਾ ਰੱਬ ਰੁੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਦੂਰ ਗਏ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਸੋ ਮੈਂ ਜੋ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫੇਰ ਛੋਟੀ ਅਰਦਾਸ

ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦੋ ਵਜੇ ਜਗਾ ਦੇਈਂ। ਘੜੀ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਨਾ ਇਕ ਮਿੰਟ ਏਧਰ ਨਾ ਓਧਰ। ਦੋ ਵਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਠਾਲ ਦਏਗਾ। ਇਕ ਦਮ ਜਾਗ ਆ ਜਾਏਗੀ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਹੁੰਦਾ ਕੋਈ ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਰਾਜਾ ਉਥੇ ਸੀ, ਕਮਾਂਡੈਂਟ ਸਾਡਾ। ਉਹ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਐਥੇ ਰਹਿ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਛਾਉਣੀਆਂ 'ਚ ਰਹਾਂਗਾ। ਉਥੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਦੋ ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੱਗਦੀ ਹੁੰਦੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੀ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਠ ਸੁਣਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜੇ ਬੀਬੀ! ਪਾਠ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਦੋ ਵਜੇ ਜਾਗਿਆ ਕਰ। ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਤੱਕ ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੱਕ ਮੈਂ ਲਾ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਜੇ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ। ਪਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ, ਪਰਦੇ ਓਹਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਹੋਵਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇਂਗਾ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਘੜੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਨਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅੰਦਰਲੀ ਘੜੀ ਹੈ। 25 ਅਖੰਡਪਾਠ ਹੋਏ ਸੀ, ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਰੋਜ਼ ਜਾਣਾ, ਕਦੇ ਮੈਂ ਲੇਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਕਹਿ ਕੇ ਪੈ ਜਾਣਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਵਜੇ ਜਗਾ ਦੇਈਂ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਇਕਲ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਸੋ ਇਹ ਅੰਦਰ ਘੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਐਨੇ ਵਜੇ ਜਾਗਣਾ ਹੈ, ਓਨੇ ਵਜੇ ਹੀ ਜਗਾ ਦੇਣਗੇ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਓ।

ਸੋ ਏਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸੁਣਨ, ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ਆਇਓ
ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨ ਕਉ ਬਾਣੀ।**

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ, ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕਿਤੇ ਭੁੱਲਿਆ ਨਾ ਫਿਰ।

ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ

ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ॥

ਨਾਂਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਸੌ ਖਰਬ ਰੁਪਈਆ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਗਏ ਨੇ, ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਉਲਟੇ ਕੰਮ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੀ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈਂ ਬਾਣੀ, ਕਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਣੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਣਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਕਿੰਨਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੨

ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ, ਮੰਨ ਕੇ ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਆਉਣਾ ਹੀ ਏਸ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ॥

ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਲਗਹਿ ਅਨ ਲਾਲਚਿ

ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਪਰਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥

ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥

ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨

ਉਥੇ ਵੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾਮ, ਨਾਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤੱਤ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤੱਤ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਤੱਤ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਹੈ। ਉਹ ਬੀਜ ਹੋ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਹੀ ਬਾਣੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ?

ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਲਗਹਿ ਅਨ ਲਾਲਚਿ

ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਪਰਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਨਾਮ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਲਾਲਚਾਂ 'ਚ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਜਨਮ ਤਾਂ ਬਿਰਥਾ ਹੀ ਗਿਆ, ਬਰਥਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਜਨਮ ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ।

ਸਮਝੁ ਅਚੇਤ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ

ਕਥੀ ਸੰਤਨ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਕਹਿੰਦੇ ਸਮਝ ਲੈ ਮੇਰੇ ਮਨਾਂ, ਸਮਝ ਲੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਅੱਗੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ

ਤੂੰ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਫੇਰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਿੱਥੇ ਜਾਊਗੀ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ।

ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਪਸੁ ਢੇਰ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੧

ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਢੇਰ ਹੈਂ, ਗਧਾ ਹੈਂ ਗਧਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਅਸੀਂ ਲੜ ਪਈਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗਧਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈਂ ਕੀ ਫੇਰ? ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਗਧਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਐਧਰ ਨੂੰ ਮੋੜੋ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੜਕ ਦੇ ਉਤੇ ਮੋੜੋ, ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਕਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਲੱਗੇਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਹੈਂ ਉਲਟੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ।

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੮

ਤੂੰ ਹੁਣ ਸਮਝ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ, ਤੈਨੂੰ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਗਈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਗਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਨਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੇ ਬੈਠੇ ਓ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਉਹ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੁਛ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ਜਿਹੜੇ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਗਏ ਕਿਉਂ -

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੯੫

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ

ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੪੨

ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨੇ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ .....॥

ਅੰਗ - ੬੪੨

ਪਰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਕਿਹਨੂੰ ਨੇ -

.....ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੨

ਕੋਈ ਨੇਕ ਕੰਮ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਬਦਲੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਗਏ। ਹੁਣ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਮਝੁ ਅਚੇਤ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ
ਕਥੀ ਸੰਤਨ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਆਹ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਜਿਹੜੀ ਕੋਈ ਦੱਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਲਾਭੁ ਲੈਹੁ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਅਰਾਧਹੁ
ਛੁਟਕੈ ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਲਾਭ ਲਓ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਰਿਦੇ 'ਚ ਅਰਾਧਣਾ ਕਰੋ।

ਫੇਰ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਛੁਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ
ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਆਰਾਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਉਦਮੁ ਸਕਤਿ ਸਿਆਣਪ ਤੁਮਰੀ
ਦੇਹਿ ਤ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਦਮ ਵੀ ਦੇ
ਦੇ, ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਦੇਹ ਇਹ ਸਿਆਣਪ ਵੀ ਦੇਹ, ਇਹ ਤਾਂ
ਤੇਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਹ,
ਮੈਂ ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਾਂ, ਮੈਂ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ-

ਸੇਈ ਭਗਤ ਭਗਤਿ ਸੇ ਲਾਗੇ
ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ, ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ।
ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ
ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਇਹਨੂੰ ਬੈਥਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਵੀ
ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ। ਨਾਮ ਜਪੋ। ਦੂਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮਧਮਾ,
ਜਿਹੜੀ ਕੰਠ 'ਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਤੀਸਰੀ ਹੋਇਆ
ਕਰਦੀ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿਹਨੂੰ ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ
ਨੇ, ਟੈਲੀਪੈਥੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ, ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ
ਹਿਲਾਉਣਾ, ਬੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹਿਲਾਉਣਾ, ਅੰਦਰ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਅੰਦਰ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਝੁੰਮਣੀਆਂ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁੰਮਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ
ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਨਾਮ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ
ਬਾਅਦ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ
ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਗੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਥੇ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਚਾਰਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ
ਆਰਾਧਨਾ ਕਰ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਜਪਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ
ਨਲਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣਾ ਹੋਵੇ, ਨਲਕਾ ਲਾਉਣਾ
ਹੋਵੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਅੰਦਰਲਾ
ਪਾਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਇਹ ਬੈਥਰੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ
ਗਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਬਾਣੀ, ਗਾਓ -

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ
ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥

ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ
ਬਾਣੀਆ ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ
ਹਿਰਦੈ ਤਿਨਾ ਸਮਾਣੀ ॥
ਪੀਵਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ
ਜਪਿਹੁ ਸਾਰਿਗਪਾਣੀ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਦਾ ਗਾਵਹੁ ਏਹ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੦

ਇਹਨੂੰ ਗਾਓ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ, ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੋ ਜਿੰਨਾ ਗਾ
ਸਕਦੇ ਓ, ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੋ ਜਿੰਨਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਓ ਫੇਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ
ਕੀ ਹੋਏਗਾ?

ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ .....॥
ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਜਿਹੜਾ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇਗਾ -
.....ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਫੇਰ ਓਸ ਨਾਮ
ਨੂੰ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਕਰੋ, ਕਰੀ ਜਾਓ, ਕਰੀ ਜਾਓ। ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰੋ ਹੌਲੀ ਕਰੋ
ਪਰ ਪਰ ਘੰਟੇ ਬਹੁਤੇ ਲਾਓ।

ਜਿਹਨੇ ਤਾਂ ਲੰਘਣਾ ਹੈ ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਅੱਠ-ਦੱਸ
ਘੰਟੇ ਰੋਜ਼ ਲਾਉਣੇ ਨੇ। ਜਿਹਨੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਐਤਕੀ
ਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਆਉਂਦੇ ਜਨਮ 'ਚ ਦੇਖਾਂਗੇ, ਉਹ
ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਲਾਓ। ਇਹ ਅੱਠ-ਦੱਸ ਘੰਟੇ
ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਰਸਨਾ ਤੇ
ਨਾਮ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਬੁੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੇ, ਜੀਭ
ਮਲ੍ਹਕ ਮਲ੍ਹਕ ਹਿੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅੰਦਰ ਆਪੇ ਹੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸ
ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਘ ਜਾਣ ਨਾ ਦੋ ਚਾਰ
ਸਾਲ ਜਪਦੇ ਦੇ, ਫੇਰ ਰਸਨਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੰਠ 'ਚ
ਨਾਮ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਾਹ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਕੇ ਨਾਮ
ਚਲਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਹ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਵੇਂ
ਆਪਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਸਾਹ ਨਾਮ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ, ਚਾਹੇ ਇਕ ਸਾਹ 'ਚ ਵੀਹ ਵਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਦੇ,
ਚਾਹੇ ਚਾਲੀ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦੇ, ਚਾਹੇ ਅੱਧਾ ਕਹਿ ਦੇ, ਫਰਕ
ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਇਹਦਾ ਪਰ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਤੇਜ਼ ਜਪੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਇਹ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਚਲਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖਿੱਚ ਪੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਫੇਰ ਨਾ ਬੁੱਲ ਹਿਲਦੇ
ਨੇ ਨਾ ਜੀਭ ਹਿਲਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ
ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਫੇਰ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਐਸਾ ਨਾਮ ਚੱਲ ਪਵੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ਜੀ
ਜਾਪੁ ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵਿਸਰੇ।

ਬਿਨਾਂ ਜਪਣ ਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹਿਲਾਉਣ ਤੇ, ਆਪੇ ਹੀ ਨਾਮ ਜਿਵੇਂ ਫੁਹਾਰਾ ਚਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉੱਡਲ ਵਾਂਗੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਘਰ ਹੈ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦਾ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ -

ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ

ਤਹੁ ਬਾਜੈ ਸ਼ਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਉਥੇ ਧੁਨਕਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਧੁਨ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਵਜਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿੱਥੇ ਵਜਦੇ ਨੇ, ਬੜੇ ਅਣਜਾਣ ਬਣ ਗਏ ਅਸੀਂ ਤਾਂ, ਬਾਹਰਲੇ-ਬਾਹਰਲੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਏ। ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਉਪਰਲੇ-ਉਪਰਲੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ। ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ -

ਦੀਪੁ ਲੋਅੁ ਪਾਤਾਲੁ ਤਹੁ ਖੰਡੁ ਮੰਡਲੁ ਹੈਰਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਦੀਪਾਂ ਨੂੰ, ਲੋਆਂ ਨੂੰ, ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਮਾਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਤਾਰ ਘੋਰੁ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹੁ

ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਉਥੇ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਗ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ -

ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ

ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੯

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਐਨੇ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ। ਉਥੇ ਰਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ।

ਤਾਰ ਘੋਰੁ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹੁ

ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਸੁਖਮਨੁ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ

ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਆਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਈੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਦੋ ਨਾੜੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜੁੜਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸੁਖਮਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਨਾੜੀ ਨੂੰ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਜਪਦਾ-ਜਪਦਾ ਇਥੇ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਫੇਰ ਇਹ ਰਾਗ, ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਜਿਹਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਬਿਨਾਂ ਵਜਾਏ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਵਾਜੇ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸੋਹਣੇ ਸੁਰੀਲੇ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਨੇ। ਜਿਥੇ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਹੈ ਉਥੇ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣ।

ਅਕਥੁ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਓ।

ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨ 'ਚ ਸਮਾਅ ਕੇ ਮਨ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਅ-ਮਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਨ ਬਣ ਜਾਏਗਾ, ਆਹ ਸਰੀਰ 'ਚ।

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ

ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਫੇਰ ਜਿਹੜੀ ਭਟਕਣਾ ਹੈ ਇਹ ਹਟ ਜਾਏਗੀ, ਸ਼ਾਂਤ ਆ ਜਾਏਗੀ ਅੰਦਰ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ ਭਰ ਜਾਏਗਾ, ਇਹ ਮਨ ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਜੇ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਸਾਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਹਾਥੁ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ

ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੬

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ

ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ 24 ਘੰਟੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ। ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦੀਆਂ ਨੇ, ਕੰਨ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਰੋਮ-ਰੋਮ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਗੁਰਮੁਖੁ
ਪਿਆਰੇ ਦਾ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੧

ਜਦੋਂ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਸ਼ਕ ਹੋਵੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਸੂਈ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਛੇਕ ਕਰ ਦਿਓ, ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਓ, ਪਾਣੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਬਰੀਕ ਛੇਕਾਂ 'ਚੋਂ। ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਵੋਗੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੋਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਾਣ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ, ਮੈਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਕਰੰਟ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਰੇਕ ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਸੁਣਦੀ ਵੀ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੰਦਗੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਏਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਨਾਮ ਜਪ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਸੋ

ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਪੰਜ ਕਰਮ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ - ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜ। ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਘਰ 'ਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਘਰ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਭਟਕ ਕੇ ਅਸੀਂ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਘਰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ

ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਦਾਸ ਹਾਂ ਭਾਈ ਉਹਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਸੋ -

ਲਾਭੁ ਲੈਹੁ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਅਰਾਧਹੁ

ਛੁਟਕੈ ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯

ਜਦੋਂ ਰਿਦੇ 'ਚ ਆਰਾਧਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਨਾਮ ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਕੰਨ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਹਰਹਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਘੁੰ-ਘੁੰ, ਸਾਨੂੰ ਘੁੰ-ਘੁੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ? ਉਹਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੂੰ-ਤੂੰ-ਤੂੰ-ਤੂੰ -

ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੦

ਉਹ ਵੀ ਤੂੰ-ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪੰਛੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਹਰੀ ਦਾ ਜਪਦੇ,

ਸਾਰੇ ਵਣਾਂ ਦੇ ਪੰਖੇਰੂ - 2, 2

ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ

ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੫

ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਦਿਬਜ ਕੰਨ ਬੰਦ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਜਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਈ

ਛੁਟਿ ਗਇਓ ਜਮ ਕਾ ਸਭ ਸੋਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਇਥੇ ਬਿਰਤੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਅੱਖਾਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਰਾਮ ਬੋਲੇ-ਰਾਮ ਬੋਲੇ ਰਾਮ ਬੋਲਦੈ,

ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ

ਬੋਲਦੈ।

ਏਕਲ ਮਾਟੀ ਕੁੰਜਰ ਚੀਟੀ

ਭਾਜਨ ਹੈਂ ਬਹੁ ਨਾਨਾ ਰੇ ॥

ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਮ

ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਸਮਾਨਾ ਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੯੮੮

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬੋਲਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਰੱਬ ਬੋਲਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਦਿਲਾ ਕਾ ਮਾਲਕੁ ਕਰੇ ਹਾਕੁ ॥

ਕੁਰਾਨ ਕਤੇਬ ਤੇ ਪਾਕੁ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੭

ਕਹਿੰਦੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੋਂ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਨਾ, ਆਹ ਜਨਮ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡ, ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਰਿਹਾ, ਪੰਛੀ ਵੀ ਰਿਹਾ, ਸੱਪ ਵੀ ਬਣਿਆ, ਗੰਡੋਲਾ ਵੀ ਬਣਿਆ-

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਥੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਦਰਖਤ ਵੀ ਬਣਿਆ, ਨਾਮ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਵਕਤ ਸੀ, ਜੇ ਨਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖਤਮ ਹੋ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਨਾ ਬੋਲਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਸੁਣਦੀ ਨਹੀਂ। ਸੁਣਦੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ -

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੩

ਐਨਾ ਰੋਲਾ ਘਚੋਲਾ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਲਗਦਾ। ਨਾਮ ਕਿੱਥੇ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਸੂਖਸ਼ਮ ਚੀਜ਼? ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਨ ਟਿਕਦਾ, ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ, ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਪਤਾ ਹੀ ਜਦ ਲਗਦਾ ਹੈ-

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥

ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਕੀ ਪੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ? ਉਹ ਨਾਮ ਕਿੱਥੋਂ ਸੁਣਨਾ ਹੈ?

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਤੂੰ ਚੰਦ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਸੂਰਜ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਆਕਾਸ਼ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਧਰਤੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਪੌਣ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਬੈਸੰਤਰ ਤੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਆਹ ਖੰਡ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਦੀਪ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਪਾਤਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਪਾਤਾਲ ਦੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ - ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਦੇਵਤੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, 33 ਕਰੋੜ। ਜਖ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਕਿੰਨਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਦੈਂਤ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਸ਼ੂ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਪੰਖੀ, ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਪਰਬਤ, ਬੇਲਾਂ, ਸੂਖਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਸਬੂਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਸਿੱਧ ਸਾਧਕ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕਾਇਮ ਨੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ।

ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਆਪਣਾ

ਜਿਸੁ ਨਾਹੀ ਸੋ ਚੁਣਿ ਕਢੀਐ॥

ਅੰਗ - ੪੭੩

ਸੋ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਜਿੰਨੀ ਹੈ, ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਆਸਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਚੱਲ ਕੇ, ਹੁਕਮ 'ਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਮਜ਼ਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਐਨਾ ਕੁ ਐਧਰ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਸਫੋਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਐਨਾ ਹੁਕਮ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਚਲਦਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਹਰੀ ਦਾ ਜਪਦੀ,

ਕੁਦਰਤ ਸਾਰੀ-ਕੁਦਰਤ ਸਾਰੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰ ਰਹੀ ਹੈ -

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ

ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋ ਰਹਾ।

ਉਹ ਧੁਨ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਰਖਤ ਗਿਰ ਜਾਣ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਿਮਰੈ ਧਰਤੀ ਅਰੁ ਆਕਾਸਾ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਸਿਮਰਹਿ

ਸਿਮਰੈ ਸਗਲ ਉਪਾਰਜਨਾ ॥ ੧ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਖੰਡ ਦੀਪ ਸਭਿ ਲੋਆ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਸਚੁ ਸੋਆ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਖਾਣੀ ਸਿਮਰਹਿ ਬਾਣੀ

ਸਿਮਰਹਿ ਸਗਲੇ ਹਰਿ ਜਨਾ ॥ ੨ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸਾ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵਤੇ ਕੋੜਿ ਤੇਤੀਸਾ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਜਖਿ ਦੈਤ ਸਭਿ ਸਿਮਰਹਿ

ਅਗਨਤੁ ਨ ਜਾਈ ਜਸੁ ਗਨਾ ॥ ੩ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਸਭਿ ਭੂਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੯

ਜਿੰਨੇ ਪੰਜ ਭੂਤ ਨੇ - ਪਉਣ, ਪਾਣੀ, ਆਕਾਸ਼ ਵਗੈਰਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਿਮਰਦੇ ਨੇ। ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਸਿਮਰਦੇ ਨੇ, ਪੰਖੀ ਵੀ ਸਿਮਰਦੇ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ? ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਪਸ਼ੂਆਂ 'ਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਅਕਲ ਹੈ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ। ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਲੈ ਜਾਓ, ਲਿਜਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿਓ ਉਹਨੂੰ, ਮੁੜ ਕੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਓ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ, ਕੁੱਤੇ ਦੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਓ, ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਾਲ-

ਨਾਲ ਲਈ ਜਾਓ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲਈ ਜਾਓ। ਜਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਜੇ ਕਦੇ ਮਨੁੱਖ ਆ ਜਾਵੇ। ਬੋਲੀ ਜਾਣਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੁੱਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਲੋਕ, ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਲਕੋ ਲਓ ਉਥੋਂ ਹੀ ਭੌਂਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਮਦਦ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਕਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਚੋਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਕੁੱਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਪ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ? ਕੁੱਤਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ, ਕੱਪੜਾ ਸੁੰਘਾ ਦਿਓ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ, ਜਾ ਕੇ ਸੌ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚੋਂ ਫੜ ਲਏਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬਹੁਤੀ ਅਕਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਹਰਨ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਓ, ਹਰਨ ਦਾ ਬੱਚਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਦਾ। ਦੋ ਦਿਨ ਦੇ ਹੀ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਿਓ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਿਓ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੱਚਾ ਡੁੱਬ ਜਾਏਗਾ, ਹਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਮਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਦਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦੁੱਧ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਦੁੱਧ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਮਾਂ ਦਾ। ਸੌ ਇਹਦੇ 'ਚ ਓਨੀਂ ਅਕਲ ਨਹੀਂ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਇਕ ਅਕਲ ਵੱਧ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ। ਇਹ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦੀ ਤਮੀਜ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦੀ ਤਮੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈ। ਹਰਿਆ ਪਸ਼ੂ ਹੋਵੇ, ਫਸਲ 'ਚ ਵੜਨਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦਾ ਖਿਆਲ ਮੇਰੇ 'ਚ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਜੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਝਾਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਚੁਗੀ ਜਾਏਗਾ, ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਖਿਆਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨੱਠ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਫਸਲ 'ਚ ਵੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੰਦੂਏ ਦਾ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਫੁੱਟ ਸੁੰਡ ਰਹਿ ਗਈ ਉਹਦੀ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਿਆ -

ਜਬ ਹੀ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ

ਗਜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਛੂਟਾ ॥

ਮਹਮਾ ਨਾਮ ਕਹਾ ਲਉ ਬਰਨਉ

ਰਾਮ ਕਹਤ ਬੰਧਨ ਤਿਹ ਤੂਟਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੩੨

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਤੰਦੂਏ ਦੇ ਤੰਦ ਕੱਟ ਦਿਤੇ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਰੱਬ ਇਕੱਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਾਥੀ ਕੀ ਚਿੰਘਾਰ ਪਲ ਪਾਛੈ ਪਹੁਚਤ ਤਾਹਿ
ਚੀਟੀ ਕੀ ਪੁਕਾਰ ਪਹਲੇ ਹੀ ਸੁਨਿਅਤ ਹੈ ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਜੇ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀੜੀਆਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਵੀ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਖਾਂਦੇ ਨੇ ਨਾ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਖਾ ਕੇ ਤੂੰ ਛੁਟ ਜਾਏਗਾ?

ਕਬੀਰ ਖੁਬ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ

ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਨੁ ॥

ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੪

ਪਹਿਲਾਂ ਖਾ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਖਾਣਗੇ, ਕਰਮ ਬੀਜ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਜੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਜੋਰੀ ਕੀਏ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ਕਹਤਾ ਨਾਉ ਹਲਾਲੁ ॥

ਦਫਤਰਿ ਲੇਖਾ ਮਾਂਗੀਐ

ਤਬ ਹੋਇਗੋ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੨੪

ਕੀ ਬੱਕਰਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਵੱਢ ਲੈ? ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਜਣਾ ਓਧਰੋਂ ਫੜਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਜਣਾ ਓਧਰੋਂ ਫੜਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਮਾਰ ਹੁਣ ਗੰਡਾਸਾ, ਦਬਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ ਨਾ ਓਸ ਵੇਲੇ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਆਪਣਾ ਮਾਸ ਖਲਾਉਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਸਭ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ -

ਸਿਮਰਹਿ ਬਨ ਪਰਬਤ ਅਉਧੁਤਾ ॥

ਲਤਾ ਬਲੀ ਸਾਖ ਸਭ ਸਿਮਰਹਿ

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਮਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨੯

ਕਹਿੰਦੇ ਵੇਲਾਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਯਾਦ ਰੱਖਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਫੁੱਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦੇ ਨੇ-

ਸਿਮਰਹਿ ਬੂਲ ਸੂਖਮ ਸਭਿ ਜੰਤਾ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਹਰਿ ਮੰਤਾ ॥

ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਸਿਮਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ

ਸਗਲ ਭਵਨ ਕਾ ਪ੍ਰਭ ਧਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੨੯

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ,

ਸਿਮਰਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਆਸਰਮਾ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਜਾਤਿ ਜੋਤਿ ਸਭਿ ਵਰਨਾ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਗੁਣੀ ਚਤੁਰ ਸਭਿ ਭੋਤੇ

ਸਿਮਰਹਿ ਰੈਣੀ ਅਰੁ ਦਿਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੨੯

ਰਾਤ ਤੇ ਦਿਨ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਸਿਮਰਹਿ ਘੜੀ ਮੂਰਤ ਪਲ ਨਿਮਖਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨੯

ਪਲ ਵੀ, ਮਿੰਟ ਵੀ, ਸਕਿੰਟ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਰਹੇ ਨੇ।

ਸਿਮਰੈ ਕਾਲੁ ਅਕਾਲੁ ਸੁਚਿ ਸੋਚਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੯

ਕਾਲ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਸਿਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿਮਰੈ ਕਾਲੁ ਅਕਾਲੁ ਸੁਚਿ ਸੋਚਾ ॥

ਸਿਮਰਹਿ ਸਉਣ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਸੰਜੋਗਾ

ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਇਕੁ ਖਿਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੭੯

ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਸਗਲ ਨੇ ਨਾ ਇਹ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਸਾਰੇ ਯਾਦ ਹਰੀ ਨੂੰ ਰੱਖਦੇ,
ਕਾਹਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਰਾਮ ਭੁੱਲਿਆ।**

ਬ੍ਰਿਛ, ਵੇਲਾਂ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਖੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰੱਬ ਯਾਦ ਹੈ ਜੇ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਵਕਤ ਰੱਬ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਦਿਲਾ ਕਾ ਮਾਲਕੁ ਕਰੇ ਹਾਕੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੭

ਐਸੀ ਹਾਕ ਮਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਵਿਛੜਿਆ ਹੈ ਉਦਣ ਦੀ ਹਾਕ, ਕੋਈ ਜਨਮ ਧਾਰ ਲਵੇ, ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਲਵੇ, ਹਾਕ ਰੱਬ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਣ ਤਾਂ ਸਹੀ ਅੰਦਰ ਕਦੇ, ਪੁੱਛ ਲੈ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੁਆਮੀ ਸੋਈ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਕਹੀਐ ਦੁਜਾ ਕੋਈ ॥

ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨਿ ਕਾਟਿਓ

ਭ੍ਰਮੁ ਸਗਲਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਏਕ ਬਿਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੯

ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਐਨੀਓਂ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਓ। ਇਕ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਰੱਬ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੈਗਾ। ਬਾਹਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਹਰ ਕਦਮ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਹਰ ਸਾਹ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਯਾਦ ਤਾਂ ਕਰ ਲਓ ਉਹਨੂੰ, ਜੇ ਯਾਦ ਕਰ ਲਓ -

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੨

ਫੇਰ ਸੁੱਖ ਆਪੇ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਆ ਗਏ ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ -

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ॥

ਅੰਗ - ੫੨੨

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਹੁੰਦੀ, ਘਾਟੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਜੀ ਸਾਨੂੰ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਹਰ ਵਕਤ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਘਾਟੇ ਹੀ ਪੈਣੇ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਇਥੇ ਤੱਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਸ਼ੂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਪਾਪ ਸਿਰ ਤਾਂ ਨਾ ਚੜ੍ਹਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਮ ਜੂਨੀਆਂ ਨੇ ਕਰਮ ਭੋਗਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਸੁਤੰਤਰ ਜੂਨੀ ਇਕੱਲੀ ਹੀ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹਦੀਆਂ ਗੱਠੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ -

ਗੁਣਾ ਗਵਾਈ ਗੰਠੜੀ ਅਵਗਣ ਚਲੀ ਬੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੩

ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੂਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੮

ਜਿਸ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਮਾਂ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਕਪੂਤ ਤਾਂ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਨਸ਼ੇ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੁੰਡਾ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਡੋਡੇ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਗਣਾ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਓਏ, ਕੁੜੀ ਰੋਏਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਬਹੁਤ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਣੀ ਹੈ ਕੁੜੀ ਨੇ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਹਨੇ ਗਹਿਣੇ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕੋਲ ਰੱਖਣਾ, ਨਸ਼ੇ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਲੜਾਈਆਂ ਝਗੜੇ ਫਸਾਦ ਕਰ ਲੈਣੇ ਨੇ, ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਨਰਕਾਂ 'ਚ ਸੁੱਟਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇ ਦੇ। ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਮਿਹਨਤੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇ। ਉਹ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਤਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਐਸੇ ਜੋ ਬੰਦੇ ਨੇ ਏਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮਾਂ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕਿ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਕਪੂਤ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਜਿਹ ਨਰ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਨਹਿ ਸਾਧੀ ॥

ਜਨਮਤ ਕਸ ਨ ਮੁਓ ਅਪਰਾਧੀ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੮

ਕਹਿੰਦੇ ਚਲੋ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਜੇ ਬੰਦਗੀ ਨਾ ਕਰੀ

ਅਪਰਾਧੀਆ! ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਚੰਗਾ ਸੀ,
ਇਥੇ ਨਾ ਆਉਂਦਾ।

**ਧਾਰਨਾ - ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਮਣਾ ਸੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ
ਹੀਣਿਆਂ ਓਏ - ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਮਣਾ ਸੀ।**

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥

ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ
ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥

ਮਨਮੁਖਾ ਨੇ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੦

ਐਸਾ ਨਾਮ ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਜਪ ਲਿਆ ਜਾਵੇ,
ਜਮਾਂ ਦੀ ਗਲ 'ਚ ਪਈ ਹੋਈ ਫਾਂਸੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਆਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਜੰਮਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਸੀ?
ਕਾਹਨੂੰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਦਿਤੀ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੈਨੂੰ ਪਾਲਣ
ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਤੇਰੇ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰੀਆਂ। ਕਿੰਨੇ
ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੁਖੀ ਹੋਏ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡਾ
ਪੁੱਤ ਇਹਦੇ 'ਚ ਸੁਖੀ ਰਹੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਬੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਕਰਨੀ ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਸੀ? ਕੋਈ
ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਪਾਪ ਕਰੇਂਗਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਵੇਂਗਾ ਤਾਂ,
ਰਹਿਤਨਾਮੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਮਦਰਾ ਦਹਤੀ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭਾਂਗ ਦਹੈ ਤਨ
ਏਕ ॥**

ਸੱਤ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਐਸਾ ਪੁੱਤਰ
ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਸੱਤ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਫਾਹਾ ਵੱਢ ਲਿਆ ਆਪੇ
ਹੀ, ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦੇ
ਨੇ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦੇ ਨੇ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣ ਮਾਰਨ ਦਾ ਐਨਾ
ਪਾਪ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਇਕ ਲੱਖ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੁੜ
ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਨਰਕਾਂ 'ਚ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਉਹਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ
ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ ਆਉਂਦਾ।

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ

ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੦

ਜੇ ਤਮਾਕੂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਰਦਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ
ਭੁੱਕੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਜਿਹੜੇ ਦੇਵਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਵਰਗਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ
ਸਾਡਾ ਪੜੋਤਾ, ਸਾਡਾ ਪੋਤਾ ਇਹਦਾ ਕੰਮ ਵਧੇ, ਵਿਘਨਾਂ
ਤੋਂ ਰੱਖਦੇ ਸੀ।

ਇਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ, ਮੈਂ ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ

ਦੇਖੀ ਹੈ ਗੱਲ। ਸਾਡੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਦਾ ਸੀ,
ਉਹ ਪੁੱਛਣ ਚਲੀ ਗਈ, ਮੇਮ ਸੀਗੀ, ਮਿਸਇਜ਼ ਵਿੰਟਰ ਸੀ
ਉਹਦਾ ਨਾਮ। ਸਮਾਂ ਲੈ ਲਿਆ, ਦੋ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸਮਾਂ
ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗਏ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ
ਕਿ ਰੂਹ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੇਠਲੇ ਸੁਰਗ
'ਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਲੜਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ
ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਰੂਹ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ
ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇਹ ਕਿ 1966 ਦੇ ਵਿਚ
ਜਦ ਇਹਦੀ ਦਾਦੀ ਮਰੀ ਸੀ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਹੀ ਚਿੱਠੀ ਕਵਿਤਾ
'ਚ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਫਲਾਣੇ
ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ। ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ
ਉਸ ਤੋਂ ਉਚੀ ਇਕ ਹੋਰ ਰੂਹ ਹੈ ਉਹ ਬੀਬੀ ਦੀ ਹੈ, ਉਹ
ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿ
ਦਿਓ ਕਿ ਇਹਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਚੱਲੇਗਾ। ਇਹਨੇ
ਫੈਕਟਰੀ ਲਾਉਣੀ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਲਾ ਲਈ
ਫੇਰ। ਸੋ ਉਹ ਰੂਹਾਂ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ 'ਚ, ਦੇਵ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ
'ਚ, ਸਵਰਗ ਲੋਕ 'ਚ, ਪਿੱਤਰ 'ਚ, ਇੰਦਰ ਲੋਕ 'ਚ,
ਪਰਜਾਪਤ ਲੋਕ, ਕਰਮਦੇਵ ਲੋਕ, ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮ
ਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ, ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ, ਸਚਖੰਡ ਉਥੇ ਤੱਕ ਬੈਠੀਆਂ
ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਖੂਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਖੂਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾ
ਕੇ ਵੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਹੁੰਦੇ
ਨੇ, ਉਹ ਵੀ ਉਸੇ ਘਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਸ਼ੂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ,
ਫੇਰ ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗ
ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੈਗੇ ਕਰੂਰ, ਮਾੜੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਦੇਵ
ਜੂਨੀਆਂ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਜੇ
ਤਮਾਕੂ ਪੀ ਲਵੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ -

**ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਐ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਤਜਿ
ਜਾਇ ॥**

ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਿੱਤਰ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

**ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਐ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਤਜਿ
ਜਾਇ ॥**

**ਪਾਣੀ ਤਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਉ ਮਧਰਾ ਸਮ
ਅਘਦਾਇ ॥**

ਜਿਹੜਾ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ
ਸ਼ਰਾਬ ਜਿੰਨਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿੰਨਾ ਹੈ

**ਮਦਰਾ ਦਹਤੀ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭਾਂਗ ਦਹੈ ਤਨ
ਏਕ ॥**

**ਜਗਤ ਜੂਠ ਸਤ ਕੁਲ ਦਹੈ ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ
ਅਨੇਕ ॥**

ਸੱਤ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੌ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਤਮਾਕੂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਿੰਦਾ, ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਤੇ ਦੇਖੋ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜਿਹੜੇ ਪੁੰਿਆਂ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਮਰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਵੀ ਮਰਦੇ ਨੇ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਚੱਲਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਰੋਲਾ ਪੈਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਨਾ ਪੀਓ, ਨਾ ਪੀਓ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਪੀਣ ਦੇਣਾ ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਪੁੰਿਆਂ ਦਿੰਦੇ ਓਂ, ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਾਡੇ ਅਖਬਾਰ ਲਿਖਦੇ ਸੀ ਲਓ ਜੀ, ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤਮਾਕੂ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਓਂ, ਜਦੋਂ ਕੈਂਸਰ ਨਾਲ ਮਰਨ ਲੱਗੇ, ਫੇਰ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੁਣ ਤਮਾਕੂ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵਧਾ ਲਿਆ, ਬੀੜੀਆਂ ਹੀ ਬੀੜੀਆਂ ਪੀ ਲਈਆਂ, ਜਦੋਂ ਖਾਤਮਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਇਕ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏਗਾ ਉਹ ਰੋਗੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏਗਾ, ਤਮਾਕੂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਕੈਂਸਰ ਹੋਏਗਾ ਉਹਨੂੰ। ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਉਹਦੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਫੇਰ ਦਸਵੀਂ ਪੁਸ਼ਤ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਬਦਲਾਅ ਦੇਏਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਸਵੀਂ ਪੁਸ਼ਤ ਜਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦਸਵਾਂ ਬਾਬਾ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦਸਵੇਂ ਪੋਤੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਜ਼ੀਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਜ਼ੀਨ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਮਾਕੂ ਦੇ ਨਾਲ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਹਨੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿਤਾ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਨਹਗਾਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਨਰਕਾਂ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ -

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥
ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ
ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥
ਮਨਮੁਖਾ ਨੇ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੦

ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਮਣਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਸੋ ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਧੁਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ। ਇਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਚੋਲਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਮੰਨ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੰਨ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ ਇਹੋ ਬਾਣੀ
ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ

ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ

ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਅੰਗ - ੯੮੨

ਜਦੋਂ ਬਾਣੀ ਮੰਨਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਦਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੈ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ, ਜਿਹੜੀ ਜੋਤ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਹ ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈ। ਹੁਣ ਏਸ ਬਾਣੀ ਨੇ ਸਾਡਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਥਹ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ। ਦੱਸੋਗਾ ਕੌਣ? ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ

ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ॥

ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੩

ਸੰਤ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸੰਤ ਨਾਮ ਜਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਜੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਛੇਤੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ ਨਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਿੱਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਜਾਪ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਰਹੇ।

ਫੇਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਅਨੰਦ ਆ ਗਿਆ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਲਾਈਟ ਦਿਸ ਗਈ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਅਨਹਦ ਸੁਣ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖੋ। ਫੇਰ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਧਾਰੇ। ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਕਿੰਨੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਗੰਦੇ ਮੰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਮੱਖੀਆਂ ਹੀ ਭਿਣ-ਭਿਣ ਕਰੀ ਜਾਣ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਪ ਲਏਗਾ। ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਰੱਖੋ, ਸਫਾਈ ਦੂਸਰੀ ਖੁਦਾਈ। ਜਿਥੇ ਸਫਾਈ ਹੈ ਉਥੇ ਰੱਬ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਵਸਤਰ ਸਾਫ ਰੱਖਣੇ। ਤੀਸਰਾ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਰੱਖਣਾ, ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਰੱਖਣਾ, ਕੇਸੀ ਨਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜੂਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਪ ਲਏਗਾ, ਖੁਰਕ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੇਗਾ। ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ। ਫੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਰੱਖਣਾ। ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਓ। ਹਿੰਸਾ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨਾ, ਸੋਚਦੇ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਮੈਲ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਝੂਠ ਦੀ ਮੈਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਚੋਰੀ ਦੀ ਮੈਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਯਾਰੀ ਦੀ ਮੈਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਈਰਖਾ ਇਹਦੀ ਮੈਲ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਵਖੀਲੀ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਰਾਗ, ਦੂਸ਼, ਪਾਖੰਡ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਵਖੀਲੀ, ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ; ਇਹ ਪੰਜ ਠੱਗ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ। ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਨੇ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਨੇ, ਹਰ ਵਕਤ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨਾ, ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਬਣ ਜਾਏ, ਇਹ ਮੈਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਲ ਕਿੰਨੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥
ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ
ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੬੫੧

ਕਿੰਨੀ ਮੈਲ ਲਾ ਲਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮੈਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆ, ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦਾ ਸਾਬਣ ਲੈ ਲੈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ। ਸਾਬਣ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। -

ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ਅੰਗ - ੪

ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮੈਲ ਧੋ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ। ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨਾ। ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਓਂ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਰੱਖਣਾ, ਦੋ ਵੇਲੇ, ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਹੈ, ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਾਡੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇਂਗਾ? ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਵਜੇ ਜਗਾ ਦੇਣਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਭਜਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬਈ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥
ਤਿਨਾ ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ
ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੬

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੂਹਾਂ ਨਾਲ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ, ਨਦੀਆਂ ਨਾਲ, ਨਲਕਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਤਨ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ, ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੌਨ, ਚੁੱਪ ਕਰਨਾ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਗੱਪਾਂ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਵਿਚੇ ਹੀ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਝਾਓ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਧੜੀ-ਧੜੀ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ, ਨਾਲ ਗੁਟਕਾ ਫੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਟਕੇ ਦੇ ਉਤੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੇ ਓਂ?

ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਮੌਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੌਨ ਬਾਣੀ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੁਰਨਾ ਨਾ ਉਠਣ ਦੇਣਾ, ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸੰਤੋਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪੁ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪
ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -
ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੁ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪

ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਹੱਥ ਨਾ ਕਰਨ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ, ਫੇਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਸੰਤੋਖ, ਚੱਲ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਏ ਓਂ। ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ ਜੇ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਫੇਰ ਇਹ ਪਾਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪਾਠ ਕਰਨ ਬੈਠੇ ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੇਖੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਮੈਂ ਨਾਲ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਆਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨ ਲਓ। ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੇਰੀ ਆਹ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਲਓ ਨਾ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੇਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਨੇ,

ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਜਾਣ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ। ਇਕਾਂਤ, ਫੇਰ ਫੁਰਨੇ ਨਾ ਉਠਣ ਦੇਣੇ। ਜਗ੍ਹਾ ਐਸੀ ਟੋਲ੍ਹ ਜਿੱਥੇ ਰੌਲਾ-ਗੌਲਾ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਰੌਲਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਬੁਰਾ ਹੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਠ ਜਾਓ ਦੋ ਵਜੇ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਦੋ ਘੰਟੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉਠੋ ਨਾ ਐਨਾ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ, ਨਾ ਕੁਛ ਸਮਝ ਆਵੇ, ਨਾ ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਝ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕਾਂਤ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਫੁਰਨੇ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਹਉਮੈ ਤੇ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਕਾਮਨਾਵਾਂ, ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਨਿਹਚਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਫੇਰ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗਨ ਹੋਵੇ। ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਆਲਸ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪਾਠ ਕਰਾਂਗੇ, ਨਾਮ ਜਪਾਂਗੇ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹਦਾ ਫਲਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ, ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪੇਟ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਵੇਰੇ ਉਠੇਗਾ ਕਿਹੜਾ। ਜਿਹੜਾ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹਨੇ ਉਠਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਉਹ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਸੁੱਟੇਗਾ। ਜੇ ਉਠ ਵੀ ਗਿਆ ਝਟਕੇ ਮਰਵਾਏਗਾ, ਨਾਮ ਜਪੇਗਾ ਕਿ ਝੁਟੇ ਲਏਗਾ, ਨਾਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆ ਥੋੜਾ ਖਾਹ।

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤ॥

ਐਨਾ ਵੀ ਨਾ ਘਟਾ ਕਿ ਸਰੀਰ ਹੀ ਨਾ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਲਾਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਨੇ ਤਿੰਨੋਂ ਮੁੰਡੇ ਬੁਲਾ ਲਏ, ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖੋ ਬੇਟਾ ਤੁਸੀਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਆਓ, ਕਿੰਨੇ ਤੀਰਥ ਨੇ? ਤਿੰਨੋਂ ਬੋਲ ਪਏ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ 68 ਤੀਰਥ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਘੋੜੇ ਲੈ ਲਓ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਜਾਏਗਾ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਠੀਕ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ। ਘੋੜੇ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ, ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ, ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਦੌੜਾ ਲਿਆ ਘੋੜਾ, ਇਕ ਤੀਰਥ ਕਰ ਲਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਦੌੜਾਈ ਗਿਆ ਘੋੜੇ ਨੂੰ। ਜਦੋਂ ਅੱਧ 'ਚ ਗਿਆ, ਘੋੜਾ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਪੈਦਲ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਫਰ ਹੈ ਲੰਮਾ, ਕਿੰਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਦਾ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਤਕੜਾ ਕਰ ਲਈਏ, ਇਹਨੂੰ ਨਿਹਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਬਹੁਤਾ ਤਕੜਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਘੋੜਾ ਮੋਟਾ

ਹੋ ਗਿਆ, ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦਮ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਿੱਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਵੱਖੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕੁਛ ਨਾ ਬਣਿਆ, ਤੀਸਰਾ ਨੇ ਨਕਸ਼ਾ ਲਿਆ ਤੇ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਐਨੇ ਮੀਲ ਰੋਜ਼ ਚੱਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਐਨਾ ਖਾਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਦਾਣਾ, ਐਨਾ ਮੈਂ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵੀ ਸਰੀਰ ਠੀਕ ਰਹੇ ਤੇ ਘੋੜਾ ਵੀ ਠੀਕ ਰਹੇ, ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਤੀਸਰਾ ਸੀ ਉਹ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਕੇ ਸਹੀ ਟਾਈਮ ਦੇ ਉਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਆਇਆ। ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਿਛੇ ਆਇਆ, ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਦੂਜਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਘੋੜਾ ਸਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਬਹੁਤਾ ਮੋਟਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤਕੜਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੋ ਜਿਹਨੇ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੀ ਰੱਖਿਆ ਉਹਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘੋੜਾ ਦਿਤਾ, ਏਸ ਘੋੜੇ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਸ਼੍ਰਾਸ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜੇ ਤਾਂ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ 88 ਕਰੋੜ 66 ਲੱਖ ਸ਼੍ਰਾਸ ਨੇ। ਜੇ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਤਾਂ 66 ਕਰੋੜ 44 ਲੱਖ ਸ਼੍ਰਾਸ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਦਮ ਵੈਰਾਗ 'ਚ ਆ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਦਿਨੇ ਵੀ ਜਾਗਦੇ ਨੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਗਦੇ ਨੇ, ਰੋਟੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਲੀ ਖੋਰੀਆ ਇਕ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਸਤਾਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ। ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਗਣ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖੂਨ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪ ਹੁੰਦਾ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਐਉਂ ਨਾ ਕਰ -

ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਪਾਲਿ॥

ਅੰਗ - ੫੫੪

ਇਹਨੂੰ ਪਾਲ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਐਉਂ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਕਿ ਪੇਟ ਭਰ-ਭਰ ਕੇ ਖਲਾ ਦੇ, ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਜਾਗ ਵੀ ਨਾ ਆਵੇ, ਗੈਸ ਹੀ ਬਣੀ ਰਹੇ ਪੇਟ 'ਚ। ਇਹਨੂੰ ਸਹੀ ਰੱਖ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੀ ਰੱਖ ਤੇ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਦੋ ਵਜਦੇ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੌ ਲੈ। ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਨੀਂਦ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਵਿਹਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਨੀਂਦ ਬਿਮਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਛੇ ਘੰਟੇ ਸੌਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਘੰਟਾ ਵਧ ਨੀਂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਘੰਟਾ ਹੋਰ ਵਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗੋ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ

ਵੀ ਸਹੀ ਰੱਖੋ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਬਣਾਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹੋ ਬਾਣੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਫੇਰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਹਿ ਉਰ ਮਾਂਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 1206

ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ -

ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਸੋ ਸੰਸੇ ਨਾਂਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 1206)

ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਜਿਹੜਾ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ ਉਹਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਜਪੁਜੀ ਸੇਵਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਜਾਂਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 1206

ਪਿਆਰ ਨਾਲ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਪੜ੍ਹੋ। ਪਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਮਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ, ਪਿਉ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਿੱਤਰ, ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਮਰੀਕਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਚਿੱਠੀ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਲਈ, ਪਿਆਰ ਜਿਆਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਏਗਾ ਦੱਸ-ਦੱਸ ਵਾਰੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀਆਂ। ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਚਿੱਠੀ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅੱਖਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਇਹਨੇ ਆਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਐਉਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ।

ਜਪੁਜੀ ਸੇਵਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਜਾਂਗੀ।

ਮਮ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਤਾਂਗੀ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 1206

ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ ਨਾ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਪੁਰਖਾ! ਇਹ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਣੀ ਐਉਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ। ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਨਾ, ਕਈ ਬੀਬੀਆਂ ਤੇ ਭਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਮੇਰਾ ਬਾਬਾ ਇਕ ਅੱਖਰ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਬੜੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਬੀਬੀ ਜੀ (ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਦੀ ਮਾਤਾ ਇਕ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦੀ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੱਯੇ, ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਲੋਕ, ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ, ਦੂਜੇ ਸਵੱਈਏ, ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਯਾਦ ਸੀ। ਦੋ ਵਜੇ ਉਹਨੇ ਉਠ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਣਾ, ਬਨੇਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਐਸੀ ਗਾ-ਗਾ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਪਿੰਡ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੇਬੇ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹਾਂ, ਉਠ ਕੇ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਐਨੀ ਰਸੀਲੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਹਾਨੇ ਨੇ। ਆਹ ਬੀਬੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲਓ ਕਹਿਣਗੀਆਂ ਜੀ, ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਮੈਂ। ਜਦੋਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਫਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਐਉਂ ਕਿਹਾ, ਐਉਂ ਕਿਹਾ, ਸਾਰਾ ਚਿੱਠਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲਓ, ਸਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਫੇਰ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਯਾਦ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 15-20-30 ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਲਓ। ਇਹਦੀ ਕੁੜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਕਰਿਆ, ਫਲਾਣਾ ਐਉਂ ਹੋਇਆ, ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਗੱਲ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਧਾਰਨ ਕਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਫੇਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਯਾਦ ਕਰਨਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਨਾ ਯਾਦ ਕਰਿਆ, ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਐਉਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

**ਧਾਰਨਾ - ਕਾਹਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ ਓਏ,
ਜਪੁਜੀ ਜੇ ਯਾਦ ਨਾ ਕੀਤਾ।**

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਰਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਚੌਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਛਿਲਕੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਛਿਲਕੇ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ, ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਐਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਉਹ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਏਗਾ। ਅੱਗ 'ਚ ਜਾਲਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਏਗਾ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਇਹਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਦੇ ਨੇ -

ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪਢਿ ਹੈ ਇਕ ਮਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਜੇ ਕਾਮਨਾ ਹੋਵੇ ਨਾ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ ਪੂਰੀ (ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਆ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁਣ ਲਓ ਆਪੇ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੋ) ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ 25 ਪਾਠ ਰੋਜ਼ ਕਰੋ, 42 ਦਿਨ ਕਰੀ ਜਾਓ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹਟ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਕਾਰਜ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ

ਬਚਨ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਗੀ ਬਚਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹਾਂ ਕਿ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰ ਲੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਬੀਬੀ ਆਈ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰ ਤੂੰ, ਛੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸੀ ਉਹਨੂੰ, ਇਕ ਸਾਲ ਭਰ ਕਰੀ ਜਾਹ, ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਹਟ ਗਈਆਂ, ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗਈ ਘਰ ਨੂੰ। ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਹੁਣ ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਈ ਕਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਉਹਦੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ 'ਚ ਇਹ ਨੁਕਸ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਫਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਛ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਾ ਲੈ।

ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਇਥੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਬੁਰਜ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਉਥੇ ਹਰੇਕ ਸ਼ਨਿਚੱਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਬੰਦਾ ਮਰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ ਅਕਾਲਗੜ੍ਹ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਆਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਸੱਤ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਮਰ ਗਏ, ਪਹਿਲਾ ਵਕੀਲ ਮਰਿਆ, ਦੂਜਾ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰ ਮਰਿਆ, ਬੀ.ਏ, ਐਮ.ਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਕੀ ਕਰੋਪੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਐਉਂ ਕਰੋ ਤੁਹਾਡੇ ਉਥੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਵਾਂਗੇ, ਹੁਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਓ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੇ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਖੰਡਪਾਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹੁਣੇ ਜਾਓ। ਸਮਾਂ ਆਏ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ, ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਸਖਤ ਦੀਵਾਨ, ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਹੀ ਪਾੜ ਦਿਤੇ ਉਹਨੇ, ਐਡੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆਈ, ਡੇਢ ਸੌ ਦਰਖਤ ਰਾਹ 'ਚ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ ਪਤਾ, ਮਸਾਂ ਲੰਘ ਕੇ ਮੈਂ ਆਇਆ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਰਿਆ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਦਿਨ 'ਚ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਲਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰ ਨੇ। ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਜਿਹੜੀ ਰੋਕ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਉਥੇ ਬੰਦੇ ਮਰਨੋਂ ਹਟ ਗਏ, ਪਰ ਉਹ ਸਭ ਕੁਛ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਨਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਫਿਲਮਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹੈ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਸੀ, ਸਭ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਨਾਲ ਡੇਢ ਸੌ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ। ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਆਹ ਚਿੰਤਗੜ੍ਹ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿੰਤਗੜ੍ਹ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਇਹਦਾ ਨਾਉਂ ਅਚਿੰਤਗੜ੍ਹ ਰੱਖੋ, ਉਥੇ ਹਰ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਨੂੰ 18 ਤੋਂ 24 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਮਰਦਾ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਪੰਚਾਇਤ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਐਉਂ ਕਰੋ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜਾਵੁ

ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈਗਾ ਗੁਰੂ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਓ ਸਾਰੇ ਨਹਾ ਧੋਅ ਕੇ, ਉਥੇ ਕਹੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾ ਅਸੀਂ ਜਰਦਾ ਖਾਈਏ, ਨਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਈਏ, ਨਾ ਆਂਡੇ ਖਾਈਏ, ਨਾ ਮਾਸ ਖਾਈਏ ਤੇ ਅਸੀਂ ਦੀਵਾਨ ਲਵਾਂਗੇ, ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਾਵਾਂਗੇ ਸਾਡੇ ਬੰਦੇ ਨਾ ਮਰਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਿਕਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿਹਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ, ਛੇ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਇਆ, ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਾਇਆ, ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਲੰਘਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੀ ਜਿਹਨੇ ਸਾਡੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਏ ਸੀ। ਐਨਾ ਭੁੱਲਦੇ ਨੇ।

ਨੈਂ ਲੰਘੀ ਖੁਆਜਾ ਵਿਸਾਰਿਆ।

ਰੱਬ ਨੂੰ ਕੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ -

ਧਰਹਿ ਕਾਮਨਾ ਪਫਿ ਹੈ ਇਕ ਮਨ।

ਹੋਹਿ ਸਪੂਰਨ ਤਿਹ ਕੀ ਤਤਫਿਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਗੱਲ।

ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੁਨ ਤੰਤ੍ਰ ਮਹਾਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਕੋਈ ਮੰਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਮਹਾਂਮੰਤਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ, ਨੱਠੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ ਬੀਬੀਆਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਕਰਾ ਕਰਾ ਕੇ ਲਿਆਈਆਂ ਜੀ, ਉਹ ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਟਾ ਵੀ ਦਿਤੇ, ਕੁਛ ਤੋਰ ਦਿਤੇ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ, ਕੁਛ ਹਟਾ ਦਿਤੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਬੇਗਾਨੇ ਥਾਉਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੁਨ ਤੰਤ੍ਰ ਮਹਾਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ -

ਭੂਤ ਜਿ ਪ੍ਰੇਤ ਦੈਤ ਬਲਵਾਨਾ॥

ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪੁਨ ਤੰਤ੍ਰ ਮਹਾਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਦੈਤ, ਜਖ, ਖਵੀਸ, ਜਿੰਨ ਇਹ ਬਹੁਤ ਕਰੜੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਨਹਿ ਆਵੈ ਕੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਜਿਹੜਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਜਾਓ, ਆਪੇ ਹੀ ਹਟ ਜਾਏਗਾ, ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਜਾਓ, ਜੁਗਤ ਨਾਲ

ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਜਾਓ, ਹਟ ਜਾਏਗਾ ਸਭ ਕੁਛ। ਆਹ ਬੀਬੀ ਜੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਭੂਤਨੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਉਹਨੂੰ ਕੁਛ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਉਹਦੇ 'ਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਐਹੋ ਜਿਹੀ ਤਕੜੀ ਸੀ। ਨੌਂ ਬੀਬੀਆਂ 'ਚ ਦਿਨ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਫਲਾਣੇ ਦੇ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਫਲਾਣੇ ਦੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਇਹ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਤੂੰ ਬੜਾ ਤੰਗ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ ਅੱਛਾ, ਬੇਬੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਉਹਦੀ ਨੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਹੋ ਜਾ ਤਿਆਰ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਆਉਂਗੀ। ਇਹ ਉਹਨੂੰ ਚਾਚੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਆ ਜਾਈਂ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਸੇਵੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੀਏ ਖਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਖੀਰ ਖਾਣੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰੀਏ। ਕਹਿੰਦੀ ਗੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਪਤਾ ਜਦ ਲੱਗੂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਫੜਿਆ। ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ, ਇਹ ਫੇਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਇਹ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, ਚਾਚੀ ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਈਓ ਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੇਵੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਆਉਂਦੀ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕੁਣ-ਕੁਣ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਆਹ ਕਿਰਪਾਨ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਬਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ, ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੀ ਪਰ ਦੇਹਲੀ ਤੋਂ ਮੁੜ ਗਈ, ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ।

ਸੋ ਐਨੀ ਜਦੋਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ -

ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਨਹਿ ਆਵੈ ਕੋਈ।

ਪਠਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਤ ਨਰ ਜਿਹ ਹੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਜਿਹੜਾ ਰੋਜ਼ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਜੰਤਰ, ਮੰਤਰ ਤੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੀ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਖੂਨ ਗਿਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇੱਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਇਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਕਹਿੰਦਾ ਇੱਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪੰਜ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰ ਦੇ, ਵਿਹੜੇ 'ਚ। ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਜੇ ਸਿਰ 'ਚ ਲੱਗੀ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਪਟਿਆਲੇ ਸੀ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਟ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ? ਕਹਿੰਦਾ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਥੱਕ ਗਏ ਸੀ, ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਸੀ, ਬੜੇ ਪੈਸੇ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿਤੇ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਨਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ

ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਿ ਜੀਵ ਜਿਨ ਪਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਕਹਿੰਦੇ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਨਾ, ਜੇ ਉਹਦੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਨਹੀਂ -

ਜਪੁ - ਬਿਹੀਨ ਹੁੰ ਬਾਦ ਗਵਾਈ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੇ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ।

ਸਿੱਖਨ ਯੋਗ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਕੇਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਕਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੀ। ਆਹੀ ਸੀਨਾ-ਬ-ਸੀਨਾ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹੋਇ ਸਿੱਖ-ਜਪੁ-ਕੰਠ ਨ ਕੀਨੋ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਪੁਜੀ ਕੰਠ ਨਹੀਂ।

ਨਾਉਂ ਧਰੀਕ ਬੇਖ ਦਰਿ ਲੀਨੋ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਫੇਰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਭੇਖੀ ਹੈ, ਮੂਰਖ ਹੈ। ਕੇਸ ਵੀ ਰੱਖ ਲਏ, ਦਾਹੜੀ ਵੀ ਰੱਖ ਲਈ, ਕਿਰਪਾਨ ਵੀ ਪਾ ਲਈ, ਕਛਹਿਰਾ ਵੀ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਕੰਘਾ ਵੀ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਕੜਾ ਵੀ ਪਾ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਪੁਜੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ।

ਇਸਤੇ ਔਰ ਨ ਕੋ ਬਿਧਿ ਉਚੀ।

ਜਪੁ ਸੇਵਨ ਇਕ ਮਨ ਹੁਇ ਸੁਚੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਉਚੀ ਵਿਧੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ, ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ।

ਕਾਮਧੇਨੁ, ਚਿੰਤਾਮਨਿ, ਸੁਰਤਰੁ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਵਰਗ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਕਾਮਧੇਨ ਗਊ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੰਗ ਲਓ ਮਿੰਟ 'ਚ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਕਦ ਸਿੱਕਾ, ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ ਮੰਗ ਲਓ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਰ ਧਰ, ਜਿਹੜਾ ਦਰਖਤ ਹੈ ਪਾਰਜਾਤਿ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਿੰਨੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ -

ਕਰਿ ਨਹਿ ਸਕੇ ਆਧਤਿਲ ਸਮਸਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, 1206

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਇਹਦਾ ਜੋ ਫਾਇਦਾ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਉਹ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਚਲਦਾ..

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਛਿਪੇ ਹੋਏ ਹੱਥ

(ਭਾਗ ਤੀਜਾ)

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਭਾਰਤ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰਤਾ ਸੀ। ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਸਯੁੱਕਤ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਜਤਾਏ ਬਗੈਰ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਅੰਤ ਆ ਗਿਆ, ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਤਰਲੇ ਪਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੋਰ ਲੰਮੇ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਲਈ ਹਾੜ੍ਹੇ ਕੱਢਣ ਲੱਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਮਰ

ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਤ ਗਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਮੇਰੀਆਂ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਬਹੁਤ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਰਾਜ ਮਹਿਲ, ਰਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਣੇ। ਮੈਂ ਅਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੌਤ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਚਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਜਾਫਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ

ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ 10 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੋਣੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਤਰਸ ਪੂਰਨ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਯਮ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਯਮ ਉਸ ਬਾਲਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਆਖੀਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਲਈ।

ਸਰਵਣ ਦੀ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣੂ ਹੈ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਨੇਤਰਹੀਣ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਚਾਨਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਰਿਆਦਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਰਾਮ ਕਥਾ 'ਰਾਮਾਇਣ' ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਇਕ ਜੰਗ ਸਮੇਂ

ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਰਾਣੀ ਕੈਕਈ ਨੇ ਰੱਥ ਦੇ ਚੱਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ ਦੀ ਧੁਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਥ ਨੂੰ ਚਲਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ। ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਦੋ ਵਰ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਰਾਮ ਨੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜੰਗਲ ਦੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਯੋਜਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਮ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਨਾਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਖੀ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਮੌਜੂਦਾ ਚੇਅਰਪਰਸਨ

ਲੀਲਾ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਮਾਇਣ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੀਰੀਅਲ ਜਦੋਂ ਟੀ.ਵੀ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸੜਕਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਰਫਿਊ ਵਰਗੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ; ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ, ਜਲਸੇ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਟੀ.ਵੀ ਸਕਰੀਨ ਉਪਰ ਨਿਗੂ ਚਿਪਕਾ ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ, ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਦੇ ਕੰਮ ਇਸ ਸੀਰੀਅਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਭ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ 'ਰਾਮ ਰਾਜ' ਹੁਣ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸੱਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪਰ ਅਫਸੋਸ, ਪਿਛਲੇ ਕੁਛ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਗੇ ਜਾਂ ਬ ਦ ਸ ਲੂ ਕੀ ਕਰਨਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਫਾਈ ਸੁਣੇ ਬਗੈਰ ਤਿੰਨ

ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਲਈ ਅਹਿਮ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਿਰਧ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਲੁਟਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਅੱਜ

ਸਮਾਜਿਕ ਵਡਿਆਈ, ਵਿਦਿਅਕ ਮਾਹਰਤਾ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਪਿਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ 'ਛਿਪੇ ਹੋਏ ਹੱਥ' ਹੀ ਹਨ।

ਇਕ 70 ਸਾਲ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਪਣੇ 40 ਸਾਲ ਦੇ

ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸੌਫੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਬੇਟੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।"

ਕੁਛ ਪਲ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ?

ਬੇਟੇ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਪਿਤਾ ਨੇ ਤੀਜੀ ਬਾਰ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ?

ਹੁਣ ਬੇਟੇ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਅਤੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਕਿਹਾ 'ਕਾਂ.....ਕਾਂ' ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ

ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਪਿਤਾ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਡੇਅਰੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ ਅਤੇ ਬੇਟੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਯਾਦਾਦਸ਼ਤ ਦਾ ਪੰਨਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗਿਆ। ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਇਕ ਕਾਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੀ। ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਤੋਂ 23 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੀ ਇਹ ਕੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਹਰ ਵਾਰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੇਟਾ ਇਹ ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਉਹੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਚਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਦੇ, ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦੇ, ਚੀਨੀ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਤੇ ਜਪਾਨੀ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਆਦਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਰੁਚੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ, ਜੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦੇਖਭਾਲ, ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਨ, ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਮਦਦਗਾਰ ਦੱਸੇ ਗਏ। ਇਹ ਹਦਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਤਿਆਗ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਘੋਰ ਪਾਪ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲੀ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੋ। ਇਹ ਯਾਦ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ 9 ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਇਆ। ਹਰ ਪਲ ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਮਾਂ ਦੀ ਉਸ ਨਿੱਘ ਨੂੰ ਮਾਣੋ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਝਲਕਦਾ ਪਿਆਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ। ਮਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਉਸ ਦੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਬੱਚੇ ਲਈ ਮਮਤਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੀਆਂ ਸਭ ਮਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਗੁ. ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚਲ ਰਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂ ਆਪ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਆਪ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਕੁਛ ਤਬਦੀਲੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਇਹ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਵੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਤਜਰਬਾ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਗੁ. ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚਲ ਰਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਦਰਖੰਤ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਮਦਰ ਟਰੇਸਾ ਜਿਸਨੂੰ ਈਸਾਈ ਮਤ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੰਤ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਵੀ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਜਿੱਥੇ ਮਾਂ ਲਗ ਗਿਆ ਉਥੇ ਸੰਤ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ ਸਰੂਪ ਦੇ ਨਾਂ ਅੱਗੇ ਮਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਮਦਰ ਟਰੇਸਾ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਸਨ। ਕੁਝ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਛ ਨਿੰਦਕ ਵੀ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ

ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਿੰਦਕ ਬੰਦਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਾਂ

ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਦਿਖਾਈ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਿਕਚਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੂਨ ਦੀ ਜਾਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਤੀਜੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ

ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕੀ ਮਦਰ ਟਰੇਸਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਅਤੇ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਬੀਜੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਇਸਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਚੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਠਿਨ ਤਪ ਕੀਤੇ ਸਹਿਜ ਹੀ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਫੁਰਨੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਇਸ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਮਾਣ ਕੇ ਸਹਿਜ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਧੂਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕੋ ਹੀ ਅਸੀਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਪੂਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ
ਆਸੀਸ ॥
ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ
ਤਮੁ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ
॥ ਅੰਗ - ੪੯੬

ਕੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜੋ ਗਿਆਨ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਉਹ ਕੰਮ ਬੀਜੀ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ? ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਬੇਟਾ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗਰੂਰ ਵੇਖਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦੀ ਝਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਚਾਲ-ਢਾਲ ਵਿਚ ਅਕੜ ਇਹ ਦਰਸਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਜੋ ਨਿਰਮਤਾਈ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਿਸ਼ੀ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਤੇ ਪੈਰ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, “ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ? ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।” ਬੇਟਾ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਐਨੇ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਰਾਂਚ ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਰਪੁਰ ਖੇੜੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਸੈਸ਼ਨ 2008 ਵਿਚ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ. ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਾਰਸੇਵਾ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਮਾਹਰਤਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ ਕਤੇਬਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿਸ ਵਲ ਆਪ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ? ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਪਰਤ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੋ ਜਿਸਨੂੰ ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਛ ਜਾਨਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਹੱਸ ਪਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਗਿਆਨ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਤੂੰ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਉਸ ਗਿਆਨ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਹ ਗਿਆਨ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ -

**ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ
ਫੂਢੀਐ ਕਥਨਾ
ਕਰਤਾ ਸਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੪੬੫**

ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਜਾਹ ਇਹ ਸੌ ਗੁਰੂਆਂ ਲੈ ਜਾ ਜਿਧਰ ਇਹ ਚਰਦੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ, ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਵੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਵਾਪਿਸ ਪਰਤਿਆ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਇਕ ਗੁਰੂਆਂ ਪਰਤੀਆਂ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਰਤਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਫੁਰਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਅਕਲ ਮੰਡਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਬੋਲਣਗੇ। ਜਿਸ ਤਲ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਉਹ ਪੱਧਰ ਸਾਨੂੰ ਹਾਲੇ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ। ਮਨ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਚੇਤਨਤਾ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਨਿਰਾਦਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੇਠਲੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

**ਗਲੀ ਅਸੀ ਚੰਗੀਆ
ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆਹ ॥
ਅੰਗ - ੮੫**

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਰਮਾਈ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਿਓ, ਇਸਦਾ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਓ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਰਚਿਤ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰੂ ਵਿਸਿਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਅਡਿਓ ਵੀਡੀਓ, ਸੀ.ਡੀ., ਡੀ.ਵੀ.ਡੀ ਸਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਗੁ. ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਹੁਤ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਂਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਨਾਲ ਲਗਦੇ 100 ਕਿਲੋ ਮੀਟਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵੀਡੀਓ ਰੈਨਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟਇਮ ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ ਸ਼ਾਮ 6.10 ਤੋਂ 6.40 ਤੱਕ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਵੀ.ਡੀ.ਓ. ਕੈਸਟ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

**ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅੰਗ - ੯੫੪**

ਇਹ ਰਾਜਾ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੁਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੋਈ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਕਿ ਇਹ ਹਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਪਰਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜਦੋਂ ਘਰ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਛੱਤ ਤੋਂ ਖਲੋ ਕੇ ਇਸ ਉਪਰ ਘਰ ਦਾ ਕੂੜਾ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਤੇ ਕੂੜਾ ਗੇਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗ ਬਬੂਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨ ਵਿਚ ਬੁੜਬੁੜਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖਦਾ ਜੇ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ। ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਲੇ ਇਸਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਮਿਟਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸੇ ਲਈ ਹਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

**ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ
ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ
ਦਇ ਨ ਵਸਹਿ
ਇਕ ਠਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੫੬੦**

ਇਹੀ ਰਾਜਾ ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਕੂੜਾ ਸੁੱਟਣ ਤੇ ਵਜਦ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਨੱਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਨੂੰ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਸਮਝਣ ਲੱਗਾ।

ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਮਨਮੋਹਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਬਹੁਤ ਸੌਹਣੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਵਸਤਰ

ਪਹਿਨਾਏ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਹ ਸੰਕੋਚ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਤਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਬਣ ਕੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖੀਏ। ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਸਾਧੂ ਹੋ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਵਰਤਣ ਦੇਈਏ।

**ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ
ਹੈ ਖਾਸ ॥
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋਂ
ਕਰੋਂ ਨਿਵਾਸ ॥**

ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਖੁਦ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੇ ਅਸਰ ਕੀਤਾ। ਗੱਲ ਓਹੀ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਬਚਨ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣ ਦਾ

ਤਲ ਡੂੰਘਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਰੀ ਸੀ।

ਮੈਂ ਵੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਨਾਲ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ

ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਲੰਬਾ ਉੱਚਾ ਨੌਜਵਾਨ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਦਰ ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਕੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਮੇਰਾ ਮਰੀਜ਼ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੱਟ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇਖਣ ਲੱਗਿਆ। 'ਮੈਂ' ਭਾਵ ਨੂੰ ਐਨੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਹੀ ਕੁਛ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟਾ-ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਥਿਰਕਣ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੁਛ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸੀ, ਸੁਣਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਝਰਨਾਹਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਬਾਅਦ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਛ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਹਿੰਦੇ, ਡਾਕਟਰ ਤੂੰ ਦੱਸ ਅੱਜ ਕਿੱਦਾਂ ਰਿਹਾ? ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ

ਸਰੋਵਰ ਕਾਰਸੇਵਾ ਦਿਸ਼।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅੰਦਰ ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂ ਅਜਾਦੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ।

ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਝਰਨੂਟਾਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਕ ਥਿਰਕਣ ਜਿਹੀ ਦੇ ਕੇ ਲੰਘ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਆਪ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ, ਕੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੱਸ ਇਕ ਹੁਲਾਰੇ ਜਿਹੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਆਰ-ਪਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਵੀ ਸਭ ਕੁਛ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਹੰਕਾਰ 'ਮੈਂ' ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਘਟਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਖੇੜਾ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਫੁਰਨੇ ਹੀ ਸਾਡੀ ਛੋਟੀ ਮੈਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਹ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਥਿਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਗਤ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਛੋੜੇ ਬਾਅਦ ਕੁਛ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਕ ਪੁਲਾਂਘ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਮੈਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਢਾਲ ਲਏ। ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਗਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕਰਾਂਗੇ।

‘ਚਲਦਾ’

ਵਿਸਾਖੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ।
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ -
ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ
ਬਰਨ ਰੂਪ
ਤੇਰਾ,

ਲਖਿਆ ਨ
ਜਾਵੈ
ਮਾਲਕਾ।

ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ
ਅਰੁ ਬਰਨ
ਜਾਤਿ
ਅਰੁ ਪਾਤਿ
ਨਹਿਨ
ਜਿਹ ॥
ਰੂਪ ਰੰਗ
ਅਰੁ ਰੇਖ
ਭੇਖ ਕੋਊ
ਕਹਿ ਨ

ਸਕਤਿ
ਕਿਹ ॥
ਅਚਲ
ਮੂਰਤਿ

ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅਮਿਤੋਜ ਕਹਿੱਜੈ ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣਿ ਸਾਹਿ ਸਾਹਾਣਿ
ਗਣਿੱਜੈ ॥

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ
ਨੇਤ ਨੇਤ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਤ ॥

ਤ੍ਰ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ
ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ ॥ (ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)

ਨਾਮ ਕਾਮ ਬਿਹੀਨ ਪੇਖਤ ਧਾਮ ਹੂੰ ਨਹਿ
ਜਾਹਿ ॥ ਸਰਬ ਮਾਨ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਮਾਨ ਸਦੈਵ
ਮਾਨਤ ਤਾਹਿ ॥ ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ

ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥ ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ
ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥

(ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)

ਜੈਸੇ ਏਕ ਆਗ ਤੇ ਕਨੂਕਾ ਕੋਟ ਆਗ
ਉਠੇ, ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੋਇ ਕੈ ਫੇਰਿ ਆਗ
ਮੈ ਮਿਲਾਹਿੰਗੇ ॥ ਜੈਸੇ ਏਕ ਧੂਰ ਤੇ ਅਨੇਕ
ਧੂਰ ਪੂਰਤ ਹੈ,
ਧੂਰਿ ਕੇ ਕਨੂਕਾ ਫੇਰ ਧੂਰਿ ਹੀ ਸਮਾਹਿੰਗੇ ॥
ਜੈਸੇ ਏਕ ਨਦ ਤੇ ਤਰੰਗ ਕੋਟ ਉਪਜਤ ਹੈ

ਪਾਨ ਕੇ
ਤਰੰਗ ਸਬੈ
ਪਾਨ ਹੀ
ਕਹਾਹਿੰਗੇ ॥
ਤੈਸੇ ਬਿਸ੍ਵ
ਰੂਪ ਤੇ,
ਅਭੂਤ ਭੂਤ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ
ਤਾਹੀ ਤੇ
ਉਪਜ ਸਬੈ
ਤਾਹੀ ਮੈ
ਸਮਾਹਿੰਗੇ ॥

(ਅਕਾਲ
ਉਸਤਤਿ)

ਸਾਧਸੰਗਤ
ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ
ਬੋਲਣਾ
ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਦੂਰ-
ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਆਪ
ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਾਲਸੇ

ਦਾ ਜਨਮਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਓਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ
ਦੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕੁ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਇਸ
ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ
ਦਾ ਜੋ ਅਰੰਭਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਰਜ ਸੀ, ਧਰਮ ਦਾ ਪੰਥ
ਚਲਾਉਣ ਦਾ, ਉਹ ਚਲਦਾ-ਚਲਦਾ ਪੰਥ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ
ਜਵਾਨ ਹੁੰਦਾ-ਹੁੰਦਾ, ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ 'ਚ ਐਨੀ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ
ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲੀ
ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ
ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਦੁੱਖ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਸੁਭ ਦਿਹਾਤੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਰਸ ਭਰਨ ਲਈ ਪਤਾਸੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਰਾਜਸੀ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਿਮਾ ਐਨੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਐਨਾ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਨਾਮ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਵੇ, ਹੋਵੇ ਮਨੁੱਖ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕੀ ਇਹ ਐਨੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਇਹਦੀ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਉਤਰਾਧਿਆਕਾਰੀ ਨੂੰ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਪ ਉਹਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਗਏ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਅਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰਾ ਇਕ ਵਿਧਾਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੋ ਬੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਗੁਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦੇਵਾਂ -

ਬੀਜਉ ਸੁਝੈ ਕੇ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੬

ਸੋ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈਂ, ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਾਹ, ਜਾਹ ਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪੰਥ ਕਾਇਮ ਕਰ। ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਹੋ ਗਈ, ਕਲਜੁੱਗ ਦਾ ਐਨਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਧਰਮ ਲੜਖੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਰੋਂਦੀ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ। ਜੀਵ, ਜੰਤੂ ਪਸ਼ੂ, ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਰੋਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਦਾ ਕਰਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਧਰਮ ਸੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਪੈਦਾ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਥਾਉਂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ-

ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠਤੀ

ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੩

ਪਰ ਆਹ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਸਨੂੰ ਐਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ। ਬਾਕੀ ਜਿੰਨੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਮੱਛੀਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਦਰਖਤਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ,

ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਪਹਾੜਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਬਰਫਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਹਵਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਹੜਾਪਨ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਇ ਕੁਰਲਾਪ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਹਨੇਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੇਸਟ ਬਣਾਇਆ ਸੀ 84 ਲੱਖ ਜੂਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਾ ਜਾ ਕੇ, ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਦੱਸ। ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਮੇਰੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਦੇਵਤੇ, ਮੈਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਦੱਸ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹਦੀ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਇਹਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ, ਮੈਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ -

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

॥ ਜਪੁ ॥

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਲਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕੁ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਏਸ ਮੰਤਰ ਨੂੰ, ਏਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਏਗਾ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਵਾਰ-ਏ0ਗਾ ਖੁਦਾ ਜੋ ਖਾਸ ਸਚਖੰਡ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਹਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਏਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਮੇਰਾ ਇਹ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਵਸ ਗਿਆ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏਗਾ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ। ਸੋ ਤੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਪੰਥ ਚਲਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਜਾ ਕੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਹਉਮੈ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਇਕ ਮੂਰਤ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮੂਰਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰੀਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਪੜਦੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ, ਦੱਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪਿ ਹਉਮੈ ਖੋਈ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 13/2

ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰੁ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਫਲੀਭੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਲਟ ਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਤੱਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਹਉਮੈ ਦਾ

ਰੋਗ ਕੱਟਿਆ ਜਾਣਾ। ਜਾਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਰੂਪ ਧਾਰ ਚੁੱਕੇ ਨੇ। ਦੇਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰਹਿੰਦੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਓਹੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਬਦਲਦੇ-ਬਦਲਦੇ ਅੱਜ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤੇ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਨੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਮ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ।

ਸੋ ਅੱਜ ਆਪ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਓਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਕੋਈ ਹੈ ਤਰੀਕਾ? ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਲਓ-

**ਧਾਰਨਾ - ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੈ,
ਜਿਹਨੂੰ ਲੋਚਣ ਦੇਵਤੇ।**

**ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ
ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥**

ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨੀ

ਸਚਾ ਮਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੮

ਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੱਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਗਿਆ।

ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਤੁਧੁ ਉਪਾਏ

ਇਕਿ ਵੇਖਿ ਪਰਸਣਿ ਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੮

ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਫੇਰ ਕੋਈ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਬੰਦਾ ਰਿਹਾ? ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ-ਹਜ਼ਾਰ ਭੇਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੋ-ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮ ਤਾਂ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੇਡਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਪੀਲਾ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹਰਾ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਾਸ਼ਨੀ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਜਾਮਣੂ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨੀਲਾ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰੰਗ ਤਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਉਤੇ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਉਹੀ, ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਓਹੀ। ਉਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼। ਫੇਰ ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਪਰ ਜੇ ਬੰਦਾ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਧੂ ਦਾ ਬੋਝ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਧਨ 'ਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਜੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਬਦਲਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਓਹੀ ਲੋਭ ਹੈ, ਓਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ, ਓਹੀ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਓਹੀ ਮੋਹ ਹੈ, ਓਹੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਈਰਖਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਭੇਡਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਜੇ ਬੰਦਾ

ਬਦਲ ਜਾਵੇ, ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਫਾਇਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਚੂਕਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਲਾ ਭਾਇਆ॥

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਤੁਠਾ

ਤਿਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੮

ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋੜੀ ਜਾਣੀਆਂ ਇਹਨੂੰ ਲਭ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਲਿਆ-ਲਿਆ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰੀ ਜਾਣੇ, ਟਰੰਕ ਭਰੀ ਜਾਣੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਦੇਖੇ ਨੇ, ਬੀਬੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਸੰਦੂਕ ਭਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਦਾਦੀ ਦੇ ਵੀ ਕੱਪੜੇ ਪਏ ਨੇ, ਸੱਸ ਦੇ ਵੀ ਪਏ ਨੇ, ਆਪ ਦੇ ਵੀ ਪਏ ਨੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ। ਉਹਨੂੰ ਲਭ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਲੋਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੀਜ਼ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲੈਣੀ। ਲੋਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹਰ ਵਕਤ ਫੁਰਨਾ ਰਹਿਣਾ ਕਿ ਹੋਰ ਮਿਲੇ, ਹੋਰ ਮਿਲੇ। ਅਭਿਮਾਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੈਂ, ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਸੀ 84 ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਘੁੰਮਦੇ ਹਾਂ। ਮੋਹ - ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੋਹ ਕਰਨਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਕਰਨਾ, ਮੋਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ। ਸੋ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਵਖੀਲੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ -

ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਚੂਕਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਲਾ ਭਾਇਆ॥

ਅੰਗ - ੯੧੮

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਉਤੇ। ਉਹ ਭਾਅ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਤੇ ਭਲਾ ਭਾਇਆ।

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਤੁਠਾ.....॥

ਅੰਗ - ੯੧੮

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਇਆਲ ਹੋ ਜਾਵੇ -

.....ਤਿਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੧੮

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹਦੇ ਮਸਤਕਿ ਹੋਵੇ ਲਿਖਿਆ,

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ਰੰਗ ਸਿਉਂ।

'ਰੰਗ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨ ਵਡਿਆਈ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ

ਤੇ ਰਤੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਹਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ
 ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ॥
 ਤਿਨ੍ਹੀ ਪੀਤਾ ਰੰਗ ਸਿਉ
 ਜਿਨ੍ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਆਦਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੯

ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੋਧ ਦਿਤੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਓਹੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਉਹਦੇ ਮਸਤਕ ਦੇ ਉਤੇ ਲੇਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੀਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਛਕੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਸਾਰੇ। ਫੇਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਭੇਤ ਹੋਰ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੱਲ ਸਮਝੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓ!

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣ ਮੇਰੇ ਮਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮ ਹੈ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥
 ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੩੮

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਐਵੇਂ ਭੁਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਨਾ ਪਵੋ, ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਕੀ ਚੀਜ਼। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਮਿਲਦਾ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਉਮੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਿਹੁ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤੇ ਵਿਹੁ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਹੋਸ਼-ਹਵਾਸ਼ ਗਵਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਲਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਹਉਮੈ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਲਹਿ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਹਿ ਜਾਏਗੀ। ਆਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਬੁਝਾਰਤ ਪਾ ਦਿਤੀ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਬਈ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ, ਨਾਮ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
 ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਮੁ ॥
 ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
 ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਨਾ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਆਪਾਂ, ਸੁਣਦੇ ਸੀਗੇ ਅੱਗੇ ਕਿ ਰਾਵਣ ਕੋਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਸੀ, ਰਾਮਚੰਦਰ ਤੀਰ ਮਾਰੀ ਗਏ, ਰਾਵਣ ਮਰਿਆ ਹੀ ਨਾ। ਅਖੀਰ ਭਵਿਖਣ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੁੰਡ ਹੈ, ਇਹਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਿਆ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੁੰਡ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੁੰਡ ਨਹੀਂ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹਨੇ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੁੰਡ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੁੰਡ। ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਕਰਦਾ।

ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁੜ ਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਉਤੇ ਫਤਹਿ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਹੈ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
 ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਆਹ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹੀ ਦੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਫੁਰਨਾ ਹਟ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕੋਈ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ।

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
 ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਐਨਾ ਅਨੰਦ ਆਉਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਜਾਣਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ, ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਦਰ ਖੂਹ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ, ਉਹ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਡੋਲ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਲੱਜ ਦੇ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਜੁਗਤ ਹੈਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਜੁਗਤ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਪਾਂ ਓਸ ਜੁਗਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਇਹ ਜੁਗਤ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਵਿਸਾਖੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤਿਉਹਾਰ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈਗਾ ਹੀ ਹੈਗਾ, ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕੱਲ੍ਹ, ਅੱਜ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਚਲਿਆ ਹੈ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦੇ

ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਾਲ ਲੱਗੇ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਲ 31 ਦਿਸੰਬਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਲ 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਸਾਲ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕੱਲ੍ਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅੱਜ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਉਹਦੇ ਘਰ 'ਚ ਬਰਕਤਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀਆਂ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਚੱਲੇ ਨੇ, ਦੇਖੋ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਵਿਸਾਖੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਦਾ ਹੀ ਦਿਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਚੱਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਚੜਿਆ ਸੱਧਣਿ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/24

ਬਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਲਗਵਾਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਦੀ ਜੋ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਉਹ ਕੱਢ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਭ ਇਕ ਥਾਉਂ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ। ਇਕ ਖੂਹ ਦਾ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ। ਉਹਦਾ ਕੜੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਟੁੱਟਦਾ। ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਬਉਲੀ ਦਾ ਕੜੂ ਟੁੱਟਿਆ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ। ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਫੇਰ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਇਆ, ਪਿਛਲੇ ਐਤਵਾਰ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਬੀਬੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਇਕ ਪਿੰਗਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਆਈ, ਉਥੇ ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ ਤੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਜਿਹਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਾਂ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪਾਇਆ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਦੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਕੌਮ ਐਨੀ ਉਚੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਭੇਖੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਾਖੰਡੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਸਕਣ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਜਿਹਨੇ ਗੁਰੂ ਬਣਨਾ ਹੈ ਉਹ ਬਕਾਲੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਟੋਲ੍ਹਣ ਚਲੇ ਗਏ, ਅੱਗੇ 22 ਬੈਠੇ ਨੇ ਹੋਰ। ਕਿਵੇਂ ਟੋਲਣ? ਅਖੀਰ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣੇ ਟੋਲ੍ਹ ਲਿਆ, ਪਰਥ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋ ਪਰਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਆਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਹੀ ਮੁਬਾਰਕ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਿਖਰ ਦੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੜਾ ਸਮਾਂ 11 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਆਏ, ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ

ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੌਲੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ, ਦੌੜੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਛੇਤੀ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਨੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਤੇਜ ਐਨਾ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ, ਤੇ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਿਖਾਏ ਕਿ ਵਿਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੌਲੇ-ਮਹੌਲੇ ਦੇ ਉਤੇ, ਕੋਈ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹ ਘਰ ਨਾ ਰਹੇ ਸਭ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਇਥੇ ਆ ਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਤੇ ਐਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਯੱਗ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਯੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਰਿਵਾਜ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਤੋੜ ਦਿਤੇ। ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਏ ਕਿਉਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਏ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ, ਸੰਕਟ ਨਿਵਾਰਨੇ ਨੂੰ।

ਸੰਕਟ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਏ ਤੇ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕੰਮ ਸੌਂਪ ਰਹੇ ਓਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ -

ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਰ ਕਰਬੇ ਕਉ ਸਾਜਾ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ॥ ਚੌਪਈ

ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਐਸਾ ਰਸਤਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ, ਮਾਰਗ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਕ ਐਸੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ -

ਜਹਾ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ।

ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕੁ ਹਟਾਇ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ॥ ਚੌਪਈ

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਕੁਬੁੱਧੀ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਕੁਬੁੱਧੀ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਜਨੇਊ ਦਾ ਮਾਖੌਲ ਉਡਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਟਿਕੇ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਧੋਤੀਆਂ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਪੂਜਾ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਪੁਰਾਨ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਕੁਰਾਨ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਟਾਓ ਕੁਬੁੱਧ ਕਰਨ ਤੇ ਕੁਬੁੱਧੀ 'ਚ ਪੈ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਕੰਮ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ -

ਠਾਢ ਭਯੋ ਮੈਂ ਜੋਰਿ ਕਰ

**ਬਚਨ ਕਹਾ ਸਿਰ ਨਿਆਇ।
ਪੰਥ ਚਲੈ ਤਬ ਜਗਤ ਮੈ
ਜਬ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ॥ ਦੌਰਹਾ**

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਲੀਹਾਂ ਬਦਲਣੀਆਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ, ਇਕ ਦਮ ਬਦਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਿੰਨੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸੈਂਕੜੇ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਵਰਗ ਜਿਹੜਾ ਸੀ, ਕੀਰਤੀ ਵਰਗ; ਚਾਰ ਵਰਗ ਇਥੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ਜਾਤ ਪਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਚਲਾਇਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਹੋਰ ਸੀਗਾ ਇਹ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਸੂਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਸੂਦਰ ਵਰਗ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਕਸ਼ਤਰੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ-ਖੱਤਰੀ, ਖੱਤਰੀ; ਥਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਪੈਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੱਬ ਲਏ, ਸਾਰੀ ਜਨਤਾ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਦਾ। ਸੂਦਰ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਪਸੀਨਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੂਦਰ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੇ, ਇਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੱਥ ਲਾ ਲਓ, ਇਕ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਓ। ਇਕ ਨੂੰ ਛੂਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਅਛੂਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਐਨਾ ਨੀਵਾਂ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਵਰਗ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਕੋਈ ਖੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਉਠਾ ਸਕੇ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਹੀਆ ਤੇ ਬੇਤਾਲਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਜੱਟ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਹੇਠਲਾ ਵਰਗ ਉਤੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸੀ, ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਐਸੇ ਵਹਿਮ ਪਾ ਦਿਤੇ ਕਿ ਆਦਮੀ ਹਿੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਦੋਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ, ਸਿੱਖੀ ਆਈ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ, 500 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋ ਗਏ, ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਉਹੀ ਅਸਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ ਅਸੀਂ। ਅਜੇ ਵੀ ਉਹੀ ਮੜ੍ਹੀਆਂ, ਓਹੀ ਕਬਰਾਂ, ਓਹੀ ਸੂਰਜ, ਓਹੀ ਜੋਤਸ਼ ਓਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਓਹੀ ਗ੍ਰਹਿ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਓ, ਗ੍ਰਹਿ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਲਗਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਵੇ।

**ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ॥
ਅੰਗ - ੫੨੪**

ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਸਰ ਗਿਆ ਉਹਨੂੰ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਕਿਉਂ ਵਹਿਮਾਂ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਓ। ਫੇਰ ਕਰਤਾਰ

ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਜੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚੱਲੋ। ਹਾਂ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ, ਅਰਦਾਸ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਦਾਸ ਬਦਲ ਦਏਗੀ ਸਭ ਕੁਛ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਿਆ, ਲੱਖਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ। ਅੱਜ ਰਿਵਾਜ ਬਦਲ ਦਿਤਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤਾਂ ਲਗਦੀਆਂ ਸੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਯੱਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਤੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਛਕਦੇ ਸੀ, ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਚਉਂਕੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦਾ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦਾ। ਐਨਾ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਏ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਛੂਤ ਮੱਥੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਦੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੈਸ਼ਾਂ ਸੀ, ਫੇਰ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਚੱਲੇ ਨੇ, ਠਹਿਰੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਘਰ। ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੋਈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੀਵਾਂ ਗਿਣਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਡੰਗਰ ਕੋਈ ਨਾ ਚੁੱਕੇ ਫੇਰ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲੇ, ਸਾਰੇ ਸੜਿਆਂਦ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਐਡਾ ਉਪਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਉਹਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਗਿਣਨਾ, ਛੋਟਾ ਗਿਣਨਾ ਬਹੁਤ। ਸੋ ਇਹ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾਓ, ਮਸੰਦ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਖੱਤਰੀ ਵਰਗ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਗਏ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਐਸੇ ਵੀ ਲੋਕ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਂਦੇ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਤੀ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਗੁਰੂ ਦਾ। ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਘੁਣ ਖਾਧੀ ਲਕੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘੁਣ ਦੀ ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਪਰ ਪਾਲਿਸ਼ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਖਤਮ ਹੈ ਉੱਝ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾ ਲਓ। ਪੰਗਤਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਸੰਗਤ ਕਿ ਹੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਏ ਹੋਏ ਵੀ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਕਾਸ਼ੀ ਤੱਕ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਸ਼ੇਦਾਸ ਪੰਡਤ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਪਰਵਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ

ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੋ ਲੜੋ-

ਧਾਰਨਾ - ਡਰਦਾ ਨਾ ਕਾਹੁੰ ਤੋਂ,

ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਉਚੈ ਕਰਦਾ।

ਐਸੀ ਲਾਲ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਕਰੈ ॥

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ

ਮਾਥੈ ਛਤ੍ਰੁ ਧਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਾ ਕੀ ਛੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਗੈ

ਤਾ ਪਰ ਤੁਹੰ ਢਰੈ ॥

ਨੀਚਹ ਉਚ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦੁ

ਕਾਹੁ ਤੇ ਨ ਡਰੈ ॥ ੧ ॥ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੦੬

ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੀ ਪੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਲਿਆਓ ਭਾਈ ਜਾ ਕੇ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਚੁੱਪ ਨੇ, protest ਕਰ ਦਿਤਾ, ਸਮਾਨ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਘੋਰ ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ। ਜਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਹੀ ਕਦਰ ਨਾ ਰਹੀ ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ ਸਮਝੋ। ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਗੜ ਗਈ ਸਾਰੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਾਓ ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਸਿੰਘ ਚਲੇ ਗਏ ਜਾ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮੁਖੀ ਸੀ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ, ਮੁਖੀ-ਮੁਖੀ ਆ ਗਏ ਸਾਰੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪੰਡਤ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋਏ ਓ, ਐਡੀ ਨਰਾਜ਼ੀ? ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਤਿੰਨ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਡੀ ਮਾਨਤਾ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਚਰਨ ਧੋਂਦੇ ਸੀ ਉਹ। ਜੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਪਾਣੀ ਆਪ ਪੀਂਦੇ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਨਾਲ ਰਲਾ ਦਿਤੇ? ਇਹ ਤਾਂ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋੜ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਜਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਪੰਜ ਤੱਤ ਦੇ ਉਹ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਪੰਜ ਤੱਤ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਬਣੇ ਹੋ, ਜਾਂ ਦੱਸ ਦਓ ਤੁਸੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਫਲਾਣਾ ਤੱਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ 'ਚ ਵੀ ਖੂਨ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵੀ ਖੂਨ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੱਸ ਦਿਓ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁੱਧ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਕੰਨ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਸਭ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ ਨੇ ਫੇਰ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਚਲੋ ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾ ਆਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਛਣਾ ਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਦੱਛਣਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰੀ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਯਾਦ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਰਾਪ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਾਪ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ,

ਪੰਡਤ ਜੀ! ਉਹ ਦਿਨ ਗਏ, ਸ਼ਰਾਪ ਦਿੰਦੇ ਔਰੰਬਜੇਬ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ ਸੀ, ਦੇ ਨਾ ਸਕੇ ਤੁਸੀਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ਰਾਪ ਲੱਗਿਆ ਨਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ? ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਰਾਪ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਕੌਮ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ। ਐਡਾ ਕ੍ਰੋਧ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ, ਉਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਸ਼ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੰਦਰ ਢਾਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਸੋਮਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ ਜਦੋਂ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ਰਾਪ ਕਿੱਥੇ ਸੀਗਾ? ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਦਿਤਾ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਲਈ ਸ਼ਰਾਪ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਓ? ਬਾਕੀ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਲਾਗ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਓਹੀਓ ਹੈ

ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਲੇਖ ਧੁਰ ਤੋਂ।

ਜੋ ਕਛੁ ਲੇਖ ਲਿਖਿਯੋ ਬਿਧਨਾ

ਸੋਊ ਪਾਈਯਤ ਮਿਸਰ ਜੁ ਸੋਕ ਨਿਵਾਰੋ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸ੍ਰੀਯਾ

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅੱਗ ਬਗੋਲਾ ਹੋਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਪੰਡਤ। ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਸ਼ਰਾਪ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ? ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਖਿਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕੱਢਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਲਾਗ ਸਾਰਾ।

ਮੇਰੋ ਕਛੁ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀ

ਗਯੋ ਯਾਦ ਤੇ ਭੂਲਿ ਨ ਕੋਪ ਚਿਤਾਰੋ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸ੍ਰੀਯਾ

ਕਿਉਂ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਓ।

ਬਾਗੋ ਨਿਹਾਲੀ ਪਠੈ ਦਿਯੋਂ

ਆਜ ਭਲੇ ਤੁਮ ਕੋ ਨਿਸਚੈ ਜੀਅ ਧਾਰੋ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸ੍ਰੀਯਾ

ਬਾਗ ਕੱਢੇ ਹੋਏ, ਰਜਾਈਆਂ ਤੇ ਬਿਸਤਰੇ, ਰੇਸ਼ਮੀ ਚਾਦਰਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਂ ਅੱਜ ਹੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ-ਵਧੀਆ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਦੇਸਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਸਿਲਕ ਮੰਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਸਿਰੋਪਾਓ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਓ, ਨਿਹਚਾ ਕਰੋ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਕਸ਼ਤਰੀ ਓ ਅਸੀਂ ਬਣਾਏ ਨੇ ਕਸ਼ਤਰੀ। ਅਸੀਂ ਉਚੈ ਕਰਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਾ ਉਚੈ ਕਰਦੇ ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਉਚੈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਓ -

**ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭੈ ਕ੍ਰਿਤ ਖਿੱਪਨ ਕੇ
ਇਨਹੂੰ ਪੈ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਨਿਹਾਰੋ ॥ ਬ੍ਰੀ
ਮੁਖਵਾਕ ਸੁੰਯਾ**

ਮੈਂ ਵੀ ਕਸ਼ਤਗੀ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਸਾਰੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖੋ। ਨੇਤਰ ਕਰੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਆਓ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਯੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਬੇਅ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਲਿਖਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਲਟ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਭ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਓ, ਇਹ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਬੰਦੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ, ਹੱਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ, ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲੇ, ਲੱਕੜੀਆਂ ਚੀਰਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਆਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਹੈ ਕੀ? ਕੀ ਲੈ ਲਓਗੇ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। ਇਹ ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਨੇ, ਸਾਡਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕੋਈ ਚਰਿੱਤਰ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕਦਰ ਕਰੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਫਿੱਕਾ ਨਾ ਬੋਲੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

**ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ ॥
ਫਿਕੇ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੇ ਫਿਕੀ ਸੋਇ ॥**

ਅੰਗ - ੪੭੩

ਨਾ ਐਸਾ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਵਿਦਵਾਨ ਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸ਼ੋਭਦੀਆਂ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

**ਧਾਰਨਾ - ਕਾਹਨੂੰ ਬੋਲਦੈਂ ਮੰਦੇ ਬੋਲ ਖਾਲਸੇ
ਨੂੰ।**

**ਜੁੱਧ ਜਿਤੇ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਦਾਨ ਕਰੇ ॥
ਅਘ ਅਉਘ ਟਰੇ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਇਨਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਫੁਨ ਧਾਮ ਭਰੇ ॥
ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਬਿਦਿਆ ਲਈ
ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਭ ਸਤ੍ਰ ਮਰੇ ॥
ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈਂ
ਨਹੀ ਮੋ ਸੇ ਗਰੀਬ ਕਰੋਰ ਪਰੇ ॥**

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਧਾ. ੧੦ (ਸਵੈਯਾ)

ਨਾ ਪੰਡਤ ਜੀ!

ਆਹ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਾ ਕਹੋ, ਮੰਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓ।

**ਜੁੱਧ ਜਿਤੇ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਦਾਨ ਕਰੇ ॥**

ਤੁਹਾਡੇ ਸਵਾ ਮਣ ਜਨੇਊ ਰੋਜ਼ ਲਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੇ ਪਾਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤਰ ਲੈ ਕੇ ਯੁੱਧਾਂ 'ਚ ਗਏ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਾਨ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਘਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿੰਨੇ ਆਹ ਘਰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਅਸੀਂ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਵਾਏ ਨੇ, 102 ਬੰਦਾ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਖਾਈਆਂ ਕਰਾਈਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮਰੇ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਰੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਤਖਤ ਦੇ ਉਤੇ, ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪੁਛਦਾ ਹੈ। ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਖਿ ਯੁੱਗ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਮੈਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਹੁਣ ਇਸ ਖਾਲਸੇ 'ਚ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਕੋਈ ਖੱਤਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਕੋਈ ਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਕੋਈ ਸੂਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਤ ਨੀਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਣਗੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਤੁਸੀਂ ਸੂਦਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦਸਦੇ ਓ, ਇਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਹਰਿ ਜੇਹਾ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮਾਣਸੁ ਦੇਹਾ ॥

ਜਿਉ ਜਲ ਤਰੰਗੁ ਉਠਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ

ਫਿਰਿ ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਸਮਾਇਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੭੬

ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਿਹਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਓਅੰਕਾਰ ਕਹਿਣ ਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਆਹ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ, ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਖਾਲਸੇ
ਨੂੰ,**

ਉਹ ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀ ਫਲਦਾ।

ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਨਹੀ ਕੀ ਭਾਵਤ

ਅਉਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਹਾਤ ਨ ਜੀ ਕੋ ॥

ਦਾਨ ਦਯੋ ਇਨਹੀ ਕੋ ਭਲੋ

ਅਰੁ ਆਨ ਕੋ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗਤ ਨੀਕੋ॥
ਆਗੈ ਫਲੈ ਇਨ ਹੀ ਕੋ ਦਯੋ
ਜਗ ਮੈ ਜਸੁ ਅਉਰ ਦਯੋ ਸਭ ਫੀਕੋ॥
ਮੈ ਗ੍ਰਹਿ ਮੈ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ
ਸਿਰ ਲਉ ਧਨ ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਇਨਹੀ ਕੋ॥

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਪਾ: ੧੦ (ਸਵੈਯਾ)

ਪੰਡਤ ਜੀ! ਐਨੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੋਈ ਮੈਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦੀ, ਜਾਤ ਅਭਿਮਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੋਈ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਇਹ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਦਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਓ, ਆਪ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਇਹ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਓਂ ਗੋਗੜਾਂ ਵਧਾ ਲੈਂਦੇ ਓਂ, ਖਾਈ ਜਾਂਦੇ ਓਂ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਖਾਇਆ ਕਰਨਾ, ਕੇਵਲ ਨਿਰਬਾਹ ਮਾਤਰ ਰਿਹਾ ਕਰਨਗੇ, ਰੋਟੀ ਖਾਣਗੇ, ਲੰਗਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਕਾਉਣਗੇ, ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਨਗੇ, ਆਓ ਛਕੋ। ਆਪਣਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਗੇ, ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਲਣਾ ਹੈ। ਏਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਫਸਲਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਨੇ, ਕੱਲਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਬੀਜ ਕੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਫਲਣਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਫਲਣਾ ਹੈ? ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੱਤ ਜਨਮ ਸੂਰ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ, ਇਹ ਸਕੰਦ ਪ੍ਰਾਣ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਤ ਜਨਮ ਸੂਰ ਬਣ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਖਾਏਗਾ। ਫਲਿਆ ਤਾਂ ਨਾ ਦਾਨ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਇਹ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨੇ ਵੱਢ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਸੇ ਵਕਤ ਤੁਹਾਡੇ ਦਾਨ ਦੇ ਰੁਪਈਆਂ ਨਾਲ, ਨਾਲੇ ਆਪਾਂ ਫਸ ਗਏ, ਨਾਲੇ ਉਹ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਸਿਗਰਟਾਂ ਪੀ ਲੈਣੀਆਂ ਨੇ। ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣੇ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਫਲਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ, ਗਿਆਨੀਆਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਫਲੇਗਾ। ਕਿੰਨਾ ਫਲਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਫਲਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਜੱਸ ਹੋਏਗਾ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਫਿਕਾ ਰਹੇਗਾ। ਜਿੰਨਾਂ ਧਨ ਦੇਖਦੇ ਓਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੀ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮਾਤਾ ਵੀ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਚਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲਕੋ ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਓਂ? ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਇਕੋ ਜੋਤ ਹੈ -

ਹਭ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ ਜਿਉ ਜਲ ਘਟਾਉ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੯

ਪਾਣੀ ਦਾ ਅੰਦਰ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਬਰਤਨਾਂ 'ਚ, ਜਿੰਨਿਆਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕ ਹੈ।

ਪਰਗਟ ਥੀਆ ਆਪਿ ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੯

ਇਥੇ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਜੋਤ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਵਸਦਾ ਹੈ ਐਉਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ, ਮਾਨਸਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਇਕੋ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਅੰਦਰ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ।

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ

ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀਅਨੁ ਮਾਨਬੋ॥

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫੀ,

ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ॥

ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ

ਦੂਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ॥

ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ

ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ, ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ

ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ॥

ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧੂਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ

ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੋਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ॥

ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ,

ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ॥

ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ, ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ,

ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਐਨਾ ਫਰਕ ਪੰਡਤ ਜੀ, ਮਨੁੱਖਾਂ-ਮਨੁੱਖਾਂ 'ਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਤੁਸੀਂ? ਐਨਾ ਫਰਕ ਪਾ ਲਿਆ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਕਿ ਜੀ ਇਹ ਦੇਹਰਾ ਹੈ ਜੀ, ਇਹ ਮਸਜਿਦ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਇਹ ਨਮਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਐਉਂ ਤਾਂ ਦੱਸ ਯਾਦ ਕੀਹਨੂੰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਹ? ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੀਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਸਜਿਦ ਜਾ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਕੀਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਐਨਾ ਫਰਕ ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ? ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਦਮੀ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ? ਪੁਰਾਨ 'ਚ ਵੀ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ, ਕੁਰਾਨ 'ਚ

ਵੀ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਲੈ ਲਓ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗਾ ਲਈਆਂ, ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰੇਸ਼ਮ ਹੀ ਰੇਸ਼ਮ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੋਹਰਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਉਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ, ਬੈਠ ਕੇ ਪੰਗਤ 'ਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਲੱਗ ਗਏ ਉਦੋਂ ਹੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਵੀ ਪਾਖੰਡ ਸੀਗਾ ਲਹਿ ਗਿਆ ਸਾਰਾ, ਲਾਲਚ ਹੈ ਸਾਰਾ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹੋਰ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰਾ ਦਿਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, 80,000 ਬੰਦਾ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਓ ਕਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪੰਡਾਲ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ, ਕਿੱਡਾ ਉਚਾ ਬੋਲ ਹੋਣਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ। 80,000 ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਰਕਤ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਸੀ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ ਪੂਰੇ ਦੋ ਮੀਲ ਤੇ, ਢਾਈ ਮੀਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਧਮੋਟ ਤੋਂ ਜਾਣਾ, ਜਦੋਂ ਘਲੋਟੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਿਕਲਣਾ ਆਵਾਜ਼ ਐਉਂ ਲੱਗਣੀ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ 'ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਉਡੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣਾ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਉਥੋਂ ਇਕ ਮੀਲ ਹੋਣਾ ਪੂਰਾ।

80,000 ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅਚਾਨਕ ਸਿੰਘਾਸਨ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਖਿਆਲ ਦਿਤਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ। ਪਿਛੋਕੜ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ, ਉਹ ਜਮਾਨਾ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ ਜਦੋਂ ਸੱਤਿਆ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਗਏ, ਗੁਲਾਮ ਵੀ ਐਨੇ ਹੋਏ ਬੋਲੀ ਵੀ ਬਦਲ ਲਈ, ਪੁਸ਼ਾਕ ਵੀ ਬਦਲ ਲਈ, ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਏ।

ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰੇ

ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲੁ ਕੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੦

ਤੁਰਕਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਆ ਗਿਆ, ਰੀਸ ਕਰ ਲਈ। ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਪਹਿਨ ਲਏ।

ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ

ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ਅੰਗ - ੧੧੯੧

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ culture ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੌਲਿਕਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਰਾਜਾ ਐਨਾ ਅਨਿਆਈ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ ਕੁੱਤਾ ਤਾਂ ਅਜੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ, ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਘਿਆੜ ਹਲਕ ਗਏ, ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪਾੜ-ਪਾੜ ਕੇ ਖਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ, ਉਬਲਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ 'ਚ ਬੈਠ ਗਏ, ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ,

ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸਭ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਦੇ ਉਤੇ, ਆਪਣੇ ਜਾਨ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਚੀਰਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਦੇਹਾਂ 'ਚ ਉਬਲਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਰੂ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਤੀਦਾਸ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਜਲਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਲੋਕਿਨ ਆਪ ਨੇ ਸਭ ਸਹਿ ਲਿਆ, ਅਜਰ ਜਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਬਚਨ ਵੀ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ, ਛੈਣੇ ਵਜਾ ਦੇਵਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਆਈ? ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਗੰਨੇ ਦਾ ਛਿਲਕ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ, ਆਪ ਦੇ ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੁਣ ਸਾਂਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਿੱਚ ਲਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ, ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਇਹਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ਕਿ ਐਡੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮੰਦਾ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਐਨਾ ਉਚਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਬਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕੇਗਾ।

ਭੈ ਕਾਹੁ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਇਕ ਸਿਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਸੁਣਿਆ, ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ 'ਚ ਦੇਰ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿ ਸਿਰ? ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੀ ਕਰਨਗੇ? ਬਲੀ ਦੇਣਗੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਏਸ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਆਹ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਦੇਵੀ ਹੈ ਇਹ ਹੈ। ਚੰਡਕਾ ਹੈ, ਦੁਰਗਾ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਉਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਲੀ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਜੀ। ਦੁਬਾਰਾ ਤੰਬੂ 'ਚੋਂ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ, ਖੂਨ ਨਿਕਲਦਾ, ਧਮਾਕਾ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਕੁਛ ਗਿਰਿਆ ਹੈ ਉਪਰੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ਦੂਸਰੇ ਫੇਰ ਨਿੱਤਰ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਪੰਜ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਲੋਕਿਨ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜੇ ਹੀ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਵਸਤਰ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਨੇ।

ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੪੨

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦੋਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸਾਹਾ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਪਗਡੰਡੀ ਵਿਚ। ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਚਰਨ ਛੋਹ ਗਿਆ ਉਹਦੇ ਨਾਲ, ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਹਾ ਉਠ ਕੇ ਦੌੜ ਪਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੀ, ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਸੱਤਿਆ ਆ ਗਈ ਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸਹੇ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਨੱਠ ਲਿਆ ਉਠ ਕੇ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ, ਪਗਡੰਡੀ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਮਰੇ ਪਏ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ ਇਹ, ਚੁੱਪ ਸੀ ਸਾਰੇ।

ਜਦੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਮੋਹਨ ਨੇ ਪਿੱਤ ਨਾ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁੰਡੀ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿੱਤ ਦੇਹ, ਐਵੇਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਉਹ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ, ਮਰੇ ਹੋਏ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਚਰਨ ਛੋਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਠ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਖੀਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਕਰਾਂਗੇ, ਕਾਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਹੁੰਦੇ ਨਾ ਇਥੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਆਈ। ਕਾਲ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਾਲ ਨੂੰ -

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਾਲੁ ਪਰਹਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੨

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਰ ਗਈ, ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਰੋਲਾ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਤੀਰ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਅੰਦਰਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗਿਰ ਗਈਆਂ। ਪਹਾੜੀ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਸਤਰ ਲਾਹ ਦਿਤੇ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਧਰਮ ਸੰਕਟ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕਰਾਂ ਕੀ? ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਦੇਣਾ ਪਿਆ। ਅਖੀਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਗਾ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੰਕਟ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਿਆ, ਉਹ ਖੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੜਕਾ ਮਰ ਗਿਆ ਨੌਜਵਾਨ 22 ਸਾਲ ਦਾ ਤੇ ਸਤੀ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਪਿਛੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਈ ਕਿ ਬੀਬੀ, ਵਡ

ਸੁਹਾਗਣ ਹੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਸੁਹਾਗ ਤਾਂ ਚਿਤਾ ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਆਹ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰਥੀ 'ਤੇ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੁਣ ਪਿੱਛੇ ਕਿਵੇਂ ਹਟਣ। ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜਲ ਛਿੜਕ ਦੇ ਰਾਮ ਕਹਿ ਕੇ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਮੂਹਰੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਹਿ ਦੇਹ ਕਿ ਉਠ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਮਸ਼ਤਬਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਨਵਾਬ ਦਾ ਲੜਕਾ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੁੱਲਾਂ ਫੜੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿਓ ਲੜਕਾ ਜਾਂ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਚਲਾਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਮਸ਼ਤਬਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਮਿੰਨਤਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਰੋਂਦੇ ਨੇ, ਚਰਨ ਫੜਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ ਹੁਣ ਬਚਾ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਫਤਵਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰੱਬ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਰੱਬ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਮੁਰਦਾ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੇ 'ਚ ਤਾਂ ਆਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਓ ਲੜਕੇ! ਖੁਦਾ ਕੇ ਹੁਕਮ ਸੇ ਉਠ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾ। ਲੜਕਾ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ। ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਫਤਵਾ ਦੇ ਦਿਓਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦੇ ਓ ਫੇਰ ਫਤਵਾ ਕਾਹਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਾ ਤੋੜਨ ਲੱਗਿਆ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿਓ ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ਰਾ ਕਾਹਦੀ ਤੋੜ ਦਿਓਗੇ ਤੁਸੀਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਓ ਲੜਕੇ! ਦਰਵੇਸ਼ ਕੇ ਹੁਕਮ ਸੇ ਉਠ ਖੜਾ ਹੋ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਲੜਕਾ ਉਠ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅੰਦਰ ਖੜਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਖੂਨ ਆਇਆ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਹੋਣਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਅੰਦਰ ਬੱਕਰੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਣੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਇੱਕਲੇ ਹੀ ਧੂੰਹਦੇ ਰਹੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਤਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹਰ ਵਕਤ ਪਹਿਰਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਇਕੱਲੇ ਕਦੋਂ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਫੇਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਏਸ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਦਰ ਬੱਕਰਾ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਆ ਜੋ ਹੁਣ ਮੌਕਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦਾ। ਫੇਰ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕਿੱਥੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੁੱਟੇ? ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਲਿਖਣਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬੱਕਰਿਆਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰ ਸੀ ਉਹ ਕੱਢ ਲਏ ਅੰਦਰੋਂ ਤੰਬੂ 'ਚੋਂ।

ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖੁਸ਼ਾਮੰਦ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰੋਲ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣ ਜਾਣਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਉਹ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਿਸਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮਰੀ ਹੋਈ ਗਊ ਰੱਖ ਦਿਤੀ, ਬਿਸਮਿਲ ਕਰਕੇ। ਨਾਮਦੇਵ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਐਸੀ ਕਿਉਂ ਹੋਏ -

ਬਿਸਮਿਲਿ ਕੀਆ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੬੫

ਲੇਕਿਨ ਬਾਅਦ 'ਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗਊ ਜੀਉਂਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਖੇਲੁ ਵਰਤਿਆ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਉਹ ਨਿਮਰਤਾ ਸੀ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਉਸਨੇ, ਕਰ ਉਹ ਵੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਸੀ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੪੨

ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੀਸ ਲਏ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਲਬਪੁਰ ਜਨਮ ਬਸਨ ਕੋ ਧਾਮੂ ਦਇਆ ਗੁਰੂ ਬਖਸਿਓ ਨਾਮੂ

ਪਹਿਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਦਇਆ ਰਾਮ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜੇ ਆ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਜਲ ਮੰਗਾਇਆ, ਖੰਡਾ ਬਾਟਾ ਮੰਗਾਇਆ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਪੂਰੇ ਜਲਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਜਲ ਵਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਬਲਾ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਵੱਜ ਰਿਹਾ, ਵਾਜਾ ਨਹੀਂ ਵੱਜ ਰਿਹਾ, ਕੋਈ ਤਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ, ਤਾਲ ਖੰਡੇ ਦਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਖੰਡੇ ਦੀ ਤੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਹੱਥ ਵਿਚੀਂ ਹੋ ਕੇ ਖੰਡੇ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੰਤਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੰਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਹਾਂ, ਜਲ ਮੰਤਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਲਓ ਤੇ ਪਾਠ ਕਰ ਲਓ ਜਲ ਮੰਤਰਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਜਿੰਨੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੰਡਾ ਨਹੀਂ ਜਲ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ। ਇਹ ਇਕ ਅਲੌਕਿਕ ਗੱਲ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਜਲ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਦੋ ਚਿੜ੍ਹੇ ਦੇਖਦੇ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਦਮ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੁੰਝ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਚੁੰਝ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ ਪਾਣੀ ਜਿਵੇਂ ਪੀਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ

ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਪੜੋਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਹੋਰ ਵੀ ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਉਹ ਡਰ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਜਲ ਐਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਹ ਚਿੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਹਟਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੜਨ ਤੋਂ, ਸਾਰੇ ਹਾਸਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਕਰਾਰਾ ਤੇਜ਼ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਲ ਨੂੰ, ਇਹ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ। ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਕੋਲ ਗਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ! ਬਚਾ ਲਓ ਪੰਥ ਨੂੰ? ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨਾ ਤੇਜ਼ ਭਰ ਦਿਤਾ ਜਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਦੋ ਚਿੜ੍ਹੇ ਲੜ-ਲੜ ਕੇ ਖਤਮ ਹੀ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਤਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਗਿਆ ਦਿਓ ਕਿ ਮੈਂ ਜਲ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਆ ਗਈ, ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਤੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਮਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪੈ ਗਿਆ ਇਹਦੇ 'ਚ। ਹੁਣ ਮਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਬਣੇਗਾ, ਕਰੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਸੁਨਿਹਰੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਰੱਖੇਗੀ। ਸੋ ਓਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੋਵੈ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।

ਹਰਿ ਸਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ।

ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ।

ਗੁਰੁ ਸਿਮਰਿ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ।

ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।

ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।

ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 41/1

ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਸਾਰੇ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸਿੱਖ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਵੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ, ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੇਕਦੇ-ਟੇਕਦੇ ਅੱਜ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕੀਹਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਗੇ? ਕੋਈ ਹੈ ਐਸਾ ਜਿਹਦੇ ਅੱਗੇ ਨਿਵ ਜਾਣ।? ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉਠੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਨੇ ਫੇਰ ਛਕਿਆ, ਪੰਜ ਨੇ ਹੋਰ ਛਕਿਆ, ਵੀਹ ਨੇ ਫੇਰ ਛਕਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਬਹਿ ਜਾਓ ਸਾਰੇ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰੇ ਬਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਓਂ ਦੀਦਾਰੀ ਸਿੱਖ, ਮੁਕਤੇ ਸਿੱਖ,

ਵਰਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ। ਗੁਲਾਮ ਮਯਦੂਦੀਨ ਰਿਪੋਰਟਰ ਸੀਗਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਕਰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਰ ਕੀ ਰਹੇ ਨੇ? ਉਹਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਰਸਮ ਰਿਵਾਜ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਗਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀਂ ਬੈਠੇ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਆਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਉਡਾ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਮਾਰੀਆਂ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ੁਦਰ ਨੇ, ਵਿਚ ਹੀ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਛੋਕਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ। ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਗਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨੌਵਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਦੱਸਵਾਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ਅਸੀਂ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਅਸੀਂ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕੇਸ ਵੀ ਕਟਾਉਣੇ, ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਕਟਾਉਣੇ ਨੇ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਇਓ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹਾਂਗੇ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ isolate ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਇਹਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਵੀ ਸੀਗੇ। ਪਰ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਆਵੇ ਉਹਦੇ ਪੈਰ ਹੀ ਨਾ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲੱਗਣ। ਉਹ ਹੋਰ ਹੀ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜੋਸ਼ ਭਰ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਬ-ਏ-ਹਿਆਤ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮੇਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵੱਧ ਗਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਦਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ। ਹਿੰਮਤ ਰਾਏ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ। ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ। ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਵੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜੋ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੂਜੇ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ॥

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ,

ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ।

ਧੰਨ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

ਧੰਨ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

**ਸਚਾ ਅਮਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਸੁਣ ਗੁਰੁ ਪਿਆਰੇ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਪ ਕਰਿ ਪੰਚ ਦੂਤ ਸੰਘਾਰੇ।
ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਢੋਈ ਨ ਲਹਿਨਿ ਜੋ ਖਸਮੁ
ਵਿਸਾਰੇ।**

**ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਮੱਥੇ ਉੱਜਲੇ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰੇ।
ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਧਿਆਈਐ ਸਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਵੇਲਾ।**

**ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 41, ਪਉੜੀ 2**

ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕੀ ਸੀ ਅੱਜ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਓ। ਸੋ ਕੌਮ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਅਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਵੀ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਲਿਆ ਕੇ ਭਰ ਦਿਤਾ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ -

ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ।

ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ, ਜੇ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜਪੋ ਖਾਲਸਾ ਤੁਸੀਂ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ
ਨੂੰ।**

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ,

ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,

ਬ੍ਰਤ ਗੌਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥

ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ,

ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥

ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ

ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥

ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਹ ਜੋਤ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ, ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੀਆਂ ਫੇਰ ਨਿਹਚਾ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਓਸ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜੋਤ ਨੂੰ ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਅਸੀਂ ਜਪਾਇਆ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਜਪਣਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ। ਬਾਕੀ ਕਿਸੇ ਵਹਿਮ 'ਚ, ਕਿਸੇ ਭਰਮ 'ਚ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵਹਿਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਸਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਹਿਮ ਕੱਟ ਦਿਤੇ, ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਕੱਟ ਦਿਤੀਆਂ, ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਨੇਕ ਚਲਣ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਰਹਿਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ, ਜੋ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਲ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋਏ ਆਪ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਦੇਖਦੇ ਓਂ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ। ਇਹ ਕੌਣ ਨੇ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ-

**ਧਾਰਨਾ - ਭੇਦ ਕੋਈ ਜਾਣਿਓ ਨਾ
ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਹੈ ਮੇਰਾ।
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ॥
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋਂ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਮੁਖ ਹੈ ਅੰਗਾ॥
ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਹੋਂ ਸਦ ਸਦ ਸੰਗਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਇਸਟ ਸੁਹਿਰਦ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਕਹੀਅਤ ਬਿਰਦ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਪਛ ਅਰ ਪਾਤਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਸੁਖ ਅਹਿਲਾਦਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਮਿਤਰ ਸਖਾਈ॥
ਖਾਲਸਾ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਖਦਾਈ॥
ਯਾ ਮੈ ਰੰਚ ਨ ਮਿਥਿਆ ਭਾਖੀ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਾਖੀ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ
ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ**

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਪੰਜੇ ਜਿੱਥੇ ਹੋਣਗੇ ਪੂਰਨ ਪੰਜ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ 'ਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ, ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਖਾਲਸਾ ਕੌਣ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

**ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ
ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ
ਭੇਵ॥**

ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਆਪ ਨੇ। ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਏ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਮਾਰ ਲਿਆਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਲੈ ਸਮਾਰ ਕੇ। ਪੌਂਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਲਾਹ, ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਰੂੜੀਆਂ ਤੇ ਗਏ ਫਿਰਦੇ ਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਇਕ ਚੰਗਾ ਕਰਾਰਾ ਗਧਾ ਫੜ ਲਿਆਓ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਖੱਲ ਸਿਉਂ ਦਿਤੀ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਜਦੋਂ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦੇਖਿਆ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿ ਫਸਲਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅੱਜ ਤੇ ਗਧਾ ਮੌਜ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਖਾਂਦਾ

ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਕ ਦਿਨ-ਦੋ ਦਿਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ, ਨਾ ਤਾਂ ਗਧਾ ਦੂਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਫਸਲਾਂ ਖਾਣ ਦੀ ਮੌਜ ਹੋ ਗਈ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਘੁਮਿਆਰ ਜਿਹਦਾ ਗਧਾ ਖੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿਤੇ ਉੱਘ-ਸੁੱਘ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਆਹ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ ਹੋਣਾ ਮੇਰਾ ਗਧਾ। ਫਿਰਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਇਹ ਗਧਾ ਕਾਫੀ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਘੁੰਮਣ ਲਗ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿੱਧਰ ਇਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਸ਼ੇਰ ਆਉਂਦਾ, ਅੱਜ ਗਧੇ ਏਧਰ ਦੀ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪੱਥਰ ਵਗੈਰਾ ਢੋਅ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਗਧਾ ਵੀ ਉਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਗਧੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਹੀਗਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਹੀਗਣ ਲੱਗੇ ਉਹਨੇ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਧਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ? ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਆਹ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਗਧੇ ਨੂੰ ਖੱਲ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਗਧੇ ਨੇ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਕਿਹੜਾ ਝਪਟ ਮਾਰਨੀ ਸੀ, ਫੜ ਲਿਆ ਕੰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕੁਟਾਈ ਕਰੀ ਕਿ ਦੱਸ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਤੈਨੂੰ ਮਛਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ। ਬਹੁਤ ਕੁੱਟਿਆ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਲੈ ਆਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਆਹ ਸ਼ੇਰ ਨਹੀਂ, ਗਧਾ ਹੈ ਗਧਾ। ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਬੜਾ ਹਾਸਾ ਪਿਆ। ਅਖੀਰ ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੀ, ਖੱਲ ਲਾਹ ਲਈ ਗਈ, ਗਧਾ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕੀ ਕੌਤਕ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਤਮ ਰਸੀਆ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ - ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ। ਬਾਹਰੋਂ ਪਾ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਟਿਊਬਵੈਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। reflex wall ਤਾਈਂ ਜੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਣੀ ਪਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਣੀ ਸੂਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਇਥੇ ਤੱਕ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਾ ਦਿਓ ਫੇਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਬਣਾਈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰਲਾ ਤੇ ਬਾਹਰਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਕ ਹੋ ਗਏ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆਤਮ ਰਸੀਆ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਜੋ ਤੇਜ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਤੇਜ ਮੈਂ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ।

(*****)

ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ (ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ) (ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਬੇਨਤੀ

ਇਹ ਪੁਸਤਕ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਚਮਤਕਾਰ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਲੋਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾ. ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ (ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ) ਕਾਲਸੀ ਦਾ ਰਿਖੀ, ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ। ਬੀਬੀ ਸੁਖੜ ਬਾਈ ਤੇ ਮੋਹਿਨਾ ਸੋਹਿਨਾ ਛਾਪੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕ ਇਸ ਨਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਗੇ।

**ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ,
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ**

ਸਮਾਂ ਟੁਰਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਟੁਰਿਆ ਹੀ ਗਿਆ, ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਲਗਭੱਗ ਹੋਰ ਬੀਤ ਗਈ। ਖੜਗਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹੁਣ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇਂ ਆ ਗਏ। ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘ ਗਏ, ਅਗੇਰੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੂਨਾਂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਖੇੜਿਆ, ਜਿਥੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦਿਲ ਤਾਂ ਦਸੀ ਜਾਮੀ ਨਿਰੰਤਰ ਰੱਬੀ ਸੀ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ, ਇਲਾਹੀ ਤੇਜ, ਸਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਰੰਗ ਦਾ ਅੰਦਰ ਖੇੜਾ ਸੀ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ, ਲੱਕ ਨਾਲ ਖੜਗ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਸੀਸ ਉਤੇ ਕਲਗੀ ਆ ਲੱਗੀ। ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਾਂਤਿ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ ਪਥ ਵਿਚ ਦੀਨ ਰੱਖਯਾ ਹਿਤ ਬੀਰ ਰਸ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਰ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕਾਂਪ ਨ ਖਾਣੇ ਲਈ ਸੁਰਤ ਨੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ

ਕਲਾਂ (ਹਉ ਰਹਿਤ ਖੇੜੇ) ਦਾ ਰੰਗ ਪਕੜਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਨਾਹਨ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਬੈਠੇ ਸੇ, ਇਕਾਂਤ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਇਕੱਲੇ ਸੇ, ਨੈਣ - ਇਲਾਹੀ ਜਲਵੇ ਵਾਲੇ ਨੈਣ - ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਡੇਢ ਪੌਣੇ ਦੋ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਸਮਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਿਛ ਗਿਆ। ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਆਇਆ, ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਦਾ ਬੁੱਢਾ ਫਕੀਰ, ਹਠੀਆ, ਤਪੀਆ, ਨਿਰਾਸ ਤੇ ਦੁਖੀ ਡਿੱਠਾ ਪਛਾਣਿਆਂ। ਹਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਉਦਾਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ, ਹਿਸਾਬਾਂ ਤੋਂ ਚੱਕ, ਸੋਚਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਚਬੂਤਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਖੀਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਬੇਖੁਦੀਆਂ ਦੀ ਪੀਘ ਝੁਟਾਈ ਸੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਦੁੱਧ ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇਂ ਪੀਆਂਗੇ, ਤੇ ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇਂ ਆਪਣਾ ਲਾਇਆ ਬੂਟਾ ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤੱਕਿਆ ਸੀ, ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਫੇਰ ਪੀਆਂਗੇ ਬਈ ਫੇਰ ਪੀਆਂਗੇ।” ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਹੁਣ ਪੱਕਾ ਫਲ ਹੈ, ਬਿਛ ਉਮਰਾ ਨਾਲ ਢੁਕ ਖੜੋਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਲ ਤਰੋਤਾਜਾ ਰਸ ਭਰਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਲਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।

**ਕਬੀਰ ਫਲ ਲਾਗੇ ਫਲਨਿ ਪਾਕਨ ਲਾਗੇ
ਆਂਬ ॥**

**ਜਾਇ ਪਹੁਚਹਿ ਖਸਮ ਕਉ ਜਉ ਬੀਚਿ ਨ
ਕਾਹੀ ਕਾਂਬ ॥ ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ**

ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਲਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇਂ ਪਾਲਿਆ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਹੁਣ ਬਿਨ ਕਾਂਪ ਖਾਧੇ ਪੱਕ ਗਏ ਫਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰੀਏ, ਬਿਰਦ ਦੀ ਲਾਜ ਪਾਲੀਏ।

ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰ ਕੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ਵੱਲ ਟੁਰ ਪਏ।

ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅੱਜ ਲਿਵਲੀਣਤਾ ਤੋਂ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਦਾਉ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਖਿਓਸੁ - ‘ਵਿਸਮਾਦ ਹੀ ਵਿਸਮਾਦ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ, ਅਚਰਜ ਮੌਜ ਹੈ, ਵਾਹ ਵਾਹ! ਵਾਹ ਵਾਹ? ਨਿਰੀ ਵਾਹ ਵਾਹ? ਹੇ ਵਾਹ ਵਾਹ! ਤੂੰ

ਵਾਹ ਵਾਹ? ਤੈਨੂੰ ਵਾਹ ਵਾਹ! ਇਹ 'ਵਾਹ ਵਾਹ' 'ਗੁਰੂ' ਹੈ ਜਿਨ ਲੇਖਿਓ ਕੱਢ ਵਿਸਮਾਦ ਚਾੜ੍ਹਿਆ, ਜਿਨ ਸੋਚੋਂ ਕੱਢ ਰਸ ਵਿਚ ਪਾਯਾ, ਜਿਨ ਫਿਕਰੋ ਚੁੱਕ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਪੁਚਾਇਆ, ਜਿਨ ਅਕਲੋ ਉਛਾਲ ਸਿੱਧਿ ਵਿਚ ਸੱਟਿਆ -

**ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ
ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ॥ (ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ)
ਪੁਨਾ : ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ॥
(ਜਪੁਜੀ)**

ਇਹ ਤ੍ਰਿਬੁਕਦਾ ਮੱਥਾ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹ। ਹੇ ਅਰੂਪ ਤੇ ਅਗੰਮ! ਮੈਂ ਅਰੂਪ ਤੇ ਅਗੰਮ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਲਵਲੇ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਖਾਤਰ ਮਨੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਆ। ਮੌਲਾ, ਮੇਰੇ ਮੌਲਾ! ਆਦਮੀ ਬਣ ਕੇ ਆ। ਸੇਲ੍ਹੀਆਂ ਵਾਲਿਆ! ਖੜਗਾਂ ਵਾਲਿਆ! ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਦਿਖਾ, ਆ ਚਰਣੀ ਲਾ ਤੇ ਅਪਣਾ ਅਪਨਾਅ। ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੁਖ, ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਸ, ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਸੱਤ੍ਰੇ ਬਹੱਤ੍ਰੇ ਨੇ ਛੱਡੇ। ਮੈਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸੁੱਖ ਦੇਹ, ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਖੈਰ ਪਾ। ਆ ਦਾਤਿਆ! ਦੇਹਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਆ। ਸਮੇਂ ਪਲਟ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਰੰਗ ਕਈ ਆਏ, ਕਈ ਗਏ, ਨਦੀ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਵੇਰ ਨਵੇਂ ਪਾਣੀ ਆਏ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਵਹਿ ਗਏ, ਬਹਾਰਾਂ ਕਈ ਖਿੜੀਆਂ ਤੇ ਝੜੀਆਂ, ਮੈਂ ਪੁਰਾਣੇ ਬੋਝ ਵਾਂਗੂੰ ਬਾਹੀਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਆ ਕੇ ਅਰੂਪ ਤੋਂ ਰੂਪਵਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ। ਰੂਪ ਦਾ ਝਲਕਾ ਦੇਹ...ਦਾਤੇ! ਮੈਂ ਉਥੇ ਰਵਾਂ ਜਿੱਥੇ ਤੂੰ ਰਵੇਂ। ਤੂੰ ਦੇਹ ਧਾਰੇਂ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਨਾਲੇ ਰੱਖ।

**ਜਹ ਅਭਿਗਤੁ ਭਗਤੁ ਤਹ ਆਪਿ॥
ਜਹ ਪਸਰੈ ਪਾਸਾਰੁ ਸੰਤ ਪਰਤਾਪਿ॥ (ਸੁਖਮਨੀ)**

ਮੈਂ ਦੇਹ ਵਾਲਾ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਅਰਸ਼ੀ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਤੇ ਚਰਨੀ ਲਾ।”

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਤਿ ਉੱਚੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਦਾਤੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਤੜਕੇ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਵੱਜਾ, ਐਸਾ ਤੇਜ ਕਿ ਝੱਲਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਅੱਖਾਂ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ, ਪੌਣ ਨੂੰ ਸੁੰਘ ਸੁੰਘ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ, ਪੌਣ ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਲਪਟ ਲਿਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨੂਰੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੈ। ਨਦੀ ਵਲੋਂ ਮਲਯਾਗਰ ਦੀ ਠੰਢੀ ਸੁਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। .....ਉਪਰੋਂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੀ ਆਏ, ਆਵੋ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਲਾਵੋ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਜਾਉਲਾ ਵੱਡਾ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਬੈਠਾ, ਰਬਾਬ ਛਿੜੀ, ਬਨ ਇਲਾਹੀ ਰਾਗ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ -

**ਤੁਧੁ ਬਾਝੁ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਾਕਾ
ਕਹਣਿ ਸੁਨਣਿ ਨ ਧੀਜਏ ॥
ਨਾਨਕਾ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰੇ
ਰਸਨ ਰਸਿ ਮਨੁ ਭੀਜਏ ॥ ੨ ॥
ਸਖੀਹੋ ਸਹੇਲੜੀਹੋ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਵਣਜਾਰਾ ਰਾਮ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਵਣਜੜਿਆ ਰਸਿ ਮੋਲਿ ਅਪਾਰਾ ਰਾਮ॥
ਮੋਲਿ ਅਮੋਲੋ ਸਚ ਘਰਿ ਢੋਲੋ
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਮੁੰਧ ਭਲੀ ॥
ਇਕਿ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੈ ਕਰਹਿ ਰਲੀਆ
ਹਉ ਪੁਕਾਰੀ ਦਰਿ ਖਲੀ ॥
ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਸ੍ਰੀਧਰ
ਆਪਿ ਕਾਰਜੁ ਸਾਰਏ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਧਨ ਸੋਹਗਣਿ
ਸਬਦੁ ਅਭ ਸਾਧਾਰਏ ॥ ੩**

ਅੰਗ - ੪੩੬

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਹੋਰ ਹੀ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਬ੍ਰਿਧ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਪਾਟ ਪਿਆ ਕਿ ਕਦ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ, ਸਤਲੁਜ ਨਦੀ ਵਾਂਗ ਹਜ਼ਾਰ ਧਾਰ ਹੋ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ ਕਿ ਕਦ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਿਸ ਆਵੇ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਚਮੁੱਚ ਦਿੱਸ ਪਏ। ਦੇਖੋ ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ “ਫਰੀਦਾ ਇਨੀਂ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ ਥਲ ਡੁਗਰ ਭਵਿਓਮਿ॥ ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੂਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਥੀਓਮਿ॥” ਵਾਂਙ - ਨਿਰਬਲ ਸਨ, ਕੀਕੂੰ ਸਿਰ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਜਾ ਢੱਠਾ ਹੈ, ਤੇ ਕੀਕੂੰ ਸਰੀਰ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਅੰਕ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ? ਹਾਂ ਜੀ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਭਰਵੇ ਕੀਕੂੰ ਲਿਪਟ ਰਹੇ ਹਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ? ਕੀਕੂੰ ਬ੍ਰਿਧ ਦਾ ਸੀਸ ਨਿਆਣੇ ਦੇ ਸੀਸ ਵਾਂਙੂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਤਨ ਲੱਗਾ ਪਿਆਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੀਕੂੰ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਚੇ ਆਤਮ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ‘ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ’ ਨੂੰ ਕੌਣ ਦਲਸਾਏ? ਰਸੀਏ ਨੂੰ ਰਸ ਮਾਣਨ ਦਾ ਵੀ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ। ਖਿੱਚ ਤੇ ਧਾਈ, ਹਾਂ, ਖਿੱਚ, ਪਿਆਰ, ਤੇ ਛਿੱਕਵੇਂ ਪਿਆਰ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਿਲਾਇਆ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸਮਾਂ ਗਏ ਕਿ ਰਹਿ ਗਏ, ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ - ਤਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਕਤੋ ਅਮੁਕਤ ਹੈ, ਮੁਕਤੋਂ ਪਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ। ਇਹ ਖਬਰੇ ਕੀ ਹੈ, ਅਕਹਿ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਹੀ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬੀ ਪਿਆਰ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਸਿੱਖ - ਪਯਾਰ ਵਿਚ ਮਗਨਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨਤਾ ਹੈ। ਨਿਮਗਨਤਾ ਵਿਚ ਕਾਲ ਦੀ ਚਾਲ ਗੁੰਮ ਹੈ। ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਜੋ ਕਾਲ ਦੀ ਚਾਲ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਕਾਲ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਚੋਜੀ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਕੰਨ ਵਿਚ

ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ -

“ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ?”

ਹਾਂ ਜੀ! ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ, ਸਿੱਖ ਨੇ ਨੈਣ ਖੋਲੇ। ਸੇਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਿਰ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ, ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ।

**ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਹੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੋਈ।
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਤੇ ਜੋਤ ਜੋਤ ਸਮੋਈ।
ਅਮਰਾ ਪਦ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦਹੁ ਹੋਇ ਜਾਣ
ਜਣੋਈ।**

**ਗੁਰੁ ਅਮਰਹੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ
ਭੋਈ॥**

**ਰਾਮਦਾਸਹੁ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਸਬੋਈ।
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨਹੁ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦ
ਹੋਈ॥**

**ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪਿਰਮ ਰਸ ਸਤਿਸੰਗ
ਅਲੋਈ॥**

**ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦਹੁ ਬਾਹਿਰਾ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕੋਈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 33**

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਕਰਿ ਮਾਨਾ॥

ਅੰਗਦ ਅਮਰਦਾਸ ਪਹਿਚਾਨਾ॥

ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਾਯੋ॥

ਸਾਧਨ ਲਖਾ ਮੁੜ ਨਹਿ ਪਾਯੋ॥

**ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਭਹੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ ਏਕ ਰੂਪ
ਕਿਨਹੁ ਪਹਿਚਾਨਾ॥**

ਜਿਨਿ ਜਾਨਾ ਤਿਨਹੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ॥

ਬਿਨ ਸਮਝੇ ਸਿਧਿ ਹਾਥ ਨ ਆਈ॥

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਧਿਆਉ ੫

ਉਹ ਅਨੂਪਮ ਚਿਹਰਾ ਜੋ ਸੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਕਲਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਨ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਤੇਰੇ ਚੋਜ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਅਪਾਰ ਹਨ, ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਹਨ, ਉਮਰਾਂ ਸਭ ਤੇਰੀਆਂ ਹਨ। ਹੇ ਸੁਹਣਿਆਂ, ਹੇ ਸੁੰਦਰ! ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ। ਨਵੇਂ ਰੂਪ, ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਨੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਮਗਨ ਕੀਤਾ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਛੱਪਰ ਭਰ ਭਰ ਕੇ, ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਫੇਰ ਮੁੰਦ ਗਏ। ਔਹ ਸਿਰ ਫਿਰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਜਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਫੇਰ, ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ, ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਬੀਠੁਲਾ ਲੈ ਬਾਹੜੀ ਵਲਾਇ” ਫੇਰ ਗੁਰ-ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਸਿਖ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੁੱਟ ਪਿਆਰ ਹੈ ਉਹ ਦੁੱਧ ਪਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ - ਮੇਲੇ ਵਿਚ, ਗੁਰ ਸੰਗਮ ਵਿਚ ਕੁਛ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਚੁੰਬਕ ਉੱਡ ਉੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਭੀ ਅਯਾਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਚਿਤਹਿ ਚਿਤ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੈਸਾ ਪਿਆਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਲੀਨ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਗੁਰ ਸਿੱਖ - ਸੰਧਿ ਦਾ

ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ। ਗੁਰ ਸਿੱਖ-ਰਸ ਲੀਨ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ-ਰਸ ਲੀਨ ਹੈ।.....ਕੁਛ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਸਦਾ ਜਾਗਤੀ ਜੋਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ-

ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ।

ਹੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦੇ ਪਾਲਕ! ਹੇ ਗੋਪਾਲ! ਹੇ ਧਰਾ ਨਾਥ! ਹੇ ‘ਵਿਚਿ ਉਪਾਏ ਸਾਇਰਾ ਤਿਨਾ ਭਿ ਸਾਰ ਕਰੇਇ’ ਵਾਲੇ ਦਾਤੇ! ਹੇ ਤੂੰ ਦਾਤਾ, ਹੇ ਵਿਸੁੰਭਰ! ਇਹ ਤੇਰੇ ਕੀ ਚੋਜ ਹਨ? ਤੂੰ ਭੁੱਖਾ ਹੈਂ? ਹੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਰੱਜੇ! ਸਦਾ ਅਘਾਏ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਪਿੜ’ ਦੇ ਰਸੀਏ ਖਿਲਾਰੀ। ਹੇ ਠਾਕੁਰ! ਹੇ ‘ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹੇ ਠਾਕੁਰ! ਤੂੰ ਭੁੱਖਾ ਹੈਂ? ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ?

ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕੰਥ ਕੇ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਧਰਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੇਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਾਂ ਉਹੋ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਕਦ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਹੀ ਸਿਵਾਤਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੇ ਰੂਪ ਬਦਲ, ਖੂਬ ਪਛਾਤਾ ਹੈ। ਮਨ ਭਵਰਾ ਹੈ, ਨੀਲੇ, ਲਾਲ, ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਹਰ ਰੰਗ ਵਿਚ ਕਵਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਫੇਰ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ -

“ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ?”

ਫਕੀਰ ਉਠਿਆ, ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਟੁਰਦੇ, ਨੈਣ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਤੱਕਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਝਲਕਾ ਵੱਜਾ, ਫੇਰ ਧੂਹ ਪਈ, ਫੇਰ ਸਿਰ ਵੱਠਾ ਤੇ ਗੋਦ ਵਿਚ, ਫੇਰ ‘ਗੁਰ ਸੰਗਮ ਵਿਚ’ ਸਿਖ ਲੀਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਦੀ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਐਸੀ ਲੀਨਤਾ ਛਾਈ ਕਿ ਬੱਸ ਪੁੱਛੋ ਨਾ। ਜੀ ਹਾਂ।

**ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਪਰਸਪਰ ਬਿਸਮ ਸਥਾਨ ਹੈ॥**

**ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਕੈ ਦਰਸ ਕੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹਰੀ
ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਤ ਸੁਧਿ ਰਹਤ ਨ ਧਿਆਨ ਹੈ।**

**ਸਬਦ ਕੈ ਸੁਰਤਿ ਕੋ ਸਬਦ ਹਰ ਕਹਤ ਸੁਨਤ
ਗਤਿ ਰਹਿਤ ਨ ਗਿਆਨ ਹੈ।**

**ਅਸਨ ਬਸਨ ਤਨ ਮਨ ਬਿਸਿਮਰਨ ਹੋਇ
ਦੇਹ ਕੈ ਬਿਦੈਹ ਉਨਮਤ ਮਧੁ ਪਾਨ ਹੈ॥**

(ਕ: ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਜਾ ਸਕੰਧ)

.....ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

“ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ?”

ਤ੍ਰਬੁਕ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜੀ ਉਠੇ, ਸੰਭਲੇ, ਕਦਮ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੈਰ ਚਿਹਰਾ ਤੱਕਿਆ, ਕਲਗੀ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਵੱਜੀ, ਫੇਰ ਮਗਨ ਹੋ ਗੋਦ ਵਿਚ ਹੀ ਢਹਿ ਪਏ।

ਹੇ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੀਤਮ! ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਸਦਾ ਹਰੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬੂਟਾ ਸਮਾ ਲੈ, ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਚਿਹਰੇ ਤੱਕਣ ਦੀ ਤਾਬ ਬੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਬਿਰਦ ਬਾਣਿਆਂ ਵਾਲਿਆ! ਰੱਖ ਲੈ, ਹੁਣ ਨਾ ਵਿਛੋੜ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਦਕੇ ਨਾ ਵਿਛੋੜ।

**ਅਚਰਜ ਨੋ ਆਚਰਜ ਹੈ ਅਚਰਜ ਹੋਵੰਦਾ॥
ਵਿਸਮਾਦੈ ਵਿਸਮਾਦ ਹੈ ਵਿਸਮਾਦ ਰਹੰਦਾ॥
ਹੈਰਾਣੇ ਹੈਰਾਣ ਹੈ, ਹੈਰਾਣ ਕਰੰਦਾ॥
ਅਬਿਗਤਹੁ ਅਬਿਗਤੀ ਹੈ ਨਹਿੰ ਅਲਖ ਲਖੰਦਾ॥
ਅਕਥਹੁ ਅਕੱਥ ਅਲੇਖ ਹੈ, ਨਿਤ ਨੇਤਿ ਸੁਣੰਦਾ॥
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪਿਰਮ ਰਸ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਚਵੰਦਾ॥ (ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ 38)**

ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ?

ਹੁਣ ਹੋਰ ਖੇਲ ਵਰਤੀ। ਪ੍ਰਿਯ ਰਸ ਪ੍ਰੋਤੀ ਸੁਰ ਨੇ ਪਰਤਾ ਖਾਧਾ, ਹਾਂ, ਉਸੇ ਦਾਤੇ ਦੀ ਸੰਦ ਨਾਲ ਪਰਤਾ ਖਾਧਾ -

**ਲੋਚਨ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਦੇਖਿ ਮੁਰਛਾਤ ਭਏ,
ਸੇਈ ਮੁਖਿ ਬਹਿਰਿਓ ਬਿਲੋਕਿ ਧਯਾਨ ਧਾਰਿ ਹੈ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨ ਬਿਮੋਹੇ ਆਲੀ।
ਤਾਹੀ ਮੁਖ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਸੁਰਤ ਸਮਾਰਿ ਹੈ।
ਜਾ ਪੈ ਬੇਨਤੀ ਬਖਾਨਿ ਜਿਹਬਾ ਥਕਤ ਭਈ,
ਤਾਹੀ ਕੇ ਬੁਲਾਏ ਪੁਨ ਬੇਨਤੀ ਉਚਾਰਿ ਹੈ।
ਜੈਸੇ ਮਦ ਪੀਏ ਗਯਾਨ ਧਯਾਨ ਬਿਸਰਨ ਹੋਇ,
ਤਾਹੀ ਮਦ ਅਚਵਤ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ॥**

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਣ ਜੀ ਹੁਣ ਉਠੇ, ਤਾਂ ਬੱਕਰੀ ਪਾਸ ਆਈ ਖੜੀ ਹੈ, ਅਰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤਰੰਗ ਤੱਕੋ ਛਨਾਂ ਬੀ ਪਾਸ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਸਤਾਨੇ ਰੰਗ ਸਿੱਖ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਦੁੱਧ ਚੋਇਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚੋਇਆ ਕਿ ਆਪ ਚੋ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਇੰਨਾ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਕਟੋਰਾ ਉਛਲਣ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਕਟੋਰਾ ਉਛਲ ਪਿਆ ਹੈ, ਲਬਾ ਲਬ ਹੋ ਡੁਲ੍ਹ ਡੁਲ੍ਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਹਨ, ਵਿਚ ਛੰਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਲਾਬ ਨਾਲੋਂ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਬੁਲ੍ਹ ਹਨ ਜੋ ਛੰਨੇ ਨੂੰ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ -

**ਲਬਾਲਬ ਕੁਨੋ ਬਦਮ ਦਮ ਨੋਸ਼ ਕੁਨ।
ਗਮੇ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਫਰਮੋਸ਼ ਕੁਨ।
ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦**

ਏਸੇ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸੰਧਿ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਿਰਮ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਅਲਮਸਤ ਹਨ।

ਇਸੇ ਲੰਗ ਦੇ ਅਨੂਪਮ ਝਾਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹਨ, ਕੀਰਤਪੁਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੰਧਿ ਦਾ ਇਹੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ। 'ਮੇਰਾ

ਦੁੱਧ', 'ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ' ਦਾ ਪਿਆਰਾਂ ਵਾਲਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੈ। ਕਲਮ ਨਾਲ ਕੌਣ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚੇ? ਕੌਣ ਮੂਰਤ ਉਤਾਰੇ? ਹਾਂ, ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਅਕਸ ਪੈ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੂਰਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਦਾ ਜੀਓ! ਸਿੱਖ! ਗੁਰੂ-ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੇਉਂਦ ਹੋ ਗਏ ਸਿੱਖ! ਗੁਰੂ ਨੌਨਿਹਾਲ ਦੀ ਡਾਲੀ ਬਣ ਗਏ ਸਿੱਖ! ਸਦਾ ਝੂਲੋ, ਸਦਾ ਝੂਮੋ, ਸਦਾ ਫੁਲੋ, ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰਹੋ, ਸਦਾ ਲਪਟਾਂ ਦਿਓ, ਸਦਾ ਖਿੜੋ, ਵਾਹ ਵਾਹ 'ਮੇਰਾ ਦੁੱਧ' ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ! ਵਾਹ ਪੀਣਹਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ! ਵਾਹ ਪਿਲਾਉਣ ਹਾਰੇ ਸਦਕੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ! ਪੀਓ ਤੇ ਪਿਲਾਓ। ਕੋਈ ਘੁੱਟ, ਕਤਰਾ, ਕੋਈ ਬੂੰਦ, ਕੋਈ ਤੁਪਕਾ, ਕੋਈ ਟੋਪਾ, ਕੋਈ ਛਿੱਟ, ਕੋਈ ਕਣੀ, ਕੋਈ ਕਣੀ ਦੀ ਕਣੀ।

ਅਸਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਵਲ ਬੀ

ਹੇ ਸਿੱਖ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਸਦਕੇ, ਹੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਸਦਕੇ। ਕੋਈ ਇਕ ਕਿਣਕੇ ਦੀ ਕਣੀ।

ਅਸਾਂ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਬੀ....।

ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਮੂਰਤਿ ਦੇ ਸਦਕੇ, ਇਸ ਪ੍ਰੀਤ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਦਕੇ! ਹਾਂ ਕੋਈ ਇਕ ਬੂੰਦ ਦੀ ਬੂੰਦ, ਕੋਈ ਨਿੱਕੜੀ ਜਿਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਅਸਾਂ ਅੰਵਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਦਾਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਤੇਰੇ ਦਰ ਦੇ ਸੁਆਲੀ ਹਾਂ, ਦੇਹ ਇਕ ਬੂੰਦ ਇਸ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਛੰਨੇ ਵਿਚੋਂ, ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੂੰਦ ਦਾਤ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ਖੈਰ ਪੈ ਜਾਏ, ਗੁਸਤਾਖ ਮੰਗਤੇ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਦੇ ਬੱਝੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੰਗ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੰਨੀ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਮੂਰਖ ਭਿਖਾਰੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਦਾਤਾ! ਸੁਆਲੀ ਕੀ ਤੇ ਅਕਲਾਂ ਕੀ?

ਹਾਂ ਦਾਤਾ! ਪਾ ਦੇਹ ਖੈਰ, ਸਦਕੇ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੇ, ਦੇਹ ਦਾਤ, ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਜ ਜੁਗ ਜੁਗ ਸਲਾਮਤ ਰਹੇ, ਦੇਹ ਇਕ ਤੁਪਕਾ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਦੇਹ, ਹਾਂ -

ਦੇਹ ਇਕ ਬੂੰਦ ਸੁਗਹੀਓ ਸਾਨੂੰ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਦੇਹ ਸਾਈ!

ਅੱਧੀ, ਅੱਧ ਪਚੱਧੀ ਦੇ ਦੇ ਨਿੱਕੀ ਹੋਰ ਗੁਸਾਈ।

ਇਕ ਵੇਰ ਇਕ ਕਮੀ ਦਿਵਾ ਦੇਹ ਸੂਫੀ ਅਸੀਂ ਨ ਰਹੀਏ!

ਇਕ ਵੇਰ ਦਰ ਖਲਿਆਂ ਤਾਂਈ, ਸਾਈ ਸੁਾਦ ਚਖਾਈ।

ਮਤਵਾਲੇ ਅਮਲੀ ਹੁਏ ਪੀ ਪੀ ਚੜ੍ਹੇ ਸਹਿਜ ਘਰ ਜਾਏ॥

ਸੂਫੀ ਮਾਰਨ ਟੋਕਰਾਂ ਪੂਜ ਨਿਵਾਜੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ॥

(ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ 39)

(*****)

ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ (Creative Use of Emotions)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਅਧਿਆਇ 6

ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ

ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਰੱਬਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੂਰਣ ਸੁਤੰਤਰ, ਨਿਰੋਲ ਅਸੀਮ ਲੋੜ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੰਜੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਆਹ ਜਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੂਰਣ ਸਵਰਗ, ਪੂਰਣ ਧਰਤੀ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸੁਹਾਗ ਤੇ ਘੋੜੀਆਂ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

□□□□□ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਰ-ਮੇਲ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿੜ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਿੱਧੀ ਨਾਲ ਅਫਸੋਸ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਉਦਾਸੀ, ਸੋਗ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਬੰਧਨ। ਪਰ ਟੈਗੋਰ ਤਾਂ ਇਕ ਪੈਂਡਾ ਅਗੇ ਚਲੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਹ ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ, ਹਰ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ, ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੈਂ ਹਰ ਸੀਮਤ ਦ੍ਰਿੜ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਸਕਾਂ ਮੇਰੇ ਸਹਾਈ ਹੋਵੋ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹ ਗੈਰਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਦੁੱਖਾਂ, ਸੰਤਾਪਾਂ ਤੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਪਟਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਮੌਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਜੰਮਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਨਿਰੋਲ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਭੇਦਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਕ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਕਰੜਾਪਨ ਸਾਡੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਵਧੇਰੇ ਸੁਗਲੀ ਦਿਲ ਲਗੀ ਵਾਲੀ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋਈਏ। ਪਰ ਇਹ ਨਵੀਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਅਭੇਦਤਾ ਦੀ ਸੀਮਾ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਵਿਅਕਤੀਤ੍ਵ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੋਚ ਨੂੰ ਪਾਰ

ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕੁਛ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਮਰਥਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੂਖਮ ਪੱਧਰ ਦੇਖ ਸਕੀਏ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਸਕੀਏ, ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਨਾ ਚੱਲੀਏ, ਕਿਸੇ ਭੀੜੇ ਸਵੈ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਈਏ। ਅਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਡੂੰਘੇ, ਗਹਿਰੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ, ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੀਏ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਰੇ ਨਿਆਇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਨਾ ਉਲਝੇ ਹੋਈਏ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਹੜੀ ਵਿਧੀਗੀਣਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾਚਾਰ, ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਟਿਕਾਊ ਤੇ ਸੁਮੇਲ ਨੀਂਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਖ, ਸੰਤਾਪ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ

ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ, ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਦੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ,

ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੰਗਠਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣਾ ਭੌਤਿਕ ਜੀਵਨ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਵੇਗਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

‘ਆਤਮ ਮਾਰਗ’ ਦੇ ਪਾਂਧੀਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਮਯਬੱਧ ਕਰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ, ਸਾਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਅਰਥਵਿਸਤਾਰ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੇ,

ਉਲਟਾ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਕੱਟੜ ਨਿਯਮ, ਕੱਟੜ ਆਦੇਸ਼ ਸਮਝ ਲਿਆ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਹੀ ਨਿਯਮ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜੋਕਾ ਵਿਗਿਆਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਨਿਯਮ ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਰਸਪਰ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਧੀਗੀਣ, ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਣਾ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਿਧੀ ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ, ਉਚਿਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ

ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨਮੋਲ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਵੱਧ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਸਾਡਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਇਕ 'ਜਨਮ ਸਿੱਧ' ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ ਜੋ ਚਾਹੀਏ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੋਧ ਘਰਾਂ ਵਿਚ, ਕੈਦੀ ਛੁਟਣ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਦਿਨ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਵਾਧੀਨ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਇਕੋ ਗੱਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੈਦੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਸਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਧਾਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ, ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਈਏ। ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ, ਸਾਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ, ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਈਏ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਸਾਨੂੰ ਛੁੜਾ ਲਵੇ, ਅਸੀਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਡਾਕਟਰ ਸਾਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਦੇ

ਰਹਾਂਗੇ।

ਸਾਡੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣ ਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੰਵੇਗਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਅਨੁਚਿਤ ਮਨੋਵੇਗਾਂ ਦੇ, ਆਦਤਾਂ ਦੇ, ਇਛਾਵਾਂ ਦੇ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ, ਭੋਗਾਂ ਦੇ, ਹੋਰ ਆਰਾਮ ਦੇ ਅਸੀਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਖੇਡ, ਹੋਂਦ ਦੇ ਡਰਾਮੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਪਏ ਹਾਂ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਹਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਆਰਾਮ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੀ ਡਿੱਗੀ, ਸੁਸਤ ਹੋਈ ਰੂਹ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਨੋਭਾਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਡਿੱਗਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਛੱਡਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਵਾਧੀਨਤਾ ਬਾਹਰੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਅਨਿੱਖੜਤਾ

ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ, ਘੋਖੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਤੋਂ, ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਜ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਓ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਕੰਟਰੋਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਗੱਲ ਆਮ ਦੇਖੋਗੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦੇਖੋਗੇ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਵਧੇਗੀ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਸਵਾਧੀਨਤਾ ਕੇਵਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਹੀ ਅਸਿਤਤ੍ਵ ਨਾਲ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੋਨੋਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਸਿਸਟੀ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਤੇ ਓਨੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਆਓ ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਵਿਚ ਸਵਾਧੀਨਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਦੇਖੀਏ, ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ

ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਉਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਸੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਅੜੀਆਂ ਕਰੇ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋੜਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਉਸ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੇਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਛੱਡੇਗੀ ਜਿਥੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲਾ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੋਵੇ।

ਬੱਚਾ ਅਜੇ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖੇਡਣ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੇਂਦ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜਦਾ ਬਾਹਰ ਸੜਕ ਉਤੇ ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਏ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਬੱਚੀ ਛੋਟੀ ਹੈ ਉਹ ਬਾਹਰ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਓਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਬੱਚੀ ਭਾਵੇਂ ਜਿੱਦ ਕਰੇ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਗੁੱਸੇ ਵੀ ਹੋ ਜਾਏ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਨਾ ਸਮਝ ਹੈ ਉਹ ਅਜੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁੱਖ ਤੋਂ, ਸੱਟ ਤੋਂ ਬਚਾ ਰਹੋ ਹੋ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਉਸ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਢਿੱਲਾ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਵਾਧੀਨਤਾ ਮਿਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਵਾਂ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਅਗਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਘਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਖੇਡਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਸੜਕ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਭੇਜੇਗੀ। ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਗਿਆਨਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸਚੇਤਨਾ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਜਾਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਬੱਚੀ ਉਪਰ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖ ਕੇ, ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੀ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੇਗੀ ਹੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮਾਂ ਇਹ ਦੇਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਬੱਚੀ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮਾਂ

ਹੁਣ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆਸ-ਪਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਆਪ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੱਚੀ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਅਜੇ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦੀ, ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਮਾਜ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਇਸ ਉਮਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਵਾਧੀਨਤਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਬੱਚੀ ਏਧਰ ਓਧਰ ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ ਟੋਕ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹ ਵੋਟ ਵੀ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਤਮ ਸੰਜਮ ਸਵੈ ਕੰਟਰੋਲ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਕਿਸ਼ੋਰ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਉਮਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਸਮਾਜ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਇਹ ਇਕ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ-ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲਦੇ ਰਹੋਗੇ ਉਸ-ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਗੱਡੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚਲਾ ਸਕੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੀ ਸੜਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਮਾਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੀ ਏਧਰ ਉਧਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ, ਮਾਂ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਵੇਗੀ। ਮਾਂ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਬੱਚੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਵੇਗੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰ ਦੇਵੇ, ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਖਦੇੜ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਰੋਕ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਦੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਕ੍ਰਿਆ ਰੋਕ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਘੱਟ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਉਹ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਹੱਥ ਚੁਕ ਲਿਆ ਫੇਰ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਦੂਸਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦਿਤੀ ਜਾਏਗੀ ਉਸਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਖਤ ਕਰੜੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖਾਣਾ ਮਿਲੇਗਾ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੌਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਲੇ ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੋਟਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਰੋਕ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਜੁੜਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਣ ਜਿਹੜਾ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਜਿਥੇ ਉਸਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਾਨੀ ਉਹ ਨੁਕਸਾਨ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਹਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆ ਕੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ, ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਮੋਟਿਨਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੁਖ ਜਾਂ ਚੋਟ ਲੱਗਣ ਦਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜੀਬ ਲੱਗੇ, ਹਟ ਕੇ ਲੱਗੇ। ਸਮਾਜ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦਰਸਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਠੀਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਏ, ਆਸ ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਾ ਵਿਗੜੇ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ

ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਹਫਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਤਾਲਾ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਗੇਟਕੀਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਦਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਮਿਤ੍ਰਤਾਈ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ, ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਲ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ। ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਵੀ ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਤੱਕ ਹੁੰਦੇ, ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸੈਂਡਲ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ। ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ, ਮਰੀਜ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਜੀਬ ਸੀ ਫੇਰ ਵੀ ਦਿਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਠੀਕ ਠਾਕ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਅਸਭਿਅ ਵਿਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੋਕ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਬੰਧੀ ਵਾਲੇ, ਬੰਧਸ਼ ਵਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜਿਹੜਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕੇਵਲ ਪਰਸਪਰ ਸਬੰਧਾਂ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਸਰੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਕ ਕਰਮ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਾਂਹ ਹਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਹੱਥ ਹਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੂਸਰੇ ਕਾਰਜ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਘਟਾ ਵਧਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨਹੀਂ ਘਟਾ ਵਧਾ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਐਡਰੀਨਲ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਰਸ ਅਸੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਵੈ ਸੰਚਾਲਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ।

ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਅੰਦਰ ਦੇ

ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ, ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਿਅੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁਛ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਰੱਖ ਕੇ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਾਰਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੋਟੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਬੇਹੱਦ ਸੁਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੁਰਤੀਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਲਈਏ ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਹ ਚਾਬੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਕੀ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰ ਸਕੀਏ?

ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਹੌਲੀ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤੇਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਈਏ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਜਿੱਥੇ ਕਿਥੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਰਨ ਦੀ ਸਵੈ ਨਿਸ਼ਚਾਵ ਦਿਤਾ ਵੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਤੇਜ਼ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣੀ, ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਪੀਡ ਤੇ ਚਲਾਉਣੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਵੀ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਇਕ ਮਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖਦੀ ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕੁਛ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਖਤਰਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਅੰਗ ਜੀਵਨ ਸੰਚਾਲਕ ਹਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸੀਮਾ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਸਵੈ ਨਿਸ਼ਚਾਵ ਸੀਮਾਂ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੰਥੀ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਵਧਾ ਘਟਾ ਸਕਦੇ , ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਸੁਖ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਫੇਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਜਾਂ ਮਾਜ਼ੁਆਨਾ ਖਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਵਧ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਅਭਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਾਹਰੀ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤਾਂ

ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਗਤੀ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤੇਜ਼ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤੇਜ਼ ਰੱਖੋਗੇ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਤੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਂ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੰਥੀ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਵਧਾ ਘਟਾ ਲਈਏ ਪਰ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ? ਇਕ ਘੜੀ ਇਕ ਪਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭਾਵੇਂ ਠੀਕ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ, ਕੋਈ ਨਾੜ ਖਰਾਬ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਉਚੇਰੀ ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗੀ?

ਕੁਛ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਐਨੀ ਵੱਧ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਹ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਾਲਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਇਛਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੂਲ ਪਵਿਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਵਧੇਰੇ ਕਾਰਜਬੱਧ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸੰਵੇਗ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨਕਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸੁਖ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਤੁਰੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਉਹ ਕਰਨਗੇ।

ਯੋਗੀ ਜਦੋਂ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਸਿਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਮ ਬੰਦਾ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਗਤੀ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਹੌਲੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਰੋਕ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਣਗੇ।

(*****)

ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਨਾਂ (A Call To Humanity)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਅਧਿਆਇ 2

ਮਜ਼ਹਬ ਤੇ ਧਰਮ

ਮਜ਼ਹਬ ਤੇ ਧਰਮ ਦੋਨੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹਨ। ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਕਰਮਕਾਂਡ ਹੈ, ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਕੱਟੜਵਾਦ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ, ਭੈ ਤੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ। ਧਰਮ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ - ਧਰਮ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ-ਧਰਮ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਕ ਉਹ ਜਾਂਚ ਹੈ ਢੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਾਨਵਤਾ ਉਚੇ ਉਠਦੀ ਹੈ ਉਨਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਵੀ। ਮਜ਼ਹਬ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਚੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨੇ ਵੱਧ ਲੋਕ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ ਓਨਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਜ਼ਹਬ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਲੋਕ ਦੂਸਰੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇਦਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨਖੇਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਰਮ ਅਨੰਤ ਹੈ, ਸਦੀਵ ਹੈ, ਧਰਮ ਆਪਣੇ ਕੋਈ ਅਨੁਆਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕੋਈ ਭੇਦ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਧਰਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ, ਦੂਰ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੈ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਧਰਮ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਹਮਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਵਿਸ਼ਵ ਸਤਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਭਿੰਨਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਹੈ ਇਕਸਾਰਤਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਨਾਲ, ਅਹਿੰਸਾ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਦਇਆ ਨਾਲ, ਧੀਰਜ ਨਾਲ, ਖਿਆ ਨਾਲ, ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਧਰਮ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ। ਡਰ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦਬਾਅ ਖੱਲੇ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ। ਜਗਿਆਸੂ ਆਪਣੇ ਆਪ

ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਰੂਪ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਨੰਤ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹੈ, ਸਤਿ। ਸਤਿ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕੇਵਲ ਉਹ ਰੂਪ ਤੇ ਨਿਯਮ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਨਾ ਬਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ, ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਣ।

ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਪੈਰੰਬਰ ਨੇ, ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਨਵਾਂ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਥਾਈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਵਧਾਵਾ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਾਕ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਨਾਲ ਧੁੰਦਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ-ਦੁਬਾਰਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ। ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਬਦਲੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪੰਥ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਸੰਪਰਦਾ ਬਣਾ ਲਈ, ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੁੜਤਣ ਭਰ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਮਜ਼ਹਬ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਬਣੀਆਂ।

ਜਦੋਂ ਲੋਕੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੁੱਲ ਗਏ ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ, ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਮਾਰਗ ਚਲਾਇਆ, ਦੁੱਖ ਸੰਤਾਪ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ। ਦੁੱਖ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਉਹ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਬੁੱਧ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਮਜ਼ਹਬ ਹੀ ਚਲਾ ਦਿਤਾ, ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਇਕੱਠ ਬਣਾ ਦਿਤਾ।

ਧਰਮ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਦਿਤਾ, ਸਿਖਾਇਆ। ਮਜ਼ਹਬ ਇਕ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿਥਿਹਾਸ, ਇਕ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੰਪੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਫਲਦਾ ਫੁਲਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ

ਬਦਲਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਇਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਜਿਹਾ ਘਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਧਰਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅਟਲਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਮਾਨਵਵਾਦ ਲਈ ਇਕ ਰੌਚਿਕ ਖੇਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਢੰਗ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਦਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਧਰਮ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੈ, ਲੋਭ ਪਰ ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਜਾਨਵਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਗਲੀ ਮਾਨਵਨ ਸਚੇਤਨਾ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਜ਼ਹਬ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਸਤਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਪੌੜੀ ਦਰ ਪੌੜੀ ਅੱਗੇ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਪਰੰਪਰਾ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਚਲਦੇ ਰਹੇ, ਲੜੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਹਰ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੂਲ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਖਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਵਾਤ ਹੋਈ, ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆਨ ਕੋਈ ਆਮ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੇਵਲ ਤਰਕ ਵਿਤਰਕ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦਲੀਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਕੋਈ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਤਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵੇਦ ਵਿਸ਼ਵ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਰੋਤ ਹਨ ਪਰ ਮੰਦ ਭਾਗ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪੂਰਬ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸੂਖਮ ਤੱਤ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਵੈਦਕ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਸਤਿ ਦਾ ਸਥਾਈ ਰੁਖ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੇਦ ਜੜ੍ਹ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਹਨ, ਪੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਫੁੱਲ ਹਨ, ਇਸ ਦਰਖਤ ਦੇ ਫਲ ਸਥਾਈ ਸਤਿ ਹਨ।

ਸੁਤੰਤਰ ਸੋਚ, ਧਿਆਨ, ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਨਾਲ ਸਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੰਭੀਰ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਖੋਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਤੀਖਣ ਕਰੋ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੋ। ਤੀਖਣ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੋਚ ਰੱਖਣੀ ਤੇ ਤਰਕ ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਰੱਖਣੀ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣਾ ਵਿਵੇਕ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਉਲਝਣਾਂ ਵਿਚ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲਪੇਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵ ਵੈਦਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਧਾਰਾ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅੰਤਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਪਾਸੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੰਸਾਰ, ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਮੇਵਕ ਸੰਸਾਰ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਅੰਤਰ ਦਸ਼ਾ, ਗਿਆਨਧਾਰਾ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ, ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਹਿਰਦ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸੰਵੇਗਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਮਾਰਗ ਚਲਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੀ ਹੁਣ ਹੀ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਗਿਆਸੂ ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਨ - ਸਤਿ, ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਵਿਕਤਾ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਮਾਰਗ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ - ਸਤਿ, ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਪ੍ਰੇਮ, ਕਰਮ, ਇਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸੱਚਾ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ।

ਵੈਦਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਹ ਮਜ਼ਹਬ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਤਾਤਵਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਵੈਦਿਕ ਆਦਰਸ਼ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ, ਵੈਦਿਕ ਆਦਰਸ਼ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ, ਵੈਦਿਕ ਆਦਰਸ਼ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਜ਼ਹਬ, ਠੀਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਚਾ ਦਸਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਉਹ ਹੀ ਭਾਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਕਾਸ

ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਏ ਅੱਜ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਮਨੁੱਖ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਖੋਜ ਲਈ ਸਮਾਂ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਮਜ਼ਹਬ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਤਿ ਹੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਵੈਦਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੇਵਲ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਨੰਤ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਅਨੂਠੀ ਹੈ, ਅਨੋਖੀ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤਾਂ, ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਇਕ ਸਾਂਝੇ ਬੰਧਨ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ, ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਪੂਰਣ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਕਸੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਨਿਜੀ ਜੀਵਨ, ਜਾਤੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਜੇਕਰ ਉਚੇ ਆਚਾਰ, ਨੈਤਿਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਵੰਦ ਦੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਡੀਊਟੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਡੀਊਟੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕਰਤੱਵ ਦਵੰਦ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਡੀਊਟੀ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਟਕਰਾਅ ਹੋਵੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਦਾ ਉਚੇਰੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ, ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੰਗਦਿਲੀ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਨੰਤ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਭਲਾਈ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਰਾਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉੱਚੇ ਆਚਾਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਚੇਤਨਾ, ਵਿਸ਼ਵ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਇਹ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਥਾਈ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ, ਵਿਸ਼ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਜੋ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਵਾਦ, ਕੱਟੜਤਾ, ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜ ਜਿਹੜੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਦਵੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ

ਪਿਆਰ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ, ਗਿਆਨ ਖੋਲ੍ਹਣ, ਉਦਾਰਤਾ ਖੋਲ੍ਹਣ, ਹੌਂਸਲਾ ਵਧਾਉਣ, ਸਵੈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇਣ, ਧੀਰਜ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਬਣਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਕੋਲ ਸੀ।

ਕੋਈ ਵੀ ਮਜ਼ਹਬ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ ਫੁਲਦਾ। ਮਜ਼ਹਬ ਵਧਦਾ ਫੁਲਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਜ਼ਹਬ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਬੜੇ ਉਚੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ। ਵੈਦਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਸਤਿ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਸੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਵਿਕਸਤ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾ ਸਕਦੇ।

ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਖਿਅਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਸੰਭਾਲ, ਮਾਂ ਦਾ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਬੱਚੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨੈਤਿਕ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜਗਿਆਸੂ ਮਨ ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦਾ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਾ ਉਸਨੂੰ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਮੰਦਾ। ਜੇ ਮਾਂ ਸੰਵੇਗਕ ਪਾਸੋਂ ਪਰਪੱਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤਾਣਾ ਬਾਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਵੈ ਸਵੀਕਾਰਨਾ, ਸਵੈ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਹੋ ਕੇ ਜੀਣਾ ਸਿਖਾ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਝਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਕਦੀ ਵੀ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਉਨੇ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨੇ ਤੁਹਾਡੇ। ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਜਾਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਚੇਰੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕਦਰਾਂ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜੀ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਸੁਆਰਥੀ ਹੋਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਮੰਦਰ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੇ ਗੁੱਝੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਂ ਜਿਹੜੀ ਆਪ ਇਸ ਰੂਪ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਵੇ, ਆਪਾ ਸੋਧਿਆ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ, ਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਇਕ ਛੋਟੀ ਬਰਾਦਰੀ ਇਕ ਛੋਟਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਸਮੂਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜੁਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕਸੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੰਗਦਿਲੀ ਛੱਡਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਵਧਦੀ ਬੌਧਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੇਵਲ ਕਰਮਕਾਂਡ ਰਸਮੋ-ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਤਾਂ ਐਥੇ ਪੂਰਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਅੱਗੇ। ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਜਾਣ। ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਬੜੇ ਹੀ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨਾਂ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੀਮਤ ਸੰਕੀਰਣ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਸੰਪਰਦਾਇ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਕੱਟੜ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਧਰਮ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਰਥ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਢ ਧਰਮ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਥਾਈ ਸਤਿ, ਨਿਯਮ, ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਂਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਇਕਸੁਰਤਾ, ਇਕਸਾਰਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਧਰਮ ਹੈ। ਧਰਮ ਸਾਰਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਲਈ

ਇਕ ਹੈ। ਧਰਮ ਇਕ ਗੁੱਝੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦਵੰਦ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਆਪਸ ਦੇ ਮੱਤ ਭੇਦ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਸਬਦ ਨੂੰ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ, ਇਸ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ religion, ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿਧੀ ਵਿਹਾਰ ਵਿਧੀ ਜਿਹੜੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਧਰਮ ਤੇ ਨਾ ਸਥਿਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਅਧੂਰਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹਰ ਥਾਂ ਲਈ ਸਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮਾਜ, ਕਾਨੂੰਨ, ਰਾਸ਼ਟਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੀ ਜੇ ਉਹ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਤਨ ਦਾ ਹੀ ਕਾਰਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਈ ਹੈ, ਸਤਿ ਹੈ ਸੰਸਾਰ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਮਾਇਆ ਹੈ ਅਸਤਿ ਹੈ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਛਲਾਵਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਜੀਵਨ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਸੇ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਾਂਗੇ। ਸਾਡੇ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਨਖੇਦੀ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਨਖੇਦੀ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ, ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਥੱਲੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨੇ, ਸੰਵੇਗ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨੇ ਵੀ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਓ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸੰਤੁਲਨ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਲੋੜਾਂ, ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ, ਮਾਨਸਿਕ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਲੋੜਾਂ ਵੀ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪੂਰਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਸਤਿ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਹੈ, ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਵੀ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਅਸਤਿ ਹੈ, ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪੂਰਨ ਸਾਧਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਠੀਕ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਬੰਧਨ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਸਾਰਕ ਸਾਧਨ ਬੋਝ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਠੀਕ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਚਲਾਇਮਾਨ ਵਸਤ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਦੇ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝੇ ਰਹੋਗੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤੁਛਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਵਾਸਤਵ ਸਤਿ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੋ ਪਰਮ ਸਤਿ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਦੋਂ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਾਹਰੀ

ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮੌੜ ਕੇ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਬਣਾਓ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾਓ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਾਧਨ ਸੰਸਾਰ ਲੋਭ, ਲਾਲਚ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਕ ਇਹ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਦਿਖਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਭਾਗ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਇਹ ਪੜਾਅ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ -

ਸਭੇ ਸਾਭੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ

ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੯੭

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਸਭ ਲਈ ਪਿਆਰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹਿਰਦਾ ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਨਾਲ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਇਹ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੀ ਸਤਿ ਹੈ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਕਦਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋ।

(*****)

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ
ਮਾਸਿਕ ਪੜ੍ਹਕਾ

SUBSCRIPTION (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
280/-	2080/-	

SUBSCRIPTION ਵਿਦੇਸ਼

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	80 \$	800 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

MEMBERSHIP FORM ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

Order from for back Issus

ਜਨਵਰੀ ਨਾਮ/Name .....

ਫਰਵਰੀ ਪਤਾ/Address .....

ਮਾਰਚ .....

ਅਪ੍ਰੈਲ .....

ਮਈ .....

ਜੂਨ .....

ਜੁਲਾਈ .....Pin Code.....

ਅਗਸਤ Phone..... E-mail :.....

ਸਤੰਬਰ ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ

ਅਕਤੂਬਰ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਨਵੰਬਰ

ਦਸੰਬਰ

ATAM MARG MONTHLY MAGAZINE ਦਸਖਤ.....
Gurdwara Ratwara Sahib, P.o. Mullampur Garibdas, Distt. S.A.S. Nagar (Mohali) Pin - 140901 (Pb.) India
Phone : 0160-2255002, Fax : 0160-2255009, Email : atammarg@glide.net.in, www.ratwarasahib.org

(ਪੰਨਾ 7 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ
ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ

ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਸੋ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਜੀ! ਰਸਤਾ ਆਪਣਾ ਲੰਮਾ ਹੈ ਫਿਕਰ ਕਰੋ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ। ਲਗਾਤਾਰ ਬਹੁਤ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਦਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਵਿਚ, ਜੇ ਅਗਲੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਵਿਚ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਘਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਂਦਾ, ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਮਿਹਨਤ ਏਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਰ ਜਾਵਾਂਗੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਹੀ ਸਬਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪੂਰਨ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਦੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ, ਸਕਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਸੈਂਕੜੇ ਜਨਮ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਸਬੰਧੀ

ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

ਮਿਤੀ 17 ਜੂਨ 2008

ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4.30 ਤੱਕ

ਗੁ. ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ
ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਐਤਵਾਰ - 06, 13, 20, 27 ਅਪ੍ਰੈਲ

ਸੰਗਰਾਂਦ - 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 20 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ।

(ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ 1 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ 12.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ - ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ 23 ਫਰਵਰੀ 2008, ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦੇ - 11.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 1.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲਿ	40/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੧	30/-	35/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੨	60/-	65/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੩	100/-	100/-
7. ਹੋਵੇ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-
8. ਚਉਥੇ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੇ	55/-	60/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
11. ਸਰਬ ਪਿਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-
1੬. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	70/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
20. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-	
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	
26. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	

31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-
32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-
33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-
34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬਨ?	25/-
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	
35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-
36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-
37. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	130/-
38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-
39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-
40. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	160/-
41. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	150/-
42. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ',	30/-
43 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	30/-

English Version

	Price
1. Baisakhi	Rs. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth	Rs. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1	Rs. 50/-
4. Discourses on the Beyond -2	Rs. 50/-
5. Discourses on the Beyond -3	Rs. 50/-
6. Discourses on the Beyond -4	Rs. 60/-
7. Discourses on the Beyond -5	Rs. 60/-
8. The way to the imperceptible	Rs. 80/-
9. The Lights Immortal	Rs. 20/-
10. Transcendental Bliss	Rs. 70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1)	Rs. 80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2)	Rs. 80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3)	Rs. 110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	Rs. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	Rs. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path',	Rs. 150/-